

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN UKRAYNALILARDA
KÜLTÜREL KİMLİK PRATİKLERİ**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

Fatma YILMAZ

**Danışman
Doç. Dr. Adem SAĞIR**

**TÜRKİYE'DE YAŞAYAN UKRAYNALILARDA KÜLTÜREL KİMLİK
PRATİKLERİ**

Fatma YILMAZ

Doç. Dr. Adem SAĞIR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bölge Çalışmaları Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır.

KARABÜK

Şubat 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
GİRİŞ	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI	14
ARAŞTIRMANIN AMACI	16
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	16
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	17
ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ	17
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	18
ARAŞTIRMANIN LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ.....	18
ARAŞTIRMANIN ORGANİZASYON YAPISI.....	22
1. BÖLÜM	24
KÜLTÜR, KİMLİK VE GÖÇ	24
1.1.Sosyal Bir Olgu Olarak Kültür	24
1.1.1.Kültürel Süreçler	27
1.1.2.Kültürün Öğeleri	28
1.2.Sosyal Bir Olgu Olarak Kimlik.....	30
1.2.1.Kimlik Türleri.....	32
1.3. Sosyal Bir Olgu Olarak Göç.....	37
1.3.1.Göçün Nedenleri	39
1.3.2.Göç Türleri.....	41
1.3.3.Göç Kuramları.....	43
1.4.Göç ile Asimilasyon ve Entegrasyon Arasındaki İlişki.....	46
1.4.1.Asimilasyon	46
1.4.2.Entegrasyon.....	47
1.5.Göç ile Kültür ve Kimlik Arasındaki İlişki.....	50

2.BÖLÜM	52
TÜRKİYE VE UKRAYNA	52
2.1.Türkiye ve Göç	52
2.2.Ukrayna ve Göç	60
2.3.Türkiye-Ukrayna Arasındaki İlişki.....	65
3.BÖLÜM	72
ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	72
3.1.Araştırmaya Katılanlar ve Nitelikleri	72
3.2.Kültür ve Kimlik	89
3.2.1.Ukraynalı Göçmenlerin Kimliği Tanımlama Biçimleri	89
3.2.2.Ukraynalı Göçmenlerin Kültürel Kimliğe Dair Tutumları.....	91
3.2.3.Ukraynalı Göçmenlerin Ukrayna ile Türkiye'nin Kültürlerini Karşılaştırma Biçimleri.....	102
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	110
KAYNAKÇA	117
TABLolar LİSTESİ	127
ŞEKİLLER LİSTESİ	128
EKLER	129
Ek 1: Görüşme Formu	129
Ek 2: Özgeçmiş	131
Ek 3: Etik Kurulu Kararları.....	132

TEZ ONAY SAYFASI

Fatma YILMAZ tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE YAŞAYAN UKRAYNALILARDA KÜLTÜREL KİMLİK PRATİKLERİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Adem SAĞIR

Tez Danışmanı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Bölge Çalışmaları Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 26/02/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Adem SAĞIR (KBÜ)

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Yuliya BİLETSKA (KBÜ)

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Yıldırım TURAN (SAÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onaylamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Fatma YILMAZ

İmza :

ÖNSÖZ

Uzun bir çalışma süreci sonrasında Türkiye’de Yaşayan Ukraynalılarda Kültürel Kimlik Pratikleri başlıklı yüksek lisans tezimi tamamlamış bulunmaktayım. Bu çalışmada ilk olarak lisans eğitimimden bugüne değin her zaman yanımda olan, destekleyen, tezimin bütün aşamalarında yer alan, akademik yolda bilgi ve tecrübelerini aktaran danışman hocam Doç. Dr. Adem SAĞIR’ a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışma sürecimde her zaman yanımda olan ve en büyük destekçim olan aileme bu süreci en güzel şekilde geçirmemi sağladıkları için çok teşekkür ederim. Yazım sürecinde yanımda olan ve varlığını hissettiren arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak çalışma sürecinde katılımcılara ulaşmamı kolaylaştıran ve bana destek veren Türkiye’deki Ukrayna Derneklerinin başkanlarına ve üyelerine ayrıca teşekkür ederim.

Fatma YILMAZ

İstanbul, 2021

ÖZ

Bu araştırma, Türkiye’de yaşayan Ukraynalıların kültürel kimlik pratiklerini analiz etmektedir. Analizin odağında ilk olarak kültürel kimlik pratiklerini nasıl sürdürdükleri, göç sebepleri, göç için niçin Türkiye’yi tercih ettikleri yer almıştır. İkincil olarak Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları nasıl çözdükleri sorgulanmıştır. Çalışmanın çıkış noktası Türkiye’de bu alandaki literatür boşluğun doldurulmak istenmesidir. Böylece çalışmada göç ve kültür ilişkisi üzerinden hareketle Ukraynalı göçmenlerin Türkiye’de kendilerini konumlandırma biçimleri tartışılmıştır. Çalışma nitel araştırma deseni ile yapılmış ve betimsel analiz tekniğini kullanmıştır. Araştırmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Veriler kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılan 18 Ukraynalı göçmen ile yapılan görüşmelerden elde edildi. Görüşmelerde pandemi nedeniyle online görüntülü sistemler kullanıldı ve görüşmeler ortalama iki saat sürmüştür. Çalışmada araştırmacılar tarafından oluşturulan kültürel kimlik görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmadaki sonuçlara bakıldığında dikkat çeken ilk nokta aile birleşmelerinin önemli bir göç etme nedeni olmasıdır. Diğer bir göçme etme nedeni ise eğitim amaçlıdır. Ukraynalı göçmenlerin Türkiye’ye gelişleri yakın dönemde yoğunlaşmıştır. Türkiye’ye son yıllarda oldukça yoğun bir ilginin olduğu tespit edilmiştir. Ukraynalı göçmenlerin Türkiye’de yaşadıkları en temel problem iletişim kopukluğudur. Dil, sosyal etkileşimlerde yaşanan önemli bir kopuş nedenidir. Göçmenler, kendilerini tanımlarken “Ukraynalıyım” söylemini sıklıkla tercih etmişlerdir. Türkiye’de yaşamaktan memnun olduklarını ifade eden göçmenler, Türklerle uyum içerisinde yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmanın önemli bulgularından birisi görüşme yapılan Ukraynalı göçmenlerin büyük çoğunluğunun ülkelerine geri dönmeyi istememesidir. Uzun vadede kalıcı olmayı düşünen Ukraynalı göçmenler için Türkiye iyi bir yerleşim merkezi statüsündedir.

Anahtar kelimeler: Bölge Çalışmaları, Sosyoloji, Göç, Göçmen, Kültürel kimlik, Ukrayna, Türkiye, Ukraynalı Göçmenler.

ABSTRACT

This study analyzes the practices of the cultural identity of Ukrainians living in Turkey. How do they continue to practice their cultural identity as the first focus of the analysis, the reasons for the migration has taken place, why they chose to migrate to Turkey. Secondly, the problems and the problems they encounter in Turkey have questioned how they solve. The starting point of the study worked to fill this gap with literature in Turkey. Thus, this study discussed the Ukrainian situation in terms of the relationship between immigration and cultural identity in Turkey. The study was conducted with a qualitative research design and used the descriptive analysis technique. This study used an in-depth interview technique. The data were gathered from interviews with 18 Ukrainian immigrants who were accessed using the snowball sampling technique. Online video systems were used in the interviews due to the pandemic and the interviews lasted an average of two hours. The study used "The cultural identity interview form" created by the researchers. When looking at the result of the study, the first point that draws attention is that family reunification is a significant reason for migration. Another reason for migration is for educational purposes. Ukrainian immigrants coming to Turkey has intensified in the near term. In recent years, Turkey is quite an intense interest. Ukrainian lack of communication is the most fundamental problems of immigrants lived in Turkey. Language is a significant reason for a break in social interactions. Immigrants often preferred the phrase "Let's Ukraine" while defining themselves. Ukrainian migrants are quite happy to live in Turkey. They stated that they live in harmony with the Turks and get support from the social environment when they have problems. The majority of the Ukrainian immigrants interviewed do not want to return to their countries. The variety of opportunities in Turkey, immigrants are an important reason to become permanent residents.

Keywords: Regional studies, Sociology, Migration, Immigrant, Cultural identity, Ukraine, Turkey, Ukrainian Immigrants.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye’de Yaşayan Ukraynalılarda Kültürel Kimlik Pratikleri
Tezin Yazarı	Fatma YILMAZ
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Adem SAĞIR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	26/02/2021
Tezin Alanı	Bölge Çalışmaları
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	133
Anahtar Kelimeler	Bölge Çalışmaları, Sosyoloji, Göç, Göçmen, Kültürel kimlik, Ukrayna, Türkiye, Ukraynalı Göçmenler

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	The Cultural Identity Practices in Ukrainians Living in Turkey
Author of the Thesis	Fatma YILMAZ
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Adem SAĞIR
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	26/02/2021
Field of the Thesis	Regional studies
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	133
Keywords	Regional studies, Sociology, Migration, Immigrant, Cultural identity, Ukraine, Turkey, Ukrainian Immigrants

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa Birliği İnsan Hakları Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşmaları Örgütü)
RF	: Rusya Federasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

İnsanoğlu tarihin en eski dönemlerinden beri ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla yer değiştirme faaliyeti içerisinde bulunmuştur. Bu yer değiştirme faaliyetleri sosyal hareketliliği doğurmuş ve insanın kendi yaşamını idame ettirebilmesi için yeni bir evre oluşturabilmesine olanak sağlamıştır. Oluşturduğu yeni evre gn yapılış nedenine bağlı olarak kişinin kendisini yeniden tanımlamasında etkili olmaktadır. Bu bağlamda gn çeşitli faktörlerden (itici ve çekici) tr gerçekleştiğini ve g alan ülkeleri de güç veren ülkeleri de etkisi altına aldığını söylemek yerinde bir tespit olacaktır.

Sanayi Devrimi, Fransız İhtilali, yeni yerlerin keşfedilmesi vb. durumlar sonucunda g hareketliliği artış göstermeye başlamıştır. Özellikle 20. yüzyıldan itibaren ulaşım ve telekomünikasyonun hızla gelişmesi gn daha hızlı gerçekleşen bir boyuta ulaşmasında etkili olmuştur. Aslında bu noktada g olgusunun küreselleşmenin etkisi altına girdiğini söylemek mümkündür. Çünkü küreselleşme bireylerin göç etmeye karar vermesinden başlayıp, g edeceği yerde sahip olacağı imknlara kadar hesaplamasında geçen süreçte etkin rol oynamaktadır. İçinde bulunulan bu süreç sosyal bilimcilerin g olgusuna çok boyutlu bakış açısıyla yaklaşmalarına mecburiyet oluşturmaktadır. Fakat bu şekilde bir bakış açısı sosyal bilimcileri ulus aşırı güç ve beraberinde doğuracağı çok kültürlülük gibi kavramları incelemeye itmektedir. Ulus aşırı göçler yalnızca ekonomik tabanlı değil, kültürel, siyasi ve bölgesel olarak da incelemeye tabi tutulmalıdır (ağlayan, 2006, s. 89).

Türkiye'nin ulus aşırı g politikası, uluslararası mülteci rejimini oluşturan 1961 yılında 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1968 yılında Cenevre Sözleşmesi'ne Ek Protokol' onaylamasıyla başlamıştır. Türkiye daha sonra 1980'li yıllardan itibaren yabancı glerle karşı karşıya kalmış ve g mevzuatına onları da dâhil etmeye başlamıştır (Akdoğan, 2019, s. 2). Bunun için başat olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) aldığı kararlara ve Avrupa Birliği (AB) müktesebatına entegre olmak amacıyla 2013 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanan "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)" ıkarılmıştır. Bu kanun Türkiye'de g konusunu yasal anlamda tam bir netliğe kavuşturmuştur. Kanunda yabancılar hakkındaki konuların tamamı düzenlemeye alınmamış; sadece hükümler, yabancılar, uluslararası koruma ve teşkilat konuları düzenlenmiştir. Bu düzenleme

sonucunda tüm göçmen grupları için dengeli bir uluslararası politika uygulanmaya başlanmıştır (Erten, 2015, s. 3).

Türkiye'ye yapılan ulus aşırı göçler üç kategoride sınıflandırılabilir. Bunlardan ilki, doğrudan iş bulma gayesiyle (İçduygu, 2004, s. 21) Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden ve Türkiye'ye komşu olan Romanya, Ukrayna, Moldova, Azerbaycan, Rusya, Gürcistan, Kırgızistan ve Türkmenistan gibi ülkelerden gelen göçmenler tarafından yapılan göçlerdir. Bu gruptaki göçmenlerin Türkiye'ye göç etmesindeki sebep coğrafi yakınlıktan kaynaklanan yolculuk giderlerinin düşük olması ve mevcut vize kolaylıklarıdır (Ekiz Gökmen, 2011). Bu göçmenler inşaat, tarım, ev işleri ve tekstil gibi sektörlerde çalışmaktadır. Ayrıca bu göçmen grubunun eğlence ve fuhuş sektörlerinde de çalıştıkları bilinmektedir. İkincisi Avrupa'ya gitme gayesiyle Türkiye'yi köprü olarak kullanan Irak, İran, Nijerya, Somali, Kongo, Bangladeş, Sri Lanka ve Pakistan göçmenleri tarafından yapılan göçlerdir. Bu göçmenler Türkiye'ye izinsiz giriş-çıkış yaptıkları için farklı sektörlerde kaçak olarak çalışmaktadır. Üçüncüsü ise sığınma talebinde bulunup sonucunu bekleyen ya da talebi reddedilen göçmenler tarafından yapılan göçlerdir. Talebi reddedilen göçmenler Türkiye'de kaçak olarak yaşayıp çalışmakta veyahut başka bir ülkede yeni bir yaşam kurmanın seçeneklerini aramaktadırlar (İçduygu, 2004, s. 21).

Ulus aşırı göçler dikkate alınarak yapılan bu araştırmada, Türkiye'de yaşayan Ukraynalılar üzerine çalışılmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen verilere göre Türkiye'de devamlı veya geçici olarak ikamet eden Ukraynalı sayısı yaklaşık 35 bindir. Yaşamayı en çok tercih ettikleri iller arasında İstanbul, Antalya, Ankara ve Bursa bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de buldukları zaman zarfında İstanbul, Antalya, Alanya, Ankara, Samsun, Bursa, Marmaris, İzmir, Kuşadası, Adana ve Bodrum başta olmak üzere toplamda 15 tane Ukrayna derneği faaliyete girmiştir (Ukrayna Dışişleri Bakanlığı, 2020). Nüfuslarının her geçen yıl artış göstermesi toplumdaki varlıklarını daha da görünür kılmaktadır. Fakat buna rağmen Türkiye'de yaşayan Ukraynalılar üzerine sınırlı sayıda araştırma yapılmış, daha çok ülkeler arasındaki ikili ilişki incelenmiştir. Bu sebeple araştırmanın önemi alan yazına katkı sağlayacak çalışmalardan biri olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada Türkiye'de yaşayan Ukraynalıları anlayabilmek amacıyla öncelikle Ukrayna'nın kültürel kimlik yapısı hakkında bilgi toplanmıştır. Ukrayna kültürü

kendine has bir ulusal kimliğe sahip olsa da içerisinde çeşitli izler barındırmaktadır. Buradaki en büyük etken Ukrayna'nın 1991 yılında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra bağımsızlığını ilan etmesidir. SSCB Dönemi'nde etnik olarak karmaşık bir yapı barındırdığı için çok kültürlü bir yapıya sahip olmuştur. Komünist rejimin baskıcı yapısından dolayı kendi kültürel kimliklerini istedikleri şekilde yaşayamamıştır. Ulusal ve uluslararası bağlantılardan ziyade, ülke içindeki etnik gruplar arasında kültürel etkileşim gerçekleşmiştir. Ukraynalılar arasında Avrupa ve Rusya kültür ikilemi etkisini sürdürmüştür.

Bütün bu bilgiler eşliğinde araştırmada yapılmak istenilen, Türkiye'de yaşayan Ukraynalıların kültürel kimlik pratiklerini ortaya koymaktır. Kültürel kimlik kavramında ön plana çıkan temalar arasında örf-adetler, gelenek görenekler, değerler, ahlak, din, dil, tarih, edebiyat, aidiyet, milli semboller ve özel günler(dini-milli) gibi birçok faktör yer almaktadır. Bu temalardan hareketle kayıtlı (ikamet izni olan) Ukraynalıların Türkiye'de yaşadıkları problemleri, Türk toplumuna nasıl entegre oldukları, kültürel kimlik pratiklerinden hangilerini devam ettirdikleri, bu pratiklerden hangilerini kaybetmeye başladıkları veya kaybettikleri, hangilerinden asla vazgeçemeyecekleri, göç etmek için neden Türkiye'yi seçtikleri, Türkiye'deki hukuki statüleri, kimlerle ve nasıl bağlantı kurdukları, nerede ve kimlerle yaşadıkları, nerede ve nasıl iş buldukları, problemleriyle nasıl başa çıktıkları ve herhangi bir ayrımcı eğilimle karşılaşmış ve karşılaşmadıkları gibi faktörler açıklanmak istenmektedir. Bu sebeple katılımcılarla yapılan görüşmelerde betimsel analize başvurulmuştur.

Bu bağlamdan hareketle araştırma üç bölüm üzerinde kurgulanmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde "kültür", "kimlik" ve "göç" kavramları analiz edilmiştir. Kültür kavramı üzerinden oluşan kültürel süreçler ve kültürün öğeleri üzerinde durulmuştur. Kimlik kavramı üzerinden kimlik türleri açıklanmıştır. Göç kavramı üzerinden ise göçün nedenleri, türleri ve uluslararası göç teorileri açıklanmıştır. Bu kavramlar çerçevesinde bir bağlam oluşturabilmek gayesiyle göç ile kültür ve kimlik, göç ile entegrasyon ve asimilasyon arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümü "Türkiye" ve "Ukrayna" merkeze alınarak oluşturulmuştur. Bu çerçevede Türkiye ve göç ile Ukrayna ve göç açıklanmıştır. Burada elde edilen bilgiler çerçevesinde de Türkiye-Ukrayna arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise konuyla ilgili olarak araştırma esnasında gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar analiz edilmiştir. Analiz iki başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Bunlardan birincisi araştırmaya katılanlar ve nitelikleri, ikincisi ise kültür ve kimliktir. Bu başlıklar çerçevesinde analiz yapıldıktan sonra araştırma sonuçlandırılmıştır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

Ukrayna, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağılmadan önce içerisinde yer alan devletlerin en zenginlerinden biridir. Bu zenginliğini stratejik jeopolitik konumu, tarım alanları, fabrika ve sanayi merkezleri, yer altı ve yer üstü kaynakları sayesinde elde etmiştir. Ukrayna 24 Ağustos 1991 yılında da SSCB'den bağımsızlığını ilan etmiştir. 1989 nüfus sayımı verilerinde 51,4 milyon olan ülke nüfusu, 2001 nüfus sayımı verilerinde 48,4 milyona (Aydingün, 2012, s. 212); 2014 yılında 46 milyona (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı [OKA], 2014, s. 1); 2020 yılında ise 44,6 milyona (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020, s. 3) kadar gerilemiştir. Buradan Ukrayna nüfusunun git gide azaldığını söylemek yerinde bir tespit olacaktır.

Sovyetler Birliği döneminin etkileri Ukrayna'da eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi alanlarda devam etmiştir. Ülkenin okur-yazarlık % 99,7 oranındadır ve halk parasız eğitimden yararlanmaktadır. Zorunlu eğitim süresi dokuz yıl (altı yaşında başlanan temel eğitim dört yıl + ortaöğretim beş yıl), ardından devam eden isteğe bağlı olan lise eğitimi de üç yıldır. Bu eğitimleri tamamlayan öğrenciler 'bakalorya sınavına' girer ve başarı durumuna göre üniversiteye ve yükseköğretim kurumlarına kabul edilirler. Ülke nüfusunun %11'i üniversite ve yükseköğretim mezunudur. Bağımsızlıktan sonra eğitim Ukraynaca (Ukraince) olarak verilmektedir. Sağlık alanında bağımsızlıktan sonra Sovyetlerden kalan altyapı çöküşe geçmiş ve ülke için yeterli olamamaya başlamıştır. Doktor sayılarında azalmalar meydana gelmiş, sağlık kuruluşlarının fiziki imkânları bozulmuş ve teknolojik gelişmeler gerilemeye başlamıştır. Sosyal hizmetler alanında ise, bağımsızlıktan sonra ilk olarak çalışma hayatı daha sonra da sosyal güvenlik hizmetleri yenilemeye alınmıştır (Aydingün, 2012, s. 218-219). Buradan hareketle Ukrayna'nın bağımsızlığını ilan etmesinin peşi sıra zorlu bir çalkantılı dönem geçirdiğini söylemek mümkündür.

Türkiye ile Ukrayna arasındaki ilişkiler 16 Aralık 1991’de Türkiye’nin Ukrayna’nın bağımsızlığını tanınması ve ikili arasında 2 Şubat 1992’de Diplomatik İlişkilerin Tesisi Hakkında Protokol’ün imzalanmasıyla başlamıştır. Bağımsızlıktan bu yana iki ülke arasında siyasi bir sorun yaşanmamış olması oldukça önemlidir. Buradaki en büyük etken, iki ülkenin de sahip olduğu konumları ve bu konumların birbirlerine sağlayacağı çıkarları göz ardı etmeyen politikalar uygulamalarıdır (Aydingün, 2012, s. 285-286). Bu noktada ilişkilerini ‘stratejik’ olarak nitelendirmek mümkündür. İkili arasındaki ilişkiler siyasi, askeri, ticari-ekonomik, bilim-teknik, eğitim-kültür ve spor gibi işbirliğinin bütün alanları kapsayacak anlaşmalara dayanak oluşturacak şekilde gerçekleştirilmektedir (Kayaer, 2004, s. 62).

Ukrayna’nın bağımsızlığından sonra Türkiye ile Ukrayna arasındaki ikili ilişkilerde ilk olarak Kırım konusuna yer verilmiştir. Türk Dış Politikasını yakından ilgilendiren Kırım Tatarları, Osmanlı’dan bugüne kadar Türkiye için büyük bir ehemmiyet teşkil etmektedir. Bu durum Türk medyasında daima göz önünde tutulmuştur (Kuzma, 2018, s. 38-39). İki ülke arasında askeri işbirliği neticesinde gerçekleşen ziyaretler Türkiye ve Ukrayna askeri gemilerinin karşılıklı olarak birbirlerinin limanlarına belirli dönemlerde ziyarette bulunmalarını bir gelenek konumuna getirmiştir. Ayrıca her iki ülkenin de Karadeniz Bölgesi’ne kıyısının olması ikilinin askeri ve çevre güvenliğine odaklanmasına neden olmuştur (Kayaer, 2004, s. 74-81). Hem Türkiye hem de Ukrayna için Karadeniz Bölgesi’nde güvenlik sorunu oluşturan durumlardan biri, Rusya’nın 2014 yılında uluslararası hukuku göz ardı ederek Kırım’ı kendisine bağlamasıdır. Bu durumda Türkiye, Rusya’nın bu tutumuna karşı Ukrayna’nın yanında yer almıştır (Vusata, 2019, s. 20).

Ukrayna’nın bağımsızlığından sonra Türkiye ile Ukrayna arasında özellikle bilim, teknoloji, eğitim ve kültür alanlarında önemli sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Bilim ve teknoloji alanında yapılan en son işbirliği 2016-2017 yılında Ortak Stratejik Planlama Grubu kurulması gayesiyle yapılan anlaşmadır (Ukrayna Dışişleri Bakanlığı, 2012). Ukrayna ile Türkiye ilişkilerinde eğitim alanındaki işbirliği, 21 Mayıs 1998’de imzalanan İşbirliği Anlaşması çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Ukrayna Dışişleri Bakanlığı, 2020). Ukrayna ile Türkiye arasındaki kültür alanındaki işbirliği ise sürekli olarak gelişim göstermektedir. Her iki ülkede de dans, müzik ve tiyatro toplulukları festivaller organize etmekte ve hem kendi halkları hem de ev sahibi

ülkenin halkı katılım sağlamaktadır. Ayrıca birçok resim sergileri de düzenlenmiştir (Kayaer, 2004, s. 99-100).

Bütün bu bilgiler eşliğinde araştırmanın konusu Türkiye’de yaşayan Ukraynalılar olarak belirlenmiş ve onların kültürel kimlik pratikleriyle sınırlandırılmıştır. Bu sebeple yukarıda Ukrayna ve Türkiye arasındaki ilişki hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Bu bilgilere ihtiyaç duyulmasındaki neden Ukraynalıların kendi ülkelerinde ne tür şartlarda yaşadıklarını, ülkelerinden neden göç etmek istediklerini, göç etmek için neden Türkiye’yi tercih ettiklerini ve Türkiye ile Ukrayna arasındaki ilişkilerin bu süreçte nasıl bir etkiye sahip olduğunu tespit edebilmektir. Çünkü bu bilgilerden yola çıkarak araştırmanın esas konusu olan kültürel kimliğe doğru bir yönelim gerçekleştirmek istenmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada Türkiye’de yaşayan kayıtlı (ikamet izni olan) Ukraynalıların Türkiye’deki kültürel pratikleri; yeni bir dil öğrenme, iş bulma, ayrımcı eğilimler, geleceğe yönelik perspektifler, sosyal destek etkileri, topluma entegre olma vb. kriterler nezdinde incelenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı; Türkiye’de yaşayan Ukraynalıların kültürel kimlik pratiklerini, bu pratiklerden hangilerini Türkiye’de devam ettirdiklerini, hangilerini ise devam ettirmediklerini tespit etmek, araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda literatürdeki boşluğu doldurmak ve ilerleyen zamanda bu alanda yapılacak olan çalışmalara kaynak olabileme niteliğine ulaşmaktır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye çok eski yıllardan beri göç alma ve göç verme süreçlerini eşzamanlı olarak yürüten bir ülke statüsündedir. Türkiye’deki göç olgusu ve göçmen gruplar üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Fakat literatürde Türkiye’de yaşayan Ukraynalılar üzerine oldukça sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu sebeple araştırmanın önemi, alan yazına katkı sağlayacak bir çalışma niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu araştırma makro bağlamda ele alındığında Türkiye-Ukrayna arasındaki etkileşimi içermesi, Ukraynalıların Türkiye’ye göç etmelerine etken olan fikirlerini ortaya çıkarması ve hem göç sosyolojisi hem kültür sosyolojisi hem de uluslararası ilişkiler bağlamında göçmen kimliklerini ortaya koyması noktasında da disiplinler arası bir önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma *nitel araştırma yöntemi* ve betimsel analiz ekseninde kurgulanmıştır. Sosyal bilimler alanında nitel yöntemler yaygın olarak kullanılmaktadır. Punch' a (2014) göre nitel araştırma yöntemleri; karmaşık, değişken, tartışmalı –birçok yöntem ve araştırma uygulamalarının olduğu- bir alandır. Nitel araştırma, dolayısıyla tek bir varlık değil, devasa boyutta çeşitliliği kapsayan bir şemsiye terimdir (Punch, 2014, s. 132). Neuman (2014, s.232) ise nitel araştırmayı şu şekilde açıklamaktadır:

“Nitел araştırmacılar örnek olay ve bağlamların dilini kullanır, toplumsal süreçler ve örnek olayları kendi sosyal bağlamında inceler ve belirli ortamlarda anlam yaratımına veya yorumlarına bakarlar. Toplumsal yaşama birçok bakış açısından bakar ve insanların kimlikleri nasıl inşa ettiğini açıklarlar. Nitel araştırmacılar toplumsal yaşamın çoğu alanını özünde nitel olarak görür. Onlar için nitel veriler kesinlikten yoksun veya eksik değildir; son derece anlamlıdır.”

Araştırmada nitel verilerin toplanabilmesi amacıyla kartopu örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Arslantürk (2013) kartopu örneklemesine dair yaptığı tanımlamaya göre, bilinen bir birimden bilinmeyen birimlere ulaşılmaktadır. Yeter sayıda (temsil gücüne sahip) birimlere mülakatlar yapılmakta ve bilgiler toplanmaktadır. Daha açık bir ifade ile kartopu yöntemi, tek birimden aşama aşama çok birime ulaşma yöntemidir (Arslantürk & Arslantürk, 2013, s. 117). Bu bilgiler ışığında kartopu örnekleme aracılığıyla öncelikle yeter sayıda görüşme yapabilecek şekilde kayıtlı Ukraynalıya ulaşılmaya; daha sonra görüşme yapılan katılımcılar arasında yaş, cinsiyet, Ukrayna'daki ikamet ettikleri yer vb. durumlar bazında heterojenlik oluşturulmaya çalışılacaktır. Buradaki temel gaye Ukraynalıların Türkiye'de karşılaştıkları sorunları tespit edebilmek ve çözüm önerileri sunabilmektir.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de yaşayan Ukraynalıların kültürel kimlik pratiklerinde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözüm önerilerini tespit etmektir. Bu amaca yönelik aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya çalışılmıştır:

- Ukraynalılar Türk toplumuna entegre olurken hangi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır?
- Ukraynalılar Türkiye'deki adreslerinde (yeni konumlarında) karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada hangi stratejileri uygulamışlardır?
- Ukraynalılar göç etmek için neden Türkiye'yi tercih etmişlerdir?

- Ukraynalıların Türkiye'ye göç etmelerinde sosyal ağların etkisi nedir?
- Ukraynalıların Türkiye'de karşılaştıkları ayrımcı eğilimlerle başa çıkma stratejileri nelerdir?
- Ukraynalılar memleketlerindeki kültürel kimlik pratiklerinden hangilerini Türkiye'de de devam ettirmişlerdir?
- Ukraynalılar memleketlerindeki kültürel kimlik pratiklerinden hangilerini Türkiye'de kaybetmeye başlamışlardır?

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma, Türkiye'ye göç eden kayıtlı Ukraynalı göçmenlerle, araştırmacının konuya dair kaynaklardan elde ettiği verilerle ve mülakat esnasında katılımcıların beyan ettiği görüşlerle sınırlandırılmıştır.

ARAŞTIRMANIN LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Araştırmada veri toplamak amacıyla başvurulacak ana kaynak *Ayşegül AYDINGÜN* ve *İsmail AYDINGÜN*'ün "*Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler*" (*Aydingün, A., & İsmail, A. (2020). Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler. Terazi Yayıncılık.*) başlıklı çalışmasıdır. Kitap toplam 12 bölümden oluşmaktadır. Ancak araştırma kapsamından ötürü kitabın yalnızca 1, 4, 6 ve 12. bölümlerinden faydalanılmaktadır. Birinci bölümde (s. 1-12) *Ayşegül AYDINGÜN*'ün "*Bağımsız Ukrayna'yı Anlamak*" başlıklı çalışması vardır. Çalışma içerisinde Ukraynalı kimliğine vurgu yapılmakta ve Rusya Federasyonu (RF) ile iki ülke arasındaki ilişkilerin nasıl bozulduğuna değinilmektedir. Dördüncü bölümde (s. 93-126) *Fethi Kurtiy ŞAHİN*'in "*Sovyet Sonrası Ukrayna'da Milli Kimlik ve Ulus İnşası*" başlıklı çalışması vardır. Çalışma içerisinde Ukrayna'nın ulus inşa sürecinde hangi alanlarda çalışmalar yapıldığı üzerinde durulmaktadır. Altıncı bölümde (s. 165-206) *Serhat KESKİN*'in "*Sovyet Sonrası Ukrayna'da Dini Canlanma ve Ortodoks Kiliseler: Ukrayna Ortodoks Kiliselerinin Birleşmesi*" başlıklı çalışması vardır. Çalışma içerisinde Ukrayna'nın mevcut dini yapısı ve Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin kurulma süreci değerlendirilmektedir. On ikinci bölümde (s. 411-440) ise *Ayşegül AYDINGÜN* ve *İsmail AYDINGÜN*'ün "*Yayılmacı Jeopolitikanın Amaçlanmamış Sonucu: Rusya 'Ruhu'nu Kaybediyor- 'Slava Ukrayini! Heroyam Slava!'*" başlıklı

çalışmaları vardır. Bu çalışmanın içerisinde ise Rusya'nın Ukrayna'ya uyguladığı yaptırımlar ve bu yaptırımlar sonucunda Ukraynalıların Rusya'ya dair algılarının değişme süreci ele alınmaktadır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **İsmail AYDINGÜN' ün “Ne Doğu Ne Batı, Hem Doğu Hem Batı: Avrasya'nın ‘Geçiş’ Ülkesi Ukrayna”** (Aydingün, İ. (2012). *Ne doğu ne batı, hem doğu hem batı: Avrasya'nın 'geçiş' ülkesi Ukrayna*. İ. AYDINGÜN, & Ç. BALIM içinde, *Bağımsızlıklarının yirminci yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna Türk dilli halklar - Türkiye ile ilişkiler* (s. 209-307). Atatürk Kültür Merkezi Yayını.) başlıklı çalışmasına başvurulmuştur. Çalışma içerisinde Ukrayna'nın geçmişten günümüze süregelen tarihi hakkında bilgi verilmektedir. Bunun yanı sıra ülkenin demografik(eğitim, sağlık, ekonomi, siyaset vs.) özellikleri, devletin ve ulusun inşa süreci, kimlik politikaları, dilleri, ülkede yaşayan Türk dilli halkları ve son olarak da ülkenin Türkiye'ye ve Türklere bakış açısı anlatılmaktadır. Bu çalışmanın ana kaynak olarak seçilmesindeki neden, Türkiye'de yaşayan Ukraynalıları anlayabilmek için ülke hakkında geniş kapsamlı bilgi sahibi olunmak istenmesidir. Çalışmanın da Ukrayna'nın SSCB'den bağımsızlığından başlayıp 2011 yılına değin geçirdiği değişim ve dönüşümü, ülkenin mevcut kültürel yapısını, ülkeden dışarıya yapılan göçlerin sebeplerini ve Türkiye ile olan bağına içermesi çalışmayı önemli kılmaktadır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı(OKA)'nın “Ukrayna Ülke Raporu”** (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2014). *Ukrayna ülke raporu*. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA). <https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/ukrayna-ulke-raporu-30-98.pdf> adresinden alındı.) başlıklı raporuna başvurulmuştur. Raporda Ukrayna hakkında ulaşılabilecek demografik yapısı, eğitim imkânları, coğrafi koşulları, ekonomisi ve dış ticaret politikası gibi ülkenin en temel bilgilerine yer verilmiştir. Bunların yanında Türkiye ile arasındaki siyasi ilişkileri, ticari ilişkileri ve karşılıklı vize durumu hakkında bilgiler de yer almaktadır. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep hem Ukrayna hem de Ukrayna'nın Türkiye ile olan bağı hakkında bilgi vermesidir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Savaş ÇAĞLAYAN' ın “Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi”** (Çağlayan, S. (2006). *Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi*. Muğla Üniversitesi SBE Dergisi (İLKE), Güz (17), 67-91.) başlıklı çalışmasına

başvurulmuştur. Çalışmada ‘yeni’ göç olgusunun özelliklerinin iyi kavranması, model ve kuramlarının buna bağlı olarak geliştirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda Ravenstein’ in Göç Kanunları, İtme Çekme Kuramı, Petersen’ in Beş Göç Tipi, Kesişen Fırsatlar Kuramı, Merkez Çevre Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı ve İlişkiler Ağı (Network) Kuramı açıklanmıştır. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep, araştırmaya literatür açısından önemli katkılar sağlayacağını düşünülmesidir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Selahattin ÇİFTÇİ’ nin “Türkiye ve Ukrayna (Rutenya) Arasındaki Kültürel ve Edebi İlişkiler.”** (Çitçi, S. (2016). *Türkiye ve Ukrayna (Rutenya) arasındaki kültürel ve edebi ilişkiler. імператорний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки, (7), 129-134.*) başlıklı çalışmasına başvurulmuştur. Çalışmada iki ülkenin tarih boyunca tarihi, coğrafi ve kültürel yakınlıkları olduğuna değinilmiştir. Özellikle Atatürk ve Post-Sovyet dönemlerinden itibaren ilişkilerin önemli gelişmeler kat’ ettiği, iş, eğitim ve turizm faaliyetlerinin iki ülkenin daha sağlıklı kaynaşmasında etkili olduğu, Türk dizi ve filmlerinin Ukraynalılar tarafından izlendiği belirtilmiştir. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep, iki ülkenin kültürel öğeleri bakımından etkileşim içerisine girdiğini gözler önüne serdiğinin düşünülmesidir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Mesut KAYAER’ in “Ukrayna ve Türkiye-Ukrayna İlişkileri”** (Kayaer, M. (2004). *Ukrayna ve Türkiye-Ukrayna ilişkileri (Yayın No. 147105). [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].*) başlıklı yüksek lisans tezine başvurulmuştur. Çalışmada öncelikle Ukrayna’nın nüfus özellikleri, askeri gücü, ekonomik yapısı, dini yapısı, eğitim seviyesi, kültürel özellikleri gibi genel bilgilerden bahsedilmiştir. Daha sonra Türkiye ile Ukrayna arasındaki ikili ilişkiye dikkat çekilerek çok boyutlu(eğitim-kültür, bilim-tekniik, ticari-ekonomik, siyasi, askeri, uluslararası organizasyonlar) ilişkiler, ortak katılım sağlanan örgütlenmelerden ve faaliyetlerden, ayrıca genç bir devlet olan Ukrayna ile ilişkiye girmenin olumlu ve olumsuz sonuçlarından bahsedilmiştir. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep hem Ukrayna hem de Ukrayna’nın Türkiye ile olan bağı hakkında bilgi vermesi ve bu bağı oluşturduğu olumlu ya da olumsuz sonuçları da içermesidir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Elif GİRGİN’ in “Soğuk Savaş Sonrası Ukrayna: Ulusal Bağımsızlıktan Uluslararası Rekabete”** (Girgin, E. (2018). *Soğuk Savaş sonrası Ukrayna: bağımsızlıktan uluslararası rekabete (Yayın No. 530041).*

[*Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*.]) başlıklı yüksek lisans tezine başvurulmuştur. Çalışmada Ukrayna'nın SSCB'den bağımsızlığını ilan etmesinden sonra geçirdiği zorlu süreçlere vurgu yapmaktadır. Çünkü Ukrayna dünya üzerinde enerji açısından oldukça önemli bir jeopolitik konuma sahip olmakla birlikte, sahip olduğu konum dolayısıyla büyük güçlere sahip olan ülkelerin mücadeleleri arasında kalmıştır. Ukrayna'nın kendi ekonomik ve siyasi istikrarını sağlayamaması bu durumun küresel boyutlarda sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumdan en çok etkilenenlerin Ukraynalılar olduğu açık olsa da bu durumun aynı zamanda ulusal bilincin oluşmasına büyük katkı sağladığı söylenebilmektedir. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep, araştırmaya Ukraynalılık bilincinin oluşma süreci hakkında bilgi vermesidir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Maryana KUZMA' nın "1990'dan Günümüze Türkiye-Ukrayna İlişkileri"** (Kuzma, M. (2018). *1990'dan günümüze Türkiye-Ukrayna ilişkileri* (Yayın No. 506846). [*Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi*.]) başlıklı yüksek lisans tezine başvurulmuştur. Çalışmada ilk bölümünde Türkiye ile Ukrayna arasındaki işbirliğini etkileyen faktörler (jeopolitik ve güvenlik, tarihsel-siyasal, iktisadi, sosyal), ikinci bölümünde ise bu faktörler dikkate alınarak ikili arasında kurulan ilişkiler ele alınmıştır. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep, Türkiye ile Ukrayna arasında yapılan işbirliklerini hem kronolojik hem de sistematik bir şekilde incelemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada veri toplamak amacıyla **Alina VUSATA' nın "Ukrayna ve Türkiye Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Analizi"** (Vusata, A. (2019). *Ukrayna ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin analizi* (Yayın No. 567437). [*Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi*.]) başlıklı yüksek lisans tezine başvurulmuştur. Çalışmada Türkiye ile Ukrayna arasındaki ekonomik ilişkiler incelenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta iki ülkenin de yakın ilişkilere önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum ikili arasındaki ilişkilerin daha kolay ve daha hızlı gelişmesinde etkili olmuştur. Çalışmanın önemi öncelikle ülkelerin ekonomik yapılarını ayrı ayrı ele alması; sonra ikili arasındaki ticaret, turizm, ulaştırma, yatırım ve enerji konularındaki gelişmeleri takip etmesi; daha sonra ikili arasındaki ilişkilerde geleceğe yönelik öngörülerde bulunması ve en son olarak da ikili arasındaki hem güçlü-zayıf hem de fırsat-tehditleri ortaya koymasındadır. Bu çalışmanın tercih edilmesindeki sebep, geçmiş ile gelecek

arasındaki ilişkilerde köprü niteliği görmesinden ötürü araştırmada yapılacak olan analize yardımcı olacağını düşünülmesidir.

ARAŞTIRMANIN ORGANİZASYON YAPISI

Araştırmanın organizasyon sürecinde öncelikle araştırmanın konusuna karar verilmiştir. Konu olarak Türkiye’de yaşayan Ukraynalılar¹ seçilmiş ve bu grubun kültürel kimlik pratikleri ile konu sınırlandırılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, konunun bölge olarak hem Türkiye’ye hem de Ukrayna’ya yer vermesidir. Bunun sebebi araştırmanın hem Türkiye’nin hem de Ukrayna’nın göç politikalarına, kültür ve kimlik konularına yaklaşımlarını içermesinden kaynaklanmaktadır. Araştırmada makro düzeyde Ukraynalıların kendi ülkelerinde hangi şartlarda yaşadıkları, neden göç etmeye karar verdikleri, göç etmek için neden Türkiye’yi seçtikleri, Türkiye ile Ukrayna arasındaki ilişkilerin bu süreçte ne derece etkili olduğu gibi faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Daha sonra mikro düzeyde ise kısaca Ukrayna’daki kültürel kimlik pratiklerinin neler olduğu, bu pratiklerden hangilerini Türkiye’de devam ettirebildikleri, iki ülke kıyaslandığında ne tür benzerlikler ve farklılıklar olduğu gibi faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda yola çıkılarak öncelikle araştırmanın planı tasarlanmıştır. Bu planda öncelik katılımcılara sorulacak olan mülakat formuna verilmiştir. Çünkü araştırmanın içeriği mülakat formu çerçevesinde şekillendirilmiştir. Mülakat formunda katılımcılara 10 adet bağımsız değişken belirlenmiştir. Bağımsız değişkenlerden sonra 9 adet ana soru ve bu ana sorulara yardımcı niteliğinde 32 adet alt soru belirlenmiştir. Bu şekilde mülakat formu tamamlandıktan sonra ilk olarak kültür ve kimlik; ikinci olarak göç; üçüncü olarak ise Türkiye, Ukrayna ve iki ülkenin ilişkileri hakkında bilgiler edinilmiştir. Bu bilgiler ışığında araştırmanın teori kısmı oluşturulmuştur.

Araştırmanın teori kısmı tamamlandıktan sonra alan çalışmalarına başlanmıştır. Alan çalışmasında kartopu örnekleme yönteminden yararlanılarak katılımcılara

¹ Ukraine’de “Ukraynalı” kelimesinin etnik veya sivil manada kullanımı üzerine herhangi bir ayırım bulunmamaktadır. Bu durum kelimenin kullanımında mana noktasında belirsizlik durumu yaşanmasına sebep olmaktadır (Aydingün A., 2020, s. 2). Araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcıların yalnızca Ukrain kökenli olmasına dikkat edilmiş, vatandaşlık durumları dikkate alınmamıştır. Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin bazıları Türk vatandaşlığına geçiş yapmış bazıları ise yapmamıştır.

ulaşmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Türkiye’de kurulan Ukraynalı Dernekleri ile irtibata geçilmiş ve dernekler aracılığıyla katılımcılara ulaşılmıştır. Derneklere üye olup araştırmaya katılan katılımcılar Türkiye’ye göç eden hemşerilerine ulaşarak onların da katılmaları için aracı olmuşlardır.

Bu sayede hem derneklere üye olan hem de üye olmayan Ukraynalı göçmenlerle mülakat gerçekleştirilmiştir. Fakat araştırmanın gerçekleştirildiği esnada dünya üzerinde Koronavirüs (Covid-19)² Salgınının baş göstermesinden ötürü mülakatlar hem araştırmacıyı hem de katılımcıları riske atmamak adına Facebook ve WhatsApp gibi uygulamalar üzerinden sesli veya görüntülü konuşmalar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar tamamlandıktan sonra araştırma bulguları değerlendirmeye alınmış ve araştırma sonuçlandırılmıştır.

Bu noktada değinilmesi gereken önemli bir husus vardır. Bu husus, araştırmaya katılan katılımcıların yalnızca kadınlardan oluşmasıdır. Bu durum araştırmanın kartopu örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmesinden ötürü tamamen rastlantısal bir sonuçtur. İrtibat kurulan dernek başkanları, sosyal medyada üye oldukları Ukraynalı göçmenlerin sayfalarına araştırma hakkında bilgilendirme yapmışlardır. Daha sonra gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen Ukraynalı göçmenler araştırmacıyla irtibata geçerek katılım sağlamışlardır. Bu esnada araştırmacı tarafından araştırmaya katılmak isteyen katılımcılar arasında herhangi bir kritere dair seçim yapma durumu söz konusu olmamıştır. Veriler toplandıktan sonra katılımcıların tamamının kadınlardan oluştuğu sonucu fark edilmiştir. İrtibat kurulan Ukraynalı Dernekleri’nin başkanları kadındır. Bu durumun kadın göçmenlerin derneklerde erkek göçmenlere oranla daha aktif bir şekilde yer almalarında etkili olduğu düşünülebilmektedir. Buradan hareketle kadın göçmenlerin dernekler aracılığıyla hızlı ve etkili bir iletişim içerisine girdikleri ve bu sayede araştırmayla daha fazla ilgilendikleri neticesine varılmıştır. Sonuç olarak araştırmaya yalnızca Ukraynalı “kadın” göçmenlerin katılım sağlaması sebebiyle araştırma bulguları değerlendirilirken cinsiyet kategorisi değerlendirmeye alınmamıştır.

² Koronavirüs (Covid -19) Hastalığı, Aralık 2019 tarihinin son dönemlerinde Çin’in Vuhan Eyaleti’nde bir grup insanda ateş, öksürük ve nefes darlığı gibi solunum yolu hastalıkları belirtilerinin çıkması üzerine araştırmalar yapılarak ve 13 Ocak 2020 tarihinde tanımlanan bir virüstür (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020)

1. BÖLÜM

KÜLTÜR, KİMLİK VE GÖÇ

1.1.Sosyal Bir Olgu Olarak Kültür

Kültür, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar gelen en eski olgulardan biridir. İnsana dair hayatta kalma mücadelesi, neslin devamlılığı, yaşama tarzı vb. her şey kültürün içinde yer aldığı gibi; toplumlarda meydana gelen sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi vb. alanlarda meydana gelen değişimler de kültürün içinde yer almaktadır. Bu sebeple kültürün hem tarihsel bir birikime sahip olduğunu hem geniş kapsamlı bir olgu olduğunu hem de birden fazla tanımı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ayrıca bu durum onun tanımını yapmayı da güç bir hale dönüştürmektedir.

Kültür, Latince “Cultura” dan gelen Fransızca bir sözcüktür. Tarlalara ve çiftlik hayvanlarına verilen bakım, ekilmiş biçilmiş toprak parçası anlamlarına gelmektedir. XVI. yüzyılın ortasında mecazi anlamı oluşmuş ve bir zihin yetisinin işlenmesi, onu geliştirmeye çalışmak anlamlarını taşımaya başlamıştır. Kültür kavramının ilk kapsamlı tanımını İngiliz Antropolog Edward Burnett Taylor “Kültür, toplumun üyesi insanın kazanmış olduğu, bilgileri, inançları, sanatı, ahlak, hukuki gelenek görenekler ve diğer yetenekleri ya da alışkanlıkları içeren karmaşık bütündür” şeklinde yapmıştır (Cuche, 2013, s. 15-25). Taylor’un yaptığı tanımlamaya göre kültür, birçok faktörün birleşiminden meydana gelen kompleks bir yapıya sahiptir.

Hofstede (1980) kültürü, “bir grup bireyi ötekilerden ayıran zihinsel programlama” şeklinde açıklamaktadır. Buradan yola çıkarak kişinin kendi hayatına yön verirken attığı her adımı yani bireysel zihinsel programlamasını oluştururken doğup büyüdüğü sosyal çevresini dikkate aldığı söylenebilmektedir. Hofstede’ ye göre bireysel zihinsel programlama(bireysel kültür) aile, okul, arkadaş grupları, çalışma ortamları gibi sosyal çevrede şekillenmektedir (Hofstede, (1980)’den aktaran Duran, 2011, s. 293).

Levi-Strauss (2014) kültürü, “belirli bir uygarlıktaki insanların dünyayla kurduğu ilişkilerin toplamından oluşur, toplumsa bu insanların birbirleriyle kurduğu ilişkilerden (Levi-Strauss, 2014, s. 65)” şeklinde açıklamaktadır. Buradan hareketle kültürün insanlara, doğaya ve kendilerinden olmayan insanlara nasıl davranılması

gerektiğini öğrettiği söylenebilmektedir. Ayrıca kültür, insanların geçmişleriyle bugünü arasında köprü niteliği sağlayan bir kılavuzdur. Ne düşündükleri, nasıl davrandıkları ve sahip oldukları hakkında her şeyi içerisinde barındırır.

Kültür ilk etapta, insanların sembolik temsil yolları aracılığıyla mana oluşturmaya çabaladıkları hayat biçimi şeklinde görülebilmektedir. Bu genellemeye göre, ekonomiden bahsediliyorsa insanların mallarını nasıl ürettiği ve tükettiği, siyasetten bahsediliyorsa iktidarın toplum üzerinde nasıl egemenlik kurduğu, kültürden bahsediliyorsa da insanların toplumsal iletişimi nasıl sağladığı anlaşılabilir (Tomlinson, 2013, s. 35). Yani kültür insanların onlara yüklediği anlamlar sayesinde varlığını kazanmaktadır.

Özetlemek gerekirse kültür; nesilden nesile aktarılan, öğrenme yoluyla ilerleyen, her topluma ve bireye özgü olarak yaşama yön veren, davranış kalıplarını oluşturan, gelenek görenek, inanç, değer, bilgi vb.' nin toplamından oluşan bütünsel bir olgudur (Kekevi & Kılıçoğlu, 2012, s. 1184). Aile ile başlayıp eğitim sistemi, etkinlikler ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla da aktarımını sağlamaktadır (Ayaz, 2015, s. 14).

Bu bilgilerden hareketle kültürü kavram olarak tanımlamanın zorluğu onun özelliklerini ele almayı mecbur kılmaktadır. Kültürün özellikleri incelendiğinde ilk sırada birikimsel oluşu dikkat çekmektedir. Kültür; tarihsel, sosyolojik, ekonomik vs. alanlarda incelendiğinde birikimselliği sayesinde nesilden nesile aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra kültür birçok özelliği daha bünyesinde barındırmaktadır. Bu özellikler hem sadece bir topluma ait hem de evrensel olabilmektedir. Burada dikkat çeken nokta kültürün temel unsurunun insan olmasıdır. Kültür ve insan birbiri için vazgeçilmez iki temel faktördür (Ayaz, 2015, s. 14).

Kültür, öğrenilirdir. Kültür, bu özelliği aracılığıyla nesilden nesile aktararak devamlılığını sağlamakta ve kendisini yenilemektedir. Bireyin doğduğu andan başlayıp yaşantısı boyunca kazandığı alışkanlıklar, davranışlar ve tepki eğilimleri onun kültürünü oluşturur. Bireyler yaşadıkları toplumun kültürünü gündelik yaşamlarında, aile hayatlarında, dini yaşantılarında, okullarda ve sosyalleşme süreçlerinin her aşamasında öğrenmektedirler. Buradan hareketle kültürün öğrenme kural, yasal ve ilkelerine uygun olmak zorunda olduğu söylenilebilmektedir (Ateş, 2011, s. 6).

Kültür, sürekli ve tarihseldir. Kültür denilince insanların akıllarına ilk olarak töreler gelmektedir. Çünkü sürekliliğin temel örneklerinden biri gelenek göreneklerdir. Buradan yola çıkarak kültürün tarihselliğine dikkat çekilir. Kültürlerin yaradılışa kadar inebilen dolaylı bir mazisi vardır (Güvenç, 1979, s. 104).

Kültür, simgeseldir. Simge, bir şeyi anlamlı kılan işaret, ses, amblem gibi faktörlerdir. İnsan davranışları simgeler aracılığıyla anlam kazanmaktadır. Fakat simgelerin anlam kazanabilmesi için insanlar üzerinde fikir birliği oluşturması gerekmektedir. Örneğin para, bayrak gibi. Fakat toplumlar arasında farklı simgeler de görülebilmektedir. Örneğin hilal Müslümanlar için önemli bir simge iken, inek Hindular için kutsal bir simgedir (Aman, 2012, s. 139).

Kültür, toplumsaldır. Her ne kadar bireylerin kendilerine has özellikleri olsa da, tek bir bireye ait kültür bulunmamaktadır. Bu sebeple kültür toplumsal olarak kazanılmakta, yaşanmakta ve nesillere aktarılmaktadır. Toplumların sahip oldukları kültürlerinin, üyeleri aracılığıyla devam ettirilen alışkanlıklar, onaylanan davranışlar, değerler ve tutumlar tarafından meydana gelmesi onun toplumsal bir olgu olduğunun temel işaretidir. Dolayısıyla kültürün hem geçmişi hem de geleceği o toplumun devamlılığı ile doğru orantılıdır (Ateş, 2011, s. 7).

Kültür, değişkendir. Değişme, içerisinde bulunulan sosyal çevreye uyum yoluyla gerçekleşmektedir. Kültürler; yayılma, ödünç alma, öykünme gibi yollar aracılığıyla komşularına benzemektedirler. Toplumsal koşulların değişmesi beraberinde geleneksel çözüm yollarının sağladığı doyum seviyesinin de azalmasına ve değişmesine neden olmaktadır. Bu sebeple yeni ihtiyaçlar oluşmakta ve ihtiyaçları giderecek, problemleri çözecek düzenlemeler yapılmakta, yeni kurum ve kuruluşlara gidilmektedir. Değişmenin hızı ve yönü bir toplumun diğer toplumlarla olan etkileşimine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Güvenç, 1979, s. 106). Kültürün değişkenliği, toplumların birbirleriyle kurdukları etkileşimin hızı ile doğru orantılı olarak ilerleme göstermektedir.

Kültür, hem bütünleştirici hem de ayrıştırıcıdır. Uyum sürecinin bir parçası olarak, muayyen kültürün unsurları ahenkli ve birbirine bağlı bir düzen oluşturmaya çalışmaktadır. Fakat hem tarihi hem de çevresel etmenlerden ötürü kültürel sistemlerin hiçbirinde sürekli ve tam anlamıyla bir bütünleşme görülememektedir. Kültürün bütünleştirme süreci, sosyal/kültürel değişimin sebep olduğu uçurumları, artırdığı

çatışmaları uzlaştırıp ortadan kaldırmaya çalışmaktadır (Güvenç, 1979, s. 107). Bunun oluşamadığı durumlarda ise tarihsel ve çevresel anlamda tutarsızlıklara sahip kültürlerde çözülme ortaya çıkmaktadır (Oğuz, 2011, s. 133). Kültürel çözülme de toplumsal yapının zedelenmesine sebep oluşturmaktadır.

1.1.1.Kültürel Süreçler

Kültürün nesilden nesile devamlılığı sağlanırken bireyler çeşitli süreçlerin etkisi altında kalmıştır. Kültürel süreçlerin özelliği, evrensel manada geçerliliğe sahip kavramlar olmalarıdır. Aşağıda verilen tabloda Güvenç (1979) kültürel süreçleri kısaca şu şekilde açıklamıştır:

Tablo 1: Kültürel Süreçlerin Tanımı

<i>Süreçler</i>	<i>Tanımlar ve Açıklamalar</i>
<i>Kültürleme (Enculturation)</i>	Sosyal bilimlerdeki sosyalizasyon ya da geniş anlamıyla eğitim. Doğumdan ölüme kadar, bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi.
<i>Kültürel Yayılma (Diffusion)</i>	Belli bir toplumda, dıştan içe doğru ya da içten dışa doğru, maddi ve manevi öğelerin sürekli olarak yayılması.
<i>Kültürleşme (Acculturation)</i>	Kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kültürden birey ve grupların, belli bir kültüre gitmesi ve karşılıklı etkileşim sonunda her ikisinin de değişmesi.
<i>Kültürlenme (Culturation)</i>	Belli bir toplumun alt-kültürlerinden, ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların, buluşması ve bir etkileşim süresi sonunda, asıl kültür ve alt-kültürlerde bulunmayan yepyeni bir birleşime varılması, ulaşılması.
<i>Kültür Şoku (Cultura Shock)</i>	Bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin, yeni kültüre uyum yapmakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkiler.
<i>Zorla Kültürleme (Trans-Culturation)</i>	Bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından zorla değiştirilmesi.
<i>Kültürel Özümseme</i>	Bir kültür sistemin başka bir kültürel sistemi giderek kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına alması.
<i>Kültürel Değişme veya Kültür Değişmesi</i>	Yukardaki bütün süreçlerin ve öteki kültürel etkenlerin bir bileşkesi olarak, toplumun bütünüyle veya bazı kurumlarıyla değişmesi ya da değişikliğe uğraması.

Kaynak: Güvenç, 1979, s. 131.

1.1.2.Kültürün Öğeleri

Dünya üzerindeki kültürler birbirlerine kıyasla farklılık gösterebilirler de hepsinin bazı ortak öğeleri bulunmaktadır. Macdonald'ın (2013) göre ortak özellikler arasında başta dil, semboller, değerler, din ve normlar sayılabilmektedir.

Dil, insanların iletişimini ve yıllar boyunca oluşan bilgi birikimini aktarmasını sağlayan, bununla birlikte bir neslin kültürünü kendinden sonraki nesle aktarma sürecini sağlayan, bununla birlikte bir neslin kültürünü kendinden sonraki nesle aktarma sürecini manasına gelen kültürel aktarım için önemli bir semboldür. Macdonald'ın (2013) göre kültür dünyasının kilidi olan dil “insanların birbirleriyle iletişimini sağlayan semboller sistemine (Macdonald, 2013, s. 64)” denilmektedir. Kaplan (1999) kültür ve dil arasındaki ilişkiyi “Kültür eserleri, dilin belli bir yer ve anda donmuş şekilleridir. Bu bakımdan onların abidelerden farkları yoktur. Kütüphaneler dil abidelerini toplayan müzelerdir. Dil bir kap olduğuna göre onlara ‘duygu, düşünce, hayal müzeleri’ demek gerekir (Kaplan, 1999, s. 153)” şeklinde ifade etmektedir. Kültür ile dil ilişkisinde önemli olan nokta, dilin kültürü somutlaştırması ve kültürü gelecek kuşaklara aktarmasıdır. Dil ile oluşturulan ulusal bilinç bireylere belirli bir gruba ait oldukları bilinci vermektedir. Göçmen gruplar açısından bu durum karmaşık bir boyut kazandırmıştır. Çünkü göçmen birey, göç ettiği yerde kendi anadilinin geçersiz olduğunu fark ederek artık oranın egemen kültür dili ile kendisini somutlaştırmaya çalışmaktadır (Aşkın, 2014, s. 36-37).

Semboller, insan yaşamının ilkel dönemlerinden beri hayatın içerisinde olan ve iletişim sonucunda ortaya çıkan bir üründür. Kültürün varlığını korumasında, toplum tarafından uygulanmasında ve gelecek nesillerde devamlılığının sağlanmasında etkin rol almaktadır. Ayrıca maddi ve manevi unsurların birleşimi olması ve insan zihninde mana ve ifadeler karşılık bulması gayesiyle oluşturulmaktadır. Aynı kültürün üyesi olan bireyleri birbirine benzemeye, hatta birbirine aynı olmaya yönlendirmektedir. Bu sebeple günümüzdeki gelişmiş toplumlar kültürlerini yaymak amacıyla başkalarını kendilerine benzetmek, ilerleyen zamanda da kendilerinden biri yapmak için kültürel sembollerini kullanmaktadırlar (Koca, 2010, s. 87-88). Bayrak, logo, resim, renk, sayı, isim, davranış, sadece işaret parmağının havada olduğu şekilde elini havaya kaldırmak, dil, yöresel lezzetler, tarihi eserler, gerçek veya kurgusal insanlar vb. hepsi birer semboldür. İnsanlar dünyadaki öğeleri sembollere dönüştürerek onlara anlamlar yüklemektedir.

Değerler, toplumsal yaşamın ana hatlarını meydana getirmektedir. Ortak kültüre sahip insanlar değerler vasıtasıyla ne şekilde yaşam sürdüreceklerine, nasıl davranacaklarına karar vermektedir. Macionis' e (2013) göre değerler, “insanların cazip, güzel ve iyi olanın ne olduğuna karar verirken kullandıkları kültürel olarak belirlenmiş standartlarına” denilmektedir. Değerler kültürler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin yüksek gelirli ülkelerin değerleri düşük gelirli ülkelerin değerlerine kıyasla farklılık göstermektedir. Yüksek gelirli ülkelerde yaşayan bireyler bireysellik ve kendini ifade etmeye değer vermektedir. Düşük gelirli ülkelerde yaşayan bireylerde ise, hayatta kalmayı değerli gören kültürler geliştirilmektedir. Geleneksel eğilimlidir, dini inançlara ve ailenin önemine vurgu yapan değerler ön planda tutulmaktadır (Macionis, 2013, s. 62-67).

Din, mensubu olduğu kültürü kendi sınırları içerisinde şekillendirirken aynı zamanda o kültürün değerleri çerçevesinde kendisine ait bir yaşam alanı bulmaktadır. Buradan hareketle din ve kültür arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir. Din yalnızca uhrevi konularla değil, toplumsal yaşama yön veren ahlak, hukuk ve değer gibi konularla da ilgilenerken kültürlerin inşa edilmesinde etkin rol almaktadır. Dini bağların kuvvetli olması noktasında toplumsal birlik ve beraberlik oldukça önemlidir. İlk olarak inanç birliği, ikinci olarak kültürel bağ oluşturulmalıdır. Çünkü inanç birliği ile elde edilen uyum toplumu bir arada tutmaktadır. Bunun en temel örneği bayramlardır. Her toplumun kendi kültürüne ait milli ve dini bayramları vardır ve bu bayramlarda gerçekleştirilen etkinlikler toplumsal dayanışmayı kuvvetlendirmektedir. Din ile kültür arasındaki ilişkiye örnek olarak nişan, evlilik ve cenaze törenleri gibi etkinlikler verilebilmektedir (Tanrıverdi, 2018, s. 595-599).

Gündelik hayatta insanlar birbirlerine yaptırımlarla karşılık verir ve bu karşılıklar kültürel normlara uymayı sağlayan ödül veya cezalardır. Macionis (2013) normları “toplumun üyelerinin davranışlarını yönlendirdiği kurallar ve beklentiler” şeklinde tanımlamaktadır. Kültürel normlara örnek olarak töreler ve adetler verilebilmektedir. Töreler, ahlaki olarak büyük önem taşıyan normlardır. Adetler ise günlük nezaket kurallarına denilmektedir. Cinsel tabular törelere örnek verilebilirken, selamlama alışkanlıkları adetlere örnek verilebilmektedir (Macionis, 2013, s. 66-84).

1.2.Sosyal Bir Olgu Olarak Kimlik

Kimlik, günümüzde en çok tartışılan sosyal bilimler kavramları arasında yer almaktadır. Başta sosyoloji, antropoloji, felsefe, sosyal psikoloji, tarih, siyasal bilimler ve edebiyat gibi bilimler bu kavramla ilgilenmektedir. Bu kadar çok disiplinin aynı kavramla ilgilenmesi literatürü hızla geliştirmekte ve kavramın çok boyutlu bir hal almasına neden olmaktadır (Dalbay, 2018, s. 162). Bu boyutlar öznellik-nesnellik, bireysellik-toplumsallık ve aynılık-değişme ikilemleri ile açıklanabilmektedir (Ateş, 2011, s. 16).

Aydoğdu (2004) kimlik ile birden fazla bilimin ilgilenmesine ve kimliğin çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanmasına rağmen bütün tartışmaların merkezinde özne (birey) sorunu olduğunu, bu sebeple kavramı açıklamanın ve sorgulamanın kolaylaştığını belirtmektedir. Kimlik, bireyden bahsedilirken, benlik ve kişilik kavramlarıyla birlikte bireyi tanımlamak ve belirtmek amacıyla tercih edilen bir kavramdır. Latince de idem sözcüğünden türetilen kimlik kavramı, içerisinde aynılık ve süreklilik barındırmaktadır. Türkçe’ de ise, kim soru kelimesinden türetilerek mecburi bir aidiyeti, aynı olmayı, biricik olmayı, hangi kişi olmayı belirtmektedir (Aydoğdu, 2004, s. 116-117).

Varlığın ve aidiyetin söylemsel olarak karşılık bulduğu kimlik, bireysel boyutta ele alındığında bireyin kendisini anlamlandırması ve tanımlaması şeklinde açıklanabilmektedir. Kimlik, bireyin psikolojik varsayımlarının ve kavramsallaştırmalarının toplumsal yapıya yansıtılmış halidir. Buradan hareketle kolektif yaşamın sonucu olarak birey kendisini belirli bir aidiyet doğrultusunda biçimlendirmeye yönelmektedir. Aidiyet de beraberinde kimlik ihtiyacını doğurmaktadır. Sonuç itibariyle birey edindiği aidiyete bağlı olarak ötekilere istinaden farklılığını ortaya koymaktadır (Çelik, 2014, s. 4).

Bauman’ a göre kimlik, insanlık deneyiminde doğal yollarla döllenenmiştir. Bu fikir canlılar âlemine zoraki bir biçimde yerleştirilmiş ve bir düzmece halinde doğmuştur. Düzmece olduğundan ima ettikleri, hatırlattıkları veya harekete geçirdikleriyle insan hayatında oluşturduğu boşluk vasıtasıyla hakikate çevrilip verili bir biçime gelmiştir. Kimlik düşüncesi, mensup olma sorunundan ve bu sorunun olması gereken ile olan arasındaki farkı yok etmek için harcadığı çabadan doğmuştur. Ayrıca

kimlik, inşası durdurulamaz bir deney niteliğindedir. Bireyler her defasında tek bir kimliği denemektedir. Fakat henüz denenmemiş ve denenmeyi bekleyen birçok kimlik bulunmaktadır. Bireyler hayatları boyunca sergiledikleri kimliklerinin kendilerine ait olabilecek en mükemmel kimlik olup olmadığını ve kendisine azami tatmini verip veremeyeceğini hiçbir zaman bilemeyecektir (Bauman, 2019, s. 30-104). Bu sebeple bireyler daima kendilerine en uygun kimliği arayış çabası içerisine girmekte ve ömür boyu kimlik inşalarını devam ettirmek durumunda kalmaktadırlar.

Güvenç (1993) kimliği, “kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların "Kimsiniz, kimlersiniz?" sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlar” şeklinde tanımlamaktadır. Bu ifadeye göre kimlikler bireylerin ötekilerden ayrılan nitelik ve özelliklerinden ziyade, kimlerle ortak nitelikler oluşturduğu, değer ve ilişkilerini ön plana aldığıyla ilgilidir. Bu noktada aidiyet duygusu önem kazanmaktadır. Yani bireyin kimlerden olduğunu belirlerken aynı zamanda kimlerden olmadığını ya da kimlere karşı olduğunu da belirtmektedir. Bu sayede birey karşısında bulunduğu kişiye istinaden kendi kimliğinin bilincine varmaktadır (Güvenç, 1993, s. 3). Aslında kimliğin bu noktada yaşadığı “olmak” ve “olmamak” arasındaki gerilimli etkileşimin kavramın tanımlanmasını güçleştirdiği söylenebilmektedir (Göker, 2015, s. 44).

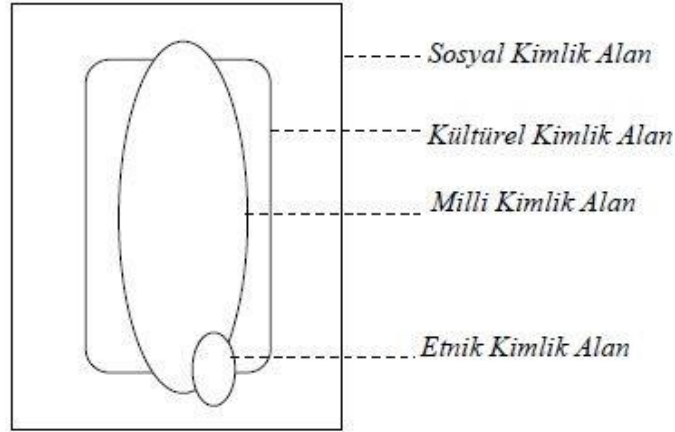
Kimlik, coğrafi ve sosyal hareketliliğe dayalı bir sosyal değişme yaşandığı takdirde sorun olarak ortaya çıkabilmektedir. Herhangi bir devingenlik ve değişimin mevcut bulunmadığı yerlerde bireyler mevcut olan kültürün içinde büyüdüğünden, istemsizce aynı kimliğe mensup bir şekilde yaşamaktadırlar. Kimlik, karşıdaki ile karşılaştığı zaman, bireyi ötekilerden farklı kılan şey üzerinde düşünmeye başladığından, kendisi olarak davranış sergilediği takdirde gözle görülür biçimde kendisini göstermektedir. Birey kendisinin kim ve ne olduğuna dair kararsız kaldığında ise kimlik sorunu oluşmuş demektir (Özyurt, 2007, s. 177). Birey kendisinin nereye ait olduğunu düşünmeye başladığında kimliğini aramaya başlamıştır. Bu süreçte kendisinin sergilediği davranışları ve bu davranışlar karşısında ötekilerin nasıl tepki verdiğini sorgulamaktadır. Bauman bunu kimliği belirsizlikten kaçış olarak tanımlamaktadır. Burada kimlik isim olmaktan çıkıp bir eylem niteliği kazanmıştır (Bauman, 2001, s. 112). Birey, yaptığı sorgulamalar neticesinde kendi kimliğini inşa etme sürecine girmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak kimlik kavramının çeşitli özelliklerinden bahsedilebilmektedir. Bu özellikler arasında başat olarak kompleks ve çok yönlü bir kavram olması gelmektedir. Bu durum kimliğin farklı katmanlardan oluşması, bu katmanların birbirleriyle sürekli iletişim halinde olması ve cinsiyet, ırk, yaş, etnisite, ulusalcı vs. yönlerinin bulunmasından kaynaklanmaktadır. Kimliğin başka bir özelliği toplumsal bir olgu olmasıdır. Kimlik içerisinde karmaşık toplumsal süreçlerin yer aldığı bir yapıya sahiptir. Bu yapı birey ya da grubun ötekiyle iletişime geçmesiyle oluşmaktadır. Ayrıca kimliğin toplumsal bir olgu olması bireyin mekân ile kendisi arasında kurduğu bağdan kaynaklanmaktadır. Toplumsallık beraberinde kimliğin diğer bir özelliği olan sürekliliği doğurmuştur. Burada süreklilikten kasıt durağan ve sabit olmak değildir. Çünkü kimlik dinamik ve değişken bir yapıya sahiptir. İnsanın düşünebilen ve irade sahibi bir varlık olması, buna istinaden davranışlarına kendisinin yön verebilmesi kimliğe dinamik bir özellik katmaktadır. Kimliğin başka bir özelliği ise tarihsel bir olgu olmasıdır. Tarihsellik, onun zaman ile kurduğu ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle değişken ve geçici bir yapıya sahip olduğu söylenebilmektedir. Tüm bu özelliklerden yola çıkarak kimliğin özelliklerinin iç içe geçen bir yapıda olduğunu söylemek doğru olacaktır (Ateş, 2011, s. 17-19).

1.2.1. Kimlik Türleri

Kimliğin çok boyutlu yapısından dolayı belirli bir tanımının yapılması oldukça zor bir durumdur. Bununla birlikte birey, toplum, grup, ülke gibi yapılar kendilerine özgü durumlara sahiptir. Bu sebeple çeşitli kimlik türlerinin ortaya çıkması doğal bir süreçtir (Ayaz, 2015, s. 6). Bireylerin sahip olduğu sosyal özelliklerin hepsi ayrı ayrı kimliklere işaret etmektedir. Bu özellikler çeşitli sosyal nitelikleri vurgulamaktadır. Dini kimlik inançla, siyasi kimlik politik görüşlerle, milli/ulusal kimlik aidiyetle ilgili nitelikleri ön plana çıkarmaktadır (Birkök, 1994, s. 72). Bu bilgiler ışığında çalışmanın kapsamı dolayısıyla ilerleyen bölümlerde sosyal, kültürel, milli/ulusal ve etnik kimlikler açıklanmıştır.

Şekil 1: Kimlik Türleri

Kaynak: Birkök, 1994, s. 90.

1.2.1.1.Sosyal Kimlik

Sosyal kimlik, müktesep bir kimlik tasviri ve bu tasvire uygunluğuna bağlı olarak açıklanmaktadır. Sosyal kimlik tanımlanırken, birey ötekilere istinaden değerlendirilmekte, daha önceki bireylerle karşılaştırılmakta ve belirli bir sosyal grubun içerisine dâhil edilmektedir. Bireyin gruba dâhil edilmesinde ya da ötekilerle karşılaştırılmasındaki ölçüt, toplumda yer alan ötekilerin kişilik tipleri ve davranışlarıdır (Sözen, 1991, s. 93-94). Toplum içerisindeki her birey birbirleri için öteki konumundadır. Bu sayede bireylerin sosyal kimlikleri açıklığa kavuşmaktadır.

Sosyal kimlik esas manada; bireyin mensup olduğu sosyal sınıfı, sınıfa benzer bir kuruluşu veyahut grubu belirtmektedir (Birkök, 1994, s. 72-73). Bireyler yaşamları itibariyle cinsiyet, yaş, meslek, ilgi alanları vb. olgular vasıtasıyla ister istemez bir sosyal grubun içerisinde yer almaktadır. Bu sayede öteki kişilerle aynı grup içinde yer almakta ya da farklı gruplar oluşturabilmektedir (Ayaz, 2015, s. 7). Bireyler kendi şahsi kimliklerinden ziyade içerisinde yer aldıkları grubun sosyal kimlik belirleyicilerine göre davranış sergileyip, kendilerini ötekilerle kıyaslama yoluna başvurmaktadır. Bu yol aracılığıyla şahıs kimliklerinden sosyal kimliklerine geçiş gerçekleştirilmektedir. Birbirlerini farklı cinsiyetler, meslekler ya da kültürlere ait bireyler olarak tanımlayıp, heterojen olduklarını vurgulamaktadırlar (Sözen, 1991, s. 95). Bireyler kendilerini üniversite öğrencisi, x şirketi çalışanı veya futbol takımı oyuncusu gibi birçok şekilde tanımlayarak sosyal kimliğini oluşturabilmektedirler. Buradaki esas nokta, bireyin bu kimliklerden yalnızca birine sahip olabileceği gibi birden fazlasına da sahip olabileceğidir.

1.2.1.2.Kültürel Kimlik

Kültürel kimlik içerisinde yaşanan bölgenin müşterek coğrafi, tarihi tecrübelerine ve kültürel kurallarına yer vermekte; bu da bireylerin topluluk oluşturmaya olanak sağlamaktadır (Gökalp, 1997, s. 12). Topluluğun var oluşu ve devamlılığı oldukça önemlidir. Çünkü kültürel kimlikler içerisinde yer verdiği unsurlar aracılığıyla meydana gelen sentez tanımlamalardır. Kültürel kimlik, hem var olma hem de olma olgusudur. Birden bire ortaya çıkmaz, başlangıç tarihleri ve oluşum süreçleri vardır. Bu durum onun sürekli bir dönüşüm içerisinde olduğunu, hem geçmiş hem de geleceğe ait olduğunu göstermektedir. Geçmişe saptanlı kalıp sonsuza kadar orada var olma özellikleri yoktur (Ateş, 2011, s. 23-24). Sürekli bir dönüşüm içerisinde olsa da mensubu olduğu topluluğa yaptığı vurgudan kaynaklı olarak önemli bir aidiyetlik göstergesi niteliğindedir.

Kültürel kimliği oluşturan yapılar incelendiğinde hiç kuşkusuz toplumların kendi geçmiş değerlerinin etkili olduğu aşikârdır. Çünkü bu değerler aracılığıyla toplumun sosyal yapısı şekillenmektedir. Kültür bireysel ve toplumsal düzeyde bütüncül olarak gelişen bir kavramdır. Bu ilerlemenin kriteri kültürel geçmişin dinamikleridir. Kültürel kimliğin oluşumunda, kültürel geçmişin payı oldukça büyüktür (Kumpasoğlu & Yaltırık, 2015, s. 39). Fakat kültürel kimlik sadece eskiye dönük değildir. Kökü her ne kadar eskiye dayansa da günün yaşam koşulları içerisinde bir dinamizm ve yaratıcılığa sahiptir. Geçmişten beri yok olmaya yüz tutmuş bütün toplumlar güçlerini kültürel kimliklerinden alarak direniş göstermişlerdir. Kültürel kimlik, bireyin hem kişiliğinde hem de toplumsallığında hâkimiyet sahibidir. Çünkü kültürel kimliğin sahip olduğu dinamizm sayesinde birey, hem şahsi kimliklerini korumakta hem de toplum koşullarındaki değişiklikleri benimsemektedir (Bilgin & Oksal, 2018, s. 85-86). Bu durum bireye hem kültür yapma hem de yaratma vazifesi yüklemektedir. Bu vazife evrensel bir nitelik taşır. Bunun sebebi bireyin her ne kadar dünyada yaşasa da küçük çaplı düşünüldüğünde bir toplumda yaşamasıdır. Birey yaşadığı toplum içerisinde kabiliyetlerini geliştirip sergilemektedir. Her kültür yepyeni bir anlam dünyası ve topluma bakış açısı oluşturmaktadır. Bu da beraberinde özgün bir hayat biçimi ve özel bir dünya görüşünün oluşmasında yardımcı olmaktadır (Sağır, 2006, s. 17). Bu durum kültürel kimliğin dinamik yapısı aracılığıyla zamanla yeni kimlikler oluşmasına yardımcı olacağını göstermektedir. Çünkü bireyler ait oldukları toplumdan ilham alarak

yeni kültürler oluşturmakta ve bu sayede var olan kimliklerin şekillenmesine olanak sağlamaktadırlar.

Kültürel kimliğin belirlenmesinde doğduktan sonra elde edilenler ve kazanılanlar etkilidir. İçerisinde ortak değerler, örf-adetler, ahlak anlayışı, din, dil, edebiyat, tarih, musiki, önemli milli ve dini tarihler, milli semboller (bayrak, bozkurt vb.) gibi olgular yer almaktadır. Aynı kültürel kimliğe sahip bireyler bu olgulardan ortak pay ve zevk alabilme niteliğine sahiptir. Mensubiyet ve katılma şuuru da dikkate alınmaktadır. Kültür bir bütündür. Bu sebeple sapma davranışlara ferdi ya da grup olarak tepki göstermek önemlidir. Yoksa yabancılaşma örneklerine tepkisiz kalınması durumunda kimliğin tahribatı söz konusu olacaktır. Mesela cenazenin alkışlanması, tabelalara yabancı isimler yazılması, yabancı dille eğitim ve öğretim gibi örnekler kültürel normlarda bozulma ve sapmaya neden olacağından kimliğin tahribatına eden olacaktır (Ateş, 2011, s. 26).

Bireyler yaşadıkları yerden farklı bir yere göç ettikleri takdirde yeni bir coğrafya, yeni bir ulus, yeni etnik gruplar, yeni bir din, yeni bir dil, yeni gelenek ve görenekler ile karşılaşmaktadırlar. Göçmenler yeni yaşam alanlarındaki yerliler tarafından başta kültürel kimliklerine dair olmak üzere çeşitli sorulara maruz kalmaktadırlar. Aslında bu karşılaşmayla birlikte göçmenler kökenlerine ait daha önce hiç düşünmedikleri ve hayatlarında normal olarak kabul ettikleri kültürel değerlerinin bilincine vararak; göç ettikleri yerlerde de bu kültürü koruma ve yaşatma güdüsünün içerisine girmektedirler. Bu sebeple göçmen bireylerin göç ettikleri yerlerde kendi kültürel kimliklerini yaşatabilmek amacıyla hem dernekler kurarak ve etkinlikler düzenleyerek gündelik hayatta hem de siyasal hayatta mevcut kimliklerini muhafaza etme ve yeni nesillere taşıyabilme kaygısı taşıdıkları gözlemlenmektedir (Erkayhan, 2008, s. 33). Bu noktada bazı göçmenlerin zamanla göç ettikleri yerlerin kültürlerine entegre olmaya başladıklarını söylemek doğru bir değerlendirme olacaktır. Bu duruma verilebilecek en belirgin örnek göçmenlerin yerli halka evlenmeleri sonucunda oluşan aile birleşmeleridir. Aile birleşmeleriyle birlikte göçmenler yeni yaşam alanlarının kültürlerine entegre olmakta ve kendi kültürel kimlik pratiklerine ek olarak yeni yaşam alanlarındaki kültürel kimlik pratiklerini de yerine getirmeye başlamaktadırlar.

1.2.1.3.Ulusal (Milli) Kimlik

Ulusal (milli) kimliğin varlığından söz edebilmek için öncelikle bir ulusun varlığının mevcut olması gerekmektedir. Anderson ulusu “ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur- kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaat (Anderson, 2015, s. 20)” şeklinde açıklamaktadır. Ulus, hayal edilmiştir. Zira nüfusu en az olan ulusun üyeleri bile kendi dışındaki üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir. Ama yine de her biri zihinlerinde ulus olma düşü kurmaya devam edecektir.

Ulusal (milli) kimlik, milli kültür içinde biçimlenen bir olgudur. Ulusal kimliğin parçaları arasında o ulusun milli kültürüyle birlikte gündelik yaşam pratikleri, dili, dini, ekonomik, siyasi ve tarihi yapıları da yer almaktadır. Çoklu birleşmenin meydana gelmesinden ötürü ulusun kimlik oluşumunun uzun bir tarihsel süreç gerektirdiği, olguların benimsenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği söylenebilmektedir. Bu sebeple her ulusun kendine özgü bir ulusal kimliği ve bu kimliğe özgü birtakım özellikleri vardır (Ayaz, 2015, s. 9). Çünkü bu özelliklere kendi ulusal kimliklerini kazanmak için uğraş vererek ulaşmışlar ve sonrasında bu özelliklerini koruyarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmışlardır. Eğer tam manada bir bütünleşme gerçekleşmediyse, ulusal (milli) kimlikleri başarıya ulaşamamış, gerçekleştirilememiş demektir (Ateş, 2011, s. 23). Bu da o ulusun zamanla dağılıp yok olmasına sebep olmaktadır.

Ulus ve ulusal kimlik, birbirleriyle ilişkili etnik, kültürel, siyasi ve ekonomik gibi birçok faktörün bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık yapılardır. Bu faktörlerin karmaşık doğasından dolayı dikkat edilmesi gereken nokta ulus devlete mensup olan herkesin birbirleriyle aynı olamayabileceği ve bireylerin o ulusla kendileri arasında kurdukları bağ (Yurdakul, 2018, s. 21), yani sahip oldukları ulusal(milli) karakterdir. Ulusal karakter, toplumları ötekilerden farklı kılan veya ötekilere benzeyen yönleridir. Toplumların millî karakteristik özellikleri, üyelerinde daima karşılaşılan, zaman ve mekân açısından en çok kabul gören yönleridir (Birkök, 1994, s. 84). Örneğin çok zorlu savaşlar vererek toprak bütünlüğünü koruyan uluslarda, o ulusa mensup bireylerin vatan sevgisini ön planda tuttıkları görülebilmektedir.

1.2.1.4.Etnik Kimlik

Etnik kimlik, disiplinler arası ortak çalışmaların odak noktalarından biri haline gelmiştir. Birey ve toplum açısından ne anlama geldiğini anlamak amacıyla öncelikle etniklik (etnisite) kavramının ele alınması gerekmektedir. Etniklik, günümüzde yaygın bir şekilde yanlış kullanılan ırk, soy ve kandaşlık gibi kavramların biyolojik çağrışımından ziyade kapsam bakımından tamamen toplumsal bir kavramdır (Ayaz, 2015, s. 10). Son dönemlerde etnik gruplar arasındaki sınırlar; bireyler, toplum, etnik grubun kendisi, öteki etnik gruplar veya bunların hepsi tarafından inşa edilmektedir (Ateş, 2011, s. 28). Bu inşanın temel ölçütleri arasında kişisel çıkarlar, soy, din, dil, gelenek, görenek gibi olgular yer almaktadır. Ayrıca etnik farklılıklar doğuştan gelmemekte ve sonradan öğrenilmektedir. Bu sebeple toplumsallaşma aracılığıyla etnik gruba mensup bireyler, üyesi oldukları grubun yaşam tarzlarını ve inançlarını benimsemektedir (Giddens, 2013, s. 535).

Etnik kimlik ise, bireylerin doğumlarından başlayarak, üyesi oldukları soyları gereği, ortak bir miras, ortak dil, örf, adet ve uygulamalar bağlamında, verili biçimde yani sonradan edindikleri kimlik çeşidi olarak açıklanabilmektedir. Etnik kimliğin tanımlanmasında esas nokta, kişinin kendisini etnik grubunun bir üyesi olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü buradaki esas belirleyici kıstas, etnik kökenden ziyade etnik bilinçtir (Dadak, 2018, s. 32-33).

Etnik kimlik, bireyin toplumda genel olarak beğenilen kültür öğelerinden ziyade şahsını üyesi hissettiği topluluğun kültürel niteliklerini benimsemesi ve bu nitelikleri taşımasıyla oluşan kimliktir. Dil, din, töre, gelenek, görenek, ortak değerler gibi toplumların önemli dinamiklerini oluşturan kültürel öğeler tarafından belirlenen bir olgudur. Toplumsal bütünlüğü sağlayan dinamiklerden soyutlanan, milli kimliğe duyulan bağlılığı azalan ve kültürel entegrasyonun sağlanamadığı toplumlarda etnik kimlik ön plana çıkmaktadır (Ayaz, 2015, s. 11).

1.3. Sosyal Bir Olgu Olarak Göç

Göç, bireylerin yaşadıkları bölgeden sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve coğrafi sebeplerden ötürü farklı bir bölgeye gitmelerini belirtmek için kullanılan ad, evrensel bir olay olarak açıklanabilmektedir. Göç olgusu, insanoğlunun ilk

zamanlarından beri devamlılık gösteren ve ileride de devamlılık gösterecek olan bir olgudur. Tek bir bölgeye özgü bir olgu değildir, dünyanın her yerinde meydana gelebilmektedir. İnsanın olduğu her yerde yaşanılması kaçınılmaz bir durumdur. Bu sebeple her zaman canlılığını ve dinamikliğini koruduğu söylenebilmektedir (Koçak & Terzi, 2012, s. 164-165). Göç kavramı ile sosyoloji, tarih, uluslararası ilişkiler, siyaset, ekonomi gibi birçok bilim dalı yakından ilgilenmiş ve kendilerine yönelik tanımlamalarda bulunmuşlardır. Bu bağlamda göç olgusunu alan yazın doğrultusunda ele almak doğru bir yönelim olacaktır.

Castles ve Miller (2007) göçü “toplumsal varoluşun her boyutunu etkileyen ve kendi karmaşık dinamiklerini geliştiren bir süreç (Castles Ve Miller, (2007)’den aktaran Aşkın, 2014, s. 17)” şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (2009, s. 22) ise göçü (migration) şu şekilde tanımlamaktadır:

“Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir.”

Göç coğrafi bir hareketlilik olup, zorunlu veya gönüllü etkenlerden ötürü gerçekleşebileceği gibi aynı ülke sınırları içerisinde veya uluslararası olarak da gerçekleşebilmektedir. Ayrıca göçmenlerin gerçekleştirdiği hareketlilik sonucunda kimi toplumların nüfusu azalırken kimisinin nüfusu artmakta, böylece toplumların demografik yapılarında değişiklik oluşmaktadır. Bu durum göç alan ve göç veren yerlerin birbirlerinin tam tersi yönünde gelişim göstermelerine sebep olmaktadır (Bulak, 2015, s. 43).

Göç olgusu ülke veya toplumun sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi, hukuki vb. yapılarının yanında; fertleri ve toplulukları esas insan hakları, yaşama hakkı ve can güvenliğinden mahrum etme gibi geniş çaplı ve insani vasfa sahip bir olgudur. Bu sebeplerden ötürü toplumu temelden etkileyen bir sosyal olay olduğu söylenebilmektedir (Akıncı, Gedik, & Nergiz, 2015, s. 61-62). Sadece insan hareketliliği olarak değerlendirmek, onun diğer toplumsal etkenlerin hepsinden arındırılması manasına gelmektedir. Bu nedenle göç sadece bir insan hareketliliği ya da coğrafi bir yer değiştirme faaliyeti değildir. Göçün ortaya çıkması, gelişmesi, devam etmesi ve son bulması süreçlerinin hepsinde ekonomik, siyasi, psikolojik, sosyal, kültürel pek çok etken yer almaktadır. Bu sebeple göç olgusu bir devinim ya da sosyal

hareketlilik olarak yorumlansa da sosyolojik yönüyle ele alındığında göçün odak noktası, devinimin oluşmasına etken olan kompleks faktörlerin toplamı ve göç ile beraber meydana gelen bireysel ve toplumsal değişikliklerdir. Genellikle fiziki hareketlilik göç olarak adlandırılırsa da bu durum göç olgusunun sadece coğrafi yer değiştirme yönünü vurgulamaktadır. Bireyin bir toplumun sosyo-kültürel atmosferinden başka bir topluma geçişi, bireyin toplumsal yer değiştirme yönünü ifade etmektedir. Dolayısıyla insan hareketliliğinin göçü açıklığa kavuşturan önemli iki boyutu coğrafi ve toplumsal boyutlardır (Göker, 2015, s. 34).

Bireyler bulunduğu ortamın koşulları değiştiğinde, ortam kendisine yetmemeye başladığında veya yeni ihtiyaçlarını karşılayamadığında mecburi olarak bir sosyal hareketlilik içerisine girmektedirler. Bu hareketlilikle birlikte yalnızca yaşadıkları yerler değil; bununla birlikte yaşam koşulları, beklentileri, tutumları hatta sahip oldukları değerleri ve kültürleri de değişime uğramaktadır. Burada bahsedilen değişimin ilki göç, ikincisi sosyal değişim kavramı ile açıklanmaktadır. Göçmen bireyin içerisine girdiği her yeni durum onun bir yönden değişmesini beklemektedir. Çünkü yeni yaşam alanı onun mevcut kültürünü terk edip kendilerinden biri olması için baskıcı ve asimilasyoncu bir tutum izleyecektir. Göç eden birey sayısının az olması baskının yoğun hissedilmesine neden olmaktadır. Buna karşılık göç eden birey sayısının fazla olması yani geniş bir kitle halinde göç edilmesi bireylerin baskıya direnç gösterebilmelerini sağlayacaktır. Kitle halinde veya tek tek yapılan göçler toplumsal dayanışmanın korunabilmesi açısından bu yönüyle farklılık göstermektedir (Bulak, 2015, s. 43). Kitle halinde yapılan göçlerde asimilasyon politikaları yerine entegrasyon politikaları devreye konulmaktadır. Çünkü yerel halk göçmenleri tamamen kendilerinden biri haline getiremediği durumlarda, toplumda kaos gibi durumların oluşmasını engellemek amacıyla onları kendilerine benzetme çabası içerisine girmektedir.

1.3.1.Göçün Nedenleri

Bireylerin veya grupların göç kararı alması asla nedensiz olmamaktadır. Göçmenlerin göç kararı almalarında eğitim, sosyo-kültürel, ailevi, yaşam standardını yükseltme, çevresel, dini, ekonomik, siyasi-askeri gibi çeşitli nedenleri olabilmektedir. Önemli olan nokta göç hareketinin yalnızca bir veya birden fazla sebepten ötürü de ortaya çıkabilecek olmasıdır. Geleneksel göç teorileri göçün nedenlerini itici ve çekici faktörler olmak üzere iki bölüme ayırarak ele almıştır. İtici faktörler, göçmenlerin

yaşadıkları yerden başka bir yere göç etmelerinin nedenlerini oluşturmaktadır. Çekici faktörler ise, göçmenlerin gitmek istedikleri yeni yaşam alanlarını tercih etmelerinin nedenlerini oluşturmaktadır (Akdoğan, 2019, s. 17-18). Burada baz alınan nokta, bireylerin yaşam standartlarını en üst seviyeye çıkarmak istemeleridir.

1.3.1.1.İtici Faktörler

Bireyler yaşadıkları yerlerin başka yerlere oranla kısıtlı imkânlarla sahip olduğunu anladıklarında göç etmeyi düşünmeye başlamaktadırlar. İşsizlik, istihdam yetersizliği, düşük ücret, kötü çalışma koşulları, yoksulluk, yaşanan çevreye güvensizlik, güvenlik sorunları ve şiddet gibi unsurlar bireylerin göç etmelerine neden olan itici faktörlerin başında gelmektedir. Bireylerin kendi iradeleri dışında başka faktörlerin zoruyla göç etmek zorunda kalmaları da itici faktörlerdendir. Bunlarla birlikte çevresel faktörler (deprem, sel, heyelan vb.) hem itici faktörleri oluşturmakta hem de zorunlu göçe sebep olmaktadır. Zorunlu göç denildiğinde akla ilk olarak siyasi ve ekonomik nedenler gelse de çevresel faktörler (doğal afetler veya insanın dolaylı ya da dolaysız olarak sebep olduğu felaketler) de bireyleri göçe itmektir (Işık, 2018, s. 25).

Bireyleri ülkelerinden göç etmeye iten nedenler arasında kültürel, siyasi, ülkedeki iç savaş, baskı, çatışma gibi faktörler yer almaktadır. Ülkede çıkan iç savaş ve siyasi baskılar yalnızca yoksul kesimden insanların değil, eğitimli ve çalışan bireylerin de ülkelerinden ayrılmalarına sebep olmaktadır. Bu gibi faktörlerin demografik özellik ayırt etmeksizin bireyleri göçe ittiği söylenebilmektedir. Sosyal ve siyasi sebeplerden ötürü göç eden bireyler yeni yaşam alanlarının yaşayış biçimi, kültür, din, dil, eğitim ve etnik yapı gibi karakteristik özelliklerini taşımaktadırlar (Atılğan, Günay, & Serin, 2017, s. 40).

Bireyleri göç etmeye iten nedenlerden başka biri de eğitimidir. Göç veren ülkelerin eğitim sistemine yeterli derecede yatırım yapamaması toplumun bazı kesimlerinin eğitim düzeylerinin yetersiz kalmalarına sebep olmaktadır. Bu da eğitimde fırsat eşitsizliğine, ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda planlı bir şekilde eleman yetiştirilememesine, eğitimli bireylerin anavatanlarında çalışmaları noktasında motivasyon eşitsizliğine neden olarak bireyleri göçe itmektir (Bayraklı, 2007, s. 35). Bu durum aynı zamanda beyin göçünün en temel açıklamalarından biri niteliğindedir.

1.3.1.2. Çekici Faktörler

Küreselleşmeyle birlikte sanayi, teknoloji ve alt yapı alanlarında gelişen ülkelerin ekonomileri de bu alanlarla eş zamanlı olarak gelişmiş ve ülkelerin yaşam standartları yükselmiştir. Bu durumlar sosyal devlet imkânlarının gelişmesine, yeni iş imkânlarının doğmasına, istihdamın artmasına ve ücret düzeylerinin yükselmesine olanak sağlamıştır. Alım gücünün artış göstermesi, imkânların fazlalığı, yaşam kalitesinin erişilebilirliği gibi durumlar ekonomik açıdan çekici faktörleri oluşturmaktadır. Demokratik rejimler çoğulculuğu temel aldıklarından farklı siyasal görüşteki ve farklı dindeki her bireye hoşgörülü ve saygılı yaklaşmaktadır. Böylece baskıcı rejimlerden kaçan göçmenlerin bu ülkelerde özgür yaşam alanlarına kavuşmalarına olanak sağlamaktadır. Düşünce özgürlüğü, din özgürlüğü gibi durumlar siyasal, sosyal, dini çekici faktörleri oluşturmaktadır (Harpat, 2013, s. 79). Bu durumlarla birlikte sağlık, ticaret, güvenlik, eğitim, iklim şartları, daha iyi yaşam koşulları ve hizmete ulaşılabilirlik göç için çekici faktörler arasında sayılabilmektedir. Ancak göçmenleri göç hareketine yönlendiren en büyük çekici faktör ekonomidir.

Bireyler göç etmeye karar verirken genellikle bütün unsurları göz önüne alarak değerlendirme yapmaktadır. Ekonomik özgürlüğü elinde olan göçmenler için anavatanlarına (menşe yer) göre çevresel açıdan daha rahat ve sağlıklı yerlere (hedef yer) göç etmek çekici gelmektedir. Sosyo-ekonomik açıdan az avantajlı olan menşe yerde yaşayan bireyler için hedef yerde gelir ve toprak dağılımı oranının daha yüksek olması bireylere göç için çekici gelmektedir (Işık, 2018, s. 26). Tarımla geçinilen yerlerde nüfusun hızla artmasıyla birlikte tarımdan elde edilen kazancın yetersiz gelmeye başlaması sonucunda tarım alanında işgücü fazlasını oluşturan bireyin iş bulmak, ailenin refah düzeyini artırmak ve çocuklarına kaliteli bir hayat oluşturmak istemek gibi sebepler bireyleri göçe ikna etme noktasında çekici gelmektedir (Bulak, 2015, s. 52).

1.3.2. Göç Türleri

Göçün ortaya çıkması, yaşanması ve son buluşu gibi süreçlerde bireyler arasında farklılıklar yaşanması nedeniyle göçün tek boyutlu bir olgu olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır. Bu sebeple göçün kendi koşulları etrafında birbirlerinden farklı türlerde incelenmesi gerekmektedir (Göker, 2015, s. 37). İlgili kaynaklar incelendiğinde

alan yazın için iç göç, dış göç, zorunlu göç, gönüllü göç ve beyin göçü olmak üzere göçün beş türü ele alınmıştır.

İç göç: İç göç, bireyin yaşadığı ülkenin sınırları içerisinde herhangi bir sebepten ötürü yer değiştirme faaliyetidir. Bireyler gelişmişlik düzeyi düşük olan köylerden gelişmişlik düzeyi yüksek olan şehirlere göç etmektedir. Dolayısıyla bölge, şehir gibi yerleşim birimlerinin demografi haritalarında değişiklikler yaşanmaktadır. Bireyleri iç göçe iten sebepler arasında genellikle ekonomi, sosyal yapı, düşünce özgürlüğü, üretim olanaklarına erişim imkânı, iş ve istihdam, kültür, eğitim gibi unsurlar yer almaktadır (Atılğan, Günay, & Serin, 2017, s. 42).

Dış göç: Dış göç, birey veya grupların yaşadıkları ülkenin sınırları dışında bir yere belirli bir süre için ya da temelli nitelikte yaptıkları yer değiştirme faaliyetidir. Sınır ötesi nüfus hareketi şeklinde açıklanır ve uluslararası göç kavramı ile eş anlama gelmektedir. İç göçle kıyaslandığında dış göçte yapılan göç oranı kadar ülke nüfusunda azalma meydana gelmektedir (Akdoğan, 2019, s. 23-24). Doğru orantılı olarak hedef ülkenin nüfusunda da artış meydana gelmektedir. Bireyleri dış göçe iten sebepler arasında siyasal, ekonomik, işsizlik, eğitim, dini baskı, savaş gibi etkenler yer almaktadır (Atılğan, Günay, & Serin, 2017, s. 44).

Gönüllü göç: Gönüllü göç, bireylerin hiçbir etkiye uğramadan kendi kararları doğrultusunda yaptıkları yer değiştirme faaliyetidir. Bu göç çeşidine göre göçmenler daha iyi bir yaşam standardına ulaşabilmek, iyi bir eğitim alabilmek, sağlık hizmetlerinden daha iyi yararlanabilmek, daha iyi maddi koşullarda çalışabilmek gibi amaçlarla devlet tarafından hiçbir baskı görmeden gönüllü olarak göç etmektedir (Koçak & Terzi, 2012, s. 171).

Zorunlu göç: Zorunlu göç; salgın hastalıklar, doğal afetler, kıtlık, insan hakları ihlalleri ve siyasi baskılar gibi faktörlerden ötürü bireylerin yasal veya yasa dışı yollarla yaşadıkları yerleri terk ettikleri yer değiştirme faaliyetidir (Somuncu, 2006, s. 6). Bu sebeple göçmen bireylerin farklı yaşlarda ve farklı yaşam standartlarına sahip oldukları gözlemlenmektedir. Yani zorunlu göçte gönüllü göçün aksine, göçmen bireylerin demografik özellikleri çeşitlilik göstermektedir (Borlat, 2019, s. 13).

Beyin göçü: Beyin göçü, yüksek eğitim düzeyine ve niteliğine sahip bireylerin kendileri için daha elverişli bir hayat ve çalışma şartları sağlayan başka ülkelere yaptıkları yer değiştirme faaliyetidir. Dış göçün en önemli faktörlerinden birisi olmakla birlikte uluslararası göçün de dinamiklerini ortaya koymaktadır. Ülke ekonomisinde negatif bir dışsallık oluşturmaktadır (Akdoğan, 2019, s. 24).

1.3.3.Göç Kuramları

Küreselleşen dünyada iletişimin daha kolay bir şekilde kavuşmasıyla insan göçü hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu sebeple göçü açıklamak amacıyla çeşitli teoriler üretilmiş, göç olgusu daha farklı bakış açılarıyla irdelenmiştir (Işık, 2018, s. 26). Buradan hareketle göç ve göçmenlik olgusu, yönü ve şekli dikkate alınarak incelendiğinde göç teorileri üç temel kategoriye ayrılabilir. Bunlar temel kuramlar, ekonomik temelli göç kuramları ve sosyo-kültürel göç kuramlarıdır.

1. Temel Kuramlar

Ravenstein'ın Göç Kanunları: Göç ile ilgili bilinen ilk çalışma Ravenstein'ın 1885 yılında yayımlanan Göç Kanunları adlı göç olgusunun genel-geçer kanunlarını açıkladığı çalışmasıdır. Ravenstein bu çalışmanın ardından 1889 yılında aynı başlıkta bir makale daha yayımlayarak teorisini genişletmiştir. İki çalışmasında toplamda yedi maddeden oluşan bir göç kanunu önerisinde bulunmuştur. Bunlar göç ve mesafe, göç ve basamakları, yayılma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kır-kent yerleşimcileri farkı ve kadın-erkek farkıdır (Yalçın (2004)'dan aktaran Adıgüzel, 2019, s. 24-27).

Everett Lee Göç Kuramı: Lee, 1966 yılında Bir Göç Teorisi adlı bir makale yayınlamıştır. Makalesinde o döneme kadar göç üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğunun göçmen bireylerin demografik yapılarına dair yaygın bir yönelimde olduklarını belirtmiş ve bu kuramla birlikte göçmenden ziyade göç üzerine yoğunlaşmıştır (Çağlayan, 2006, s. 72). İtme ve çekme kuramında Lee, göçlerin karakteristik özelliklerini ön plana çıkarmaya çalışmış, yaşanılan ve gidilecek olan yerin itici ve çekici faktörlere sahip olduklarını saptamış, göç sürecinin başlamasında dört etmenin etkileyici olduğunu belirtmiştir. Bu etmenler; yaşanılan yerle ilgili faktörler,

gidilmesi düşünölen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörlerdir (Yalçın (2004)'dan aktaran Adıgöznel, 2019, s. 30-31).

Petersen' in Göç Tipleri: Petersen göç kuramında itme çekme faktörlerinin temelinde yer alan asıl sebeplerin ne olduğunu bulmak istemiştir. Tarihsel döngünün önemini ve unutulmaması gerektiğini vurgulayarak, belirli bir süreçte göç hareketliliği için itme faktörü olan bir durumun başka bir süreçte çekme faktörü ya da bu koşulun tam tersi yaşanabileceğini anlatmıştır (Çağlayan, 2006, s. 75). Petersen bu çerçevede bireysel ve sınıfsal ayrımları baz alarak göçleri ilkel göçler, zoraki ve yönlendirilen göçler, serbest göçler ve kitlesel göçler şeklinde incelemiştir (Özcan, 2016, s. 194).

2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları

Neo-Klasik Ekonomi Kuramı: Bu kuram makro ve mikro olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Makro Neo-Klasik Ekonomi Kuramı' na göre uluslararası göç, sermaye ve emeğin arz ve talep alanlarında coğrafi olarak eşitsiz bir biçimde dağılmasından kaynaklanmaktadır. Ücret farklılıklarındaki açıktan dolayı bireyler düşük ücretle çalıştıkları yerden daha yüksek ücretle çalışabilecekleri ülkelere göç etmektedir. Mikro Neo-Klasik Ekonomi Kuramı, göç kararını bireyin kendisinin aldığı vurgulamaktadır. Göç süreci göçmen bireyin daha yüksek kazanç edinmek amacıyla planlar yapmasıyla başlamaktadır (Oral & Çetinkaya, 2017, s. 7).

Yeni Ekonomi Kuramı: 1990'lı yıllarda Oded Stark' ın geliştirdiği bu kuramda göç kararını göçmenler tek başlarına değil, grupça almaktadır. Gruptan kasıt aile ve hane halkı olduğundan göç hareketliliğinin bir aile stratejisi olduğu söylenebilmektedir. Bu kurama göre aileden bir veya birden fazla ferdin göç hareketliliğine katılmasıyla aile geliri hem artacak hem de çeşitlenecektir. Bu kurama göre göçe neden olan üç temel etken vardır. Bunlar aile içerisindeki yeri itibariyle bireyin hem kişisel hem de ailevi menfaatlerini düşünmesi ve bu menfaatlere yönelik olarak göç etmeye karar vermesi, ekonomik güvence ve anavatanda yatırım yapma isteğidir (Güllüpnar, 2012, s. 62-63).

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı: 1970' li yıllarda Michael Joseph Piore' nin geliştirdiği bu kurama göre, modern sanayileşmiş ülkelerin işgücü talebi doğrultusunda uluslararası göç hareketliliği gerçekleşmektedir. Piore' ye göre, modern toplumlarda işgücü piyasası iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölümdeki sermayesi yüksek

olan işlerde sosyal güvence, sigorta, sendika gibi haklara sahip olan yerli ve vasıflı işçiler çalışmaktadır. İkinci bölümde ise işgücü yoğun, genellikle yerli nüfusun yapmak istemediği, ağır ve yoğun çalışma şartları olan, kısa zamanlı, sosyal güvencesiz, vasıfsız işgücü arayan işçiler çalışmaktadır (Beyaz, 2019, s. 28-29).

3. Sosyo-Kültürel Göç Kuramları

Merkez Çevre(Dünya Sistemi) Kuramı: Bu kurama göre, çevre olarak nitelendirilen ülkeler merkez ülkelerin kapitalist gelişimleri için gereksinim duydukları ve vazgeçemeyecekleri bir statüdedir. Bu gereksinim bağımlılık zincirini oluşturmaktadır. Bağımlılık zinciri kapsamında merkez ülkeler düşük fiyatlı işgücü, hammadde ve üretilen ürünün satılması için çevre ülkelere gereksinim duymaktadır. Çevre ülkelerden temin edilen hammadde, yine çevre ülkelerden gelen düşük fiyatlı işgücüyle işlenerek maliyet düşürülmektedir. Üretilen ürünler ya menşe tarafından kullanılmakta ya da başka ülkelerin pazarlarına satılarak kapitalist sistemde bir döngü oluşturulmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 80).

Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı: Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı, daha önceden göç etmiş olan göçmenlerin yeni göç eden göçmenlerle farklı düzeyde kurdukları yakınlık ilişkilerine dayanmaktadır. Önceden göç eden bireyler yeni ikamet yerlerinin olumlu-olumsuz yönlerini öğrenmiş, çeşitli sosyal ilişkiler kurarak uyum süreçlerini gerçekleştirmişlerdir. Ancak yeni göç eden veya göç edecek olan bireyler, eski göçmenlerin bilgi birikimlerine sahip olmadıklarından göç edecekleri yerdeki yakınlarıyla iletişime geçmektedirler. Bu durum onların uyum sürecini kolaylaştırmakta ve göç sürecinin devam etmesinde etkin rol almaktadır (Borlat, 2019, s. 20-21).

Göç Sistemleri Kuramı: Karşılıklı iki veya daha fazla ülkenin birbirleriyle yaptıkları göçmen değişimleri üzerine oluşturdukları sisteme dayalı, ekonomi ve siyaset temelli bir kuramdır. Bu ilişki coğrafi uzaklık fark etmeksizin göçten önce ilişki kurmuş olan iki ülke veya iki bölge arasında kurulabilmektedir. Bu ilişkinin kökeni kolonyal döneme ve o dönemdeki ilişkilere, ticari ve mali ilişkilere, politik nüfuz ve kültürel bağlara dayana bilmektedir (Çağlayan, 2006, s. 82).

1.4.Göç ile Asimilasyon ve Entegrasyon Arasındaki İlişki

1.4.1.Asimilasyon

Asimilasyon modeli ile ilgili ilk teorik açıklamaların ABD’de yapıldığı bilinmektedir. ABD, başka bölgelerden insanların göç etmesiyle oluşan bir toplum olduğundan içerisinde çeşitli etno-kültürel gruplar barındırmaktadır. Bu durum Amerikan toplumunun göçmen gruplarının toplumda uyum içinde yaşamaları için yoğun bir çaba harcanmasına neden olmuş ve asimilasyonun bir uyum politikası olarak doğmasında etkin bir biçimde rol almıştır (Göker, 2015, s. 136).

Asimilasyon, göçmenlerin gittikleri çokkültürlü toplumlarda, yaşayan yerli toplum ya da eskiden beri orada yaşayan diğer göçmen gruplarla birlikte yaşama sürecini biçimlendiren çeşitli sınıflandırmalar ve kavramlar arasında yer almaktadır. Göçmen alan devletlerin, dışarıdan gelen göçmenlerin kendi toplumlarına adapte veya uzun vadede asimile olmamaları durumunda toplumda karmaşaya sebep olabilecekleri düşüncesi ve toplumda bazı sorunların gerçekten baş göstermesi çeşitli stratejilerin oluşmasını zorunlu kılmıştır. İçerisinde birçok sosyo-kültürel grupları barındıran çokkültürlü toplumların bu durum karşısında iki çözüm yolunu ileri sürmeleri mümkündür. Birincisi göçmenlerin toplumda oluşturdukları farklılıkları görmezden gelmemek yani onları asimile edip tek kültürlülüğe yönelmek, ikincisi ise farklı kültürel grupları dışlamaktan ziyade onların bu farklılıklarını hoşgörü ile karşılayarak bir arada yaşayabilme kültürünün geliştirilmesidir. Modern dönemde bir arada yaşamak için kullanılan ilk strateji asimilasyon olmuştur (Özmen, 2010, s. 46). Asimilasyon stratejisi özü itibariyle tek kültürlülüğe vurgu yapmaktadır. Bu sebeple hedef ülkeye gelen göçmenlerin menşe ülkenin kültürlerini terk ederek kendi kültürünü benimsemesini istemektedir. Bu sayede toplumda meydana gelebilecek her türlü kargaşa ve sorunların önlenebileceği düşüncesi hâkimdir.

Türk Dil Kurumu (2020) asimilasyonu “farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme (Türk Dil Kurumu, 2020)” şeklinde tanımlamaktadır.

Işık ise asimilasyonu “yalnız bir ulusun başka bir ulusa benzemek ya da benzetmek olmadığı, bununla birlikte eskiden beri var olan bir kimliği ortadan kaldırma

çabası olduğu (Işık, 2016, s. 18)” şeklinde tanımlamıştır. Bu sayede kavrama aslında çok boyutlu bakılması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Vatandaş’ a (2001) göre asimilasyon “toplumun egemen kültüründen farklı olan toplum kesimlerinin veya özel nedenlerle topluma katılanların topluma ayırt edilemez bir şekilde uymalarını; toplumun egemen kültürüyle benzeşmelerini sağlama sürecinin adı” şeklinde tanımlamıştır. Bu süreç içerisinde, egemen kültürden farklı olan toplumsal bünyede eri(tili)r. Farklı olan bireyde hem zihinsel hem de davranışsal bir değişim dönüşüm gerçekleş(tiril)ir ve birey yeni üyesi olduğu toplumdan herhangi bir birey konumuna ge(tiri)lir. Bu değişim dönüşüm süreciyle farklı olanların hâkim kültüre tamamen asimile olması ve onlardan ayırt edilemeyecek bir hale gelmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca eritme, yutma vb. terimlerin asimilasyonun tanımlanma çerçevesinde büyük bir öneme sahip oldukları da söylenebilmektedir (Vatandaş, 2001, s. 102-103).

Farklı kültürden toplumların bir araya gelerek yaşaması kendi aralarında çeşitli şekillerde egemenlik mücadelesine girmelerine sebep olmaktadır. Bu egemenlik mücadelesinde çoğunluk toplum azınlık toplumunu asimile etmeye çalışmaktadır. Asimilasyon politikası uygulayan devlet, azınlık toplumdan kendi kültürlerini benimsemelerini, kendi dillerini konuşmalarını, çocuklarını kendi okullarında okutmalarını ve dolayısıyla da kendilerinden ayırt edilemeyecek duruma gelmelerini istemektedir. Bu şekilde etno-kültürel açıdan karmaşık yapıya sahip toplumlarda avantajlı taraf genellikle çoğunluğu oluşturan grup yani hâkim kültür olmaktadır. Aslında dikkat edilmesi gereken nokta farklılığın iki taraftan da kaynaklanıyor olmasıdır. Fakat bu durum göz ardı edilmekte, kültürel farklılıklar sebebiyle oluşan problemlerin azınlıklardan kaynaklı olarak ortaya çıktığı yaygın kabul görmektedir. Çünkü farklılıkların toplumsal çatışmaya, hatta ülkeyi bölmeye sebep olacakları düşünülmektedir. Hâkim kültüre sahip devlet hem homojen toplum idealini yürüttüğü hem de hâkim kültürün üstün ve eşsiz olduğuna inandığı için farklılıkları asimile etmeye çalışmaktadır (Özmen, 2010, s. 47-48).

1.4.2.Entegrasyon

Entegrasyon ve bütünleşme kavramları sosyolojide; toplumdaki gruplar, kurumlar ve sosyal yapının bütün unsurları arasındaki uyumu açıklamaktadır. Çok

kültürlü ve çok etnikli toplumlarda entegrasyon, yapısal ve kültürel adaptasyon süreçleri karmaşık ve çok yönlü ilişkiler bulundurmaktadır. Böyle çok kültürlü bir ortamda entegrasyon, toplumda yaşayan bütün etno-kültürel grupların ülkedeki imkânlardan eşit bir şekilde faydalanabilmesine ve çatışma yaşanmadan uyumlu bir hayat sürdürebilmelerine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla entegrasyonun sınırlarını belirlemenin kolay olmadığı söylenebilmektedir (Özmen, 2010, s. 51-52).

1960'lı yıllardan itibaren ideolojik anlayışın değişmeye başlamasıyla asimilasyon algısı arka planda kalmaya başlamış ve entegrasyon kavramı ön plana çıkmıştır. O dönemlerde, göçmen bireye göç ettiği yerin kültürünün dayatılmasının göç alan toplumda sorun oluşturacağı ve bunun da göçmen bireyin topluma fayda derecesini düşüreceği düşüncesi egemen olmuştur. Bu doğrultuda kültürel çoğulculuk kavramı ön plana çıkmış ve farklı kültürden bireylerin ülkede karmaşaya sebep olmaktan ziyade hep birlikte yaşayabilecekleri bir toplumsal düzen oluşturma düşüncesi etkili olmuştur. Bu düşünce ile asimilasyon fikrinden koparak kültürel entegrasyon modeli benimsenmiş ve diğer toplumların farklı yönlerinin de özümsemiği bir zihniyet oluşmuştur. Entegrasyon sürecinin birkaç nesilden sonra oluşabileceğini vurgulayan bu model, tam manada bir asimilasyonun oluşma olasılığına olumsuz yaklaşmaktadır (Yalçın (2004)'dan aktaran Borlat, 2019, s. 21). Entegrasyon modeline göre, iki toplum da birbiri ile karşılıklı etkileşim içerisindedir. Bu sayede hem hâkim kültüre sahip toplum azınlık kültüre sahip toplumdan hem de azınlık kültüre sahip toplum hâkim kültüre sahip toplumdan birçok şey öğrenebilmektedir. Ayrıca herhangi bir toplumun diğer toplumdan üstün ve eşsiz olduğu inancı da ortadan kalkmaktadır.

Entegrasyon; çeşitli faktörlerin bir bütün içerisinde, sistem, topluluk veya başka birimlere olan uyum sürecini açıklamak için kullanılmaktadır. Bununla birlikte hem sistemin aksamasını hem de bozulmasını engellemek için hareket eden bir ilişki biçimidir. Buradan hareketle entegrasyonun toplumda yer alan herkesin karşılıklı olarak etkileşimini mecbur kıldığı ve herkese sorumluluk yüklediği söylenebilmektedir (Borlat, 2019, s. 23).

Sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda entegrasyonun varlığı toplumsal kurumların ve sosyal hayatın devamlılığı için önemlidir. Özellikle etno-kültürel olarak karmaşık bir yapıya sahip olan toplumlarda yaşayan herkes için entegrasyonun işlevselliği oldukça önemlidir. Böyle toplumlarda entegrasyonun oluşturulamaması,

dışlama, toplumdaki kopuş ve marjinalleşme gibi sonuçlar doğurabilmektedir. Kültürel açıdan hâkim toplumdaki farklı olan göçmenler, genellikle hâkim toplumla tamamen aynı olmak istememektedirler. Ancak dışlanma ve ayrımcılık gibi davranışlar, göçmenleri toplumdaki kopuş yaşamalarını engellemek gayesiyle tuhaf durumlar içerisine sokabilmektedir. Mesela Danimarka’da yaşayan esmer tenli ve siyah saçlı bir Türk çocuğun saçlarını sarıya boyatmak istemesi onlara benzemeye çalışarak aradaki farklılığı en aza indirme çabasıdır. Ayrıca entegrasyon sürecinde bireylerin en temel sorunlarından biri de, bir taraftan topluma uyum sağlamaya çalışırken bir taraftan da toplumdaki farklı olma bilincini gösteren kendi kimlik ve kültürünün ayırt edici yönlerini koruma telaşı içerisine girmeleridir. Bu durum göçmen bireylerin çeşitli kimlik krizi sorunları yaşamalarına (Özmen, 2010, s. 54-55) ve bu sebeple çeşitli savunma mekanizmaları oluşturmalarına neden olabilmektedir.

Toplumlarda göçmenlerin etno-kültürel farklılıklarından dolayı sonradan dâhil oldukları topluma uyum sağlamada zorlanacakları yönünde bir genel kabul vardır. Bu sebeple çokkültürlü toplumlarda entegrasyon kavramının göçmenlere yönelik olduğu yönünde bir düşünce hâkimdir. Oysaki entegrasyonun gerçekleşebilmesi için iki tarafın da karşılıklı olarak birbirlerinin kültürlerini tanıması, saygı göstermesi, önyargıyı terk etmesi ve kültürel farklılıkları dışlama unsurundan ziyade zenginlik olarak kabul etmesi gerekmektedir. Bu durum oluşturulamaz ise kültürlerarası çatışma kaçınılmaz hale gelecektir. Zaten kültürel çatışmanın hiç yaşanmadığı bir toplum da yoktur. Aynı etno-kültürel gruptan bireylerin yaşadığı toplumlarda bile kişilik, eğitim düzeyi, geleneğe bağlılık düzeyi, hayata bakış açısı vb. sebeplerden ötürü az ya da çok çatışmalar yaşanmaktadır. Ayrıca her toplumda kuşaklar ve sınıflar arası çatışmalar da yaşanmaktadır. Böylece toplumun tüm parçalarının birbirleriyle uyumlu olmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Çünkü farklılaşma da bütünleşme kadar normal bir süreçtir ve hiçbir zaman toplumda yer alan bireylerin tamamı sorgulama yapmadan toplumu olduğu gibi kabul etmemektedir. Entegrasyon sürecine giren etno-kültürlerin birbirlerine temas etmeleriyle toplumda belirli düzeyde sosyo-kültürel değişim meydana gelmektedir. Özellikle de eğitim, ekonomi gibi faaliyetlerin uluslararası bir hâl alması homojeni imkânsız değişimi de kaçınılmaz kılmaktadır (Özmen, 2010, s. 55-57). Bu durumda toplumda oluşan heterojen yapının kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü toplumsal yapının zaten kendi içerisinde de farklılıkları barındırması bu durumun

yalnızca göçmenlerden kaynaklı olmadığını ispatlamakta ve değişimi mecburi bir hale getirmektedir.

1.5.Göç ile Kültür ve Kimlik Arasındaki İlişki

Kültür olgusu, göçle birlikte en çok ele alınan konuların başında gelmektedir. Gelenek görenekler, değerler, tarih, din, dil, ırk, semboller, yazılı-sözlü edebiyat, yemekler, giyim kuşam vb. kültürün en başat öğeleri arasında yer almaktadır. Göçmen birey yaşadığı yerden başka bir yere gittiğinde hem yeni bir kültür hem de yeni bir mekânla karşılaşmaktadır. Bu sebeple göç olgusunun bireyin hayatında değişime neden olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla göçmen bireylerin göç sonucunda yaşadıkları mekânsal farklılık, onların kültürel değerlerinde ve aidiyet biçimlerinde değişimler meydana getirmektedir (Aşkın, 2014, s. 18). Bu durumun asimilasyon veya entegrasyondan kaynaklı olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir.

Göç ile kimlik arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Göçmen bireyler göç ederken benlikleriyle bir bütün oluşturan kimliklerini de getirmektedirler. Fakat göç gerçekleşikten sonra her ikisini de sorgulamak mecburiyetinde kalmaktadırlar. Buradaki etken göç ettikleri yerin yaşam koşullarından maddi-manevi olarak etkilenmeleridir. Kimlik ve aidiyet sorunu kuşaklar arasında kıyas yapıldığında en çok birinci kuşakta yaşanmaktadır. İkinci veya daha sonraki kuşaklarda kimlik sorunu ele alındığında ise daha çok çelişki ve/veya ikilemler yaşandığı bilinmektedir. Kimlik ve aidiyet sorunu yaşayan göçmenler, göç ettikleri bölgelerde kendi kimliklerini razı ettirmek için çaba harcamakta ve oradaki yerli halk ile etkileşime girmeye çalışmaktadır. Bu etkileşim sonucunda bazen kabul edilme bazen yerel halk ile uyumsuzluk bazen yabancılaşma bazen de dışlanma gibi olaylar meydana gelmektedir (Arıkan, Sağır, & Poyraz Tacoğlu, 2012, s. 1952).

Göçmenlerin kimlikleri göç ettikten sonra yeni yaşam alanlarının toplumsal koşullarına bağlı olarak değişikliğe uğramakta ve göçmenler yeni kimlikler kazanmaktadırlar. Göçmenler toplumla kurdukları iletişim ve etkileşim sonucunda yeni bir kültürel kimlik kazanmaktadır. Bu kimliğin içerdiği kültür bireylerin yaşam şekillerini, değerlere bakış açısını ve dilini şekillendirmektedir. Dil kültürün şekillendirilmesinde rol alan en büyük etkenlerden biridir (Işık, 2018, s. 34).

Göçmenlerin kültür ve kimliği, göç olgusunun ekonomik ve sosyal yönlerinin anlaşılmasında etkili rol almaktadır. Göçmen bireyler, yeni yaşam yerlerinde yerel halkla kıyaslandıklarında özellikle kültür, yaşam şekilleri ve maddi açıdan farklılık göstermektedirler. Misalen göçmenler genellikle ev sahibi toplumun ekonomik faaliyetlerine katılım noktasında engellenmektedir. Bu durum ayrımcılık, profesyonel ya da iç emek piyasalarına girmede karşılaştığı engeller, göçmenlerin vasıfsız iş gücüne sahip olması, göçmenlerin belirli iş alanlarına yoğunlaşmaları, göçmenlerin sahip oldukları niteliklerin ev sahibi toplumdaki işverenlerin kriterleriyle uyumlu olmaması gibi sebeplerden kaynaklanabilmektedir. Esasen bu gibi durumlar göçmenlerin yeni yaşam alanlarında yerel halka kıyasla dezavantajlı konuma girmelerine neden olduğundan asimilasyonlarını mecbur kılmaktadır (Işık, 2018, s. 33-35).

Asimilasyonun göçmenler açısından ilk etapta kabul edilemez olması, bireylerin göç ettikleri yerlere temkinli yaklaşımlarını sağlamıştır. Yeni yaşam alanları, yeni sosyal çevre ve bunun getirdiği ilişki ağları göçmen bireyin eski kültürünü terk edip yeni kültüre asimile olmasını istemektedir. Fakat bu durumun bazı göçmenler için kolay olmaması, göç alan kentlerin kenar kesimlerinde modern kent kültüründen farklı ama aynı zamanda bu kültürü de yaşatma çabası gösteren göçmen kültür gruplarının oluşmasına sebep olmuştur. Bu gruplar sayesinde göçmen birey kendi kültürel değerlerini ve aidiyetlerini devam ettirebilmektedir. Ancak unutulmaması gereken nokta, bütün göçmenlerin kendisini bu şekilde toplumdan soyutlamaması ve toplumla kaynaşma mücadelesi vermesidir. Bu durum da bazı göçmenlerin entegre olmalarına bazılarının da asimile olmalarına sebep olmuştur (Aşkın, 2014, s. 69-70).

2.BÖLÜM

TÜRKİYE VE UKRAYNA

2.1.Türkiye ve Göç

Göç hareketliliğinin günümüzde gelişmiş batı ülkelerine doğru gerçekleştirildiği kabul edilse de bu hareketlilik Türkiye’yi de derinden etkisi altına alan bir problem niteliğindedir (Aslan & Demirhan, 2015, s. 34). Türkiye’ye yönelik göç hareketleri çok eski zamanlarda baş göstermeye başlamıştır. 1920’li yıllardan ortaya çıkmaya başlayan göç hareketleri günümüze değin süregelmektedir. Ancak o dönemdeki göç hareketleri yapısı bakımından daha sonra gerçekleşen göç hareketlerine göre farklılık göstermektedir. Ulus-devlet inşa döneminde Türkiye’ye yönelik sınır ötesi göç hareketleri genellikle Türk kimliğine veya Türk etnik yapısına hızlı bir biçimde entegre olacak göçmenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Son dönemlerde ise, birçok ülkeden değişik etnik ve kültürel yapıya sahip, çeşitli gayeleri olan ve genellikle ‘yabancı’ şeklinde isimlendirilen göçmenler tarafından gerçekleştirilmiştir (Erder, İçduygu, & Gençkaya, 2014, s. 222).

Özel İhtisas Komisyonu Türkiye’de sınır ötesi göç hareketliliği içerisinde yer alan üç temel grubun var olduğunu belirtmiştir. Bu gruplar uluslararası korumaya ihtiyaç duyanlar (mülteciler ve sığınmacılar), düzenli göçmenler (iş adamı, öğrenci vb.) ve düzensiz göçmenlerdir (yasadışı ve kaçak yollarla giriş yapanlar vb.) (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. 1). Bu göç grupları Türkiye’yi dünyanın göç haritasında ve tarihinde oldukça önemli bir konuma ulaştırmaktadır. Bu durum onun Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesişim noktasında yer almasının avantajı olarak konumu itibariyle önemli göç yollarının üzerinde bulunmasından anlaşılabilir (Adıgüzel, 2019, s. 86).

Türkiye; yer aldığı konumu ve ekonomik, siyasi vb. alanlardaki istikrarı ile diğer ülkeler açısından göçün birçok çekici faktörünü bünyesinde barındırmaktadır. Osmanlı Devleti dönemlerinden başlayarak Cumhuriyet’in kuruluş dönemlerine kadar Türkiye’nin en fazla karşılaştığı sınır ötesi göçmen grubu uluslararası korumaya ihtiyaç duyanlar yani mülteciler ve sığınmacılardır. Bunun en büyük etkenleri Osmanlı Devleti’nin sahip olduğu güç ve Türkiye’nin (konumu, göçmenlere bağ kurduğu tarihi, siyasi, dinsel ve kültürel yapısı vs.) sahip olduğu birtakım öznel imkânların yanında

göçün yaşanmasına neden olan ülke içerisinde yaşanan çeşitli problemlerdir (Aslan & Demirhan, 2015, s. 34).

Türkiye'deki uluslararası korumaya ihtiyaç duyan gruplar mülteciler ve sığınmacılardır. Mülteciler ve sığınmacılar; Türkiye'nin mevcut konumu dolayısıyla, Asya, Avrupa ve Afrika'dan ülkelerinde sorun yaşamaları ve karmaşa durumu olması sebebiyle Türkiye'ye gelen göçmenlerin oluşturduğu gruptur. Günümüzde Türkiye'deki çoğunluğu Suriyeliler oluşturmaktadır (Arslan & Yıldız, 2019, s. 245). Göç İdaresi'nin hazırladığı 2016 Türkiye Göç Raporu verilerine göre 2016 yılında Türkiye'ye yapılan uluslararası koruma başvuru sayısı 66.167'dir (Göç İdaresi, 2017, s. 74). Bu rakam Türkiye'nin uluslararası göç konusunda etkin ülkelerden biri olduğunun göstergesi niteliğindedir.

Uluslararası korumaya ihtiyaç duyan göçmen grubuyla birlikte Türkiye 1990'lı yıllardan itibaren düzensiz göç türü ile karşılaşmaya başlamıştır. Düzensiz göç ile göçmenler gittikleri ülkelere yasa dışı, belgesiz veya kaçak yollarla giriş yapmakta ya da izin ve ikamet sürelerini geçerek yasa dışı şekilde ülkede yaşamlarını sürdürmektedir. Düzensiz göç ile Türkiye'ye gelen göçmenlerin birçoğu Türkiye'yi transit ülke namına kullanmakta ve başka ülkelere gitme gayesi taşımaktadırlar. Bu durum başta Türkiye ile AB arasında birtakım problemler ve tenkitlerin oluşmasına neden olurken, yetkili makamlar ile göçmen bireyler arasında da gerginlik oluşturmaktadır (Aslan & Demirhan, 2015, s. 35). Türkiye'deki düzensiz göç hareketliliğini oluşturan gruplar kayıt dışı emek göçü ve geçiş (transit) göçü yapanlardır. Kayıt dışı emek göçü yapan bireyler Türkiye'ye yasa dışı yollarla gelmekte ve/veya vizeleri dolduktan sonra kayıt dışı bir şekilde Türkiye'de kalmayı sürdürmektedirler. Genellikle Ukrayna, Moldova, Rusya vb. ülkelere gelmekte; gündelik ev işi, tekstil ve eğlence gibi sektörlerde geçici süreliğine çalışmaktadırlar. Geçiş göçü yapan bireyler Türkiye'yi başka bir ülkeye gitmek için transit ülke olarak kullanmaktadırlar. Genellikle Pakistan, Bangladeş, Irak, İran vb. ülkelere gelen göçmenler bu yola başvurmaktadır (Arslan & Yıldız, 2019, s. 245). Göç İdaresi'nin hazırladığı 2016 Türkiye Göç Raporu verilerine göre 2016 yılında Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayısı toplam 174.466'dır (Göç İdaresi, 2017, s. 57).

Türkiye'nin karşılaştığı diğer göç türü ise düzenli göçlerdir. Yani Türkiye sığınmacılar, mülteciler, yasa dışı göçmenlerle birlikte düzenli ya da yasal olarak da

göçmenlerin tercih ettikleri ülkeler arasında yer almaktadır. Düzenli göç, kanunlar çerçevesinde başka bir ülkeden gelen bireylerin yani ikamet iznine sahip olan göçmenlerin gerçekleştirdikleri göç hareketleridir. Bu göç tipinde bireyler Türkiye’de yaşayabilmek için gerekli giriş izni ile birlikte oturma ve/veya çalışma izni almak zorundadır. Düzenli göç ile Türkiye’ye göç eden bireyler genellikle hayatını devam ettirmek için taşınma, çalışma ve eğitim görme gayelerini taşımaktadır (Aslan & Demirhan, 2015, s. 36). Bu göçmenlerin Türkiye’de yaşamlarını devam ettirmeleri sürecindeki kanunlar İçişleri ve Çalışma Bakanlıkları tarafından çıkarılmaktadır (Erder, İçduygu, & Gençkaya, 20014, s. 225).

Türkiye’deki düzenli göç hareketliliğini oluşturan gruplar uzmanlar, emekliler ve öğrencilerdir. Uzmanlar, çalışmak için Türkiye’yi tercih eden göçmenlerin oluşturduğu gruptur. Burada Türkiye’nin ekonomik açıdan iyileşmesi ve imkânlarının atması etkili olmaktadır. Emekliler, yılın belirli zamanlarında, dönemselsel olarak Türkiye’yi tercih eden göçmenlerin oluşturduğu gruptur. Genellikle turizm için göç hareketi gerçekleştirmektedirler. Burada ayırt edilmesi gereken nokta; bazı emeklilerin Türkiye’den ikamet izni almaları ve kendi özel mülklerinde oturmalarıdır. Bu emekliler artık yerleşmiş göçmen grubu adıyla kabul edilmektedirler (Arslan & Yıldız, 2019, s. 245). Öğrenciler ise, eğitim görmek için Türkiye’yi tercih eden göçmenlerin oluşturduğu gruptur. Öğrenci ikamet izni alarak Azerbaycan, Bulgaristan, Afganistan, Kırgızistan gibi çeşitli ülkelere öğrenciler Türkiye’ye gelmektedir. Ayrıca Türkiye ile AB arasındaki ikili ilişkilerin olumlu yönde ilerlemesi ve üyelik süreci gibi durumlar Türkiye’nin AB’deki öğrenci değişim programlarına (Erasmus gibi) katılmasına olanak sağlamıştır (Erder, İçduygu, & Gençkaya, 2014, s. 227). Göç İdaresi’nin hazırladığı 2016 Türkiye Göç Raporu verilerine göre 2016 yılında Türkiye’de ikamet izni ile bulunan göçmenlerin toplam sayısı 461.217’dir (Göç İdaresi, 2017, s. 38).

Türkiye’ye göçmenden ziyade genellikle yabancı şekilde adlandırılan bireylerin toplu bir biçimde gelmesi, Türkiye’nin uluslararası göçe yönelimi noktasında değişiklikler yapılmasında etken oluşturmuştur. Çünkü Türkiye göç alan, göç veren ve transit ülke olarak üçlü bir konumuna ulaşmıştır. İçduygu’ ya göre Türkiye’nin göç politikalarını belirleyen üç temel faktör bulunmaktadır. Birinci faktör, 1923-1950 aralığını kapsayan ulus-devlet inşasının erken dönemindeki politikalarıdır. İkinci faktör, 1950-1980 aralığını kapsayan ulus-devlet inşasının (aynı zamanda korunmasının) yerel

ve ulusal şekilde yerleşik duruma ulaştığı süreçteki politikalarıdır. Üçüncü faktör ise, 1980’den beri süregelen ulus-devlet inşasının (aynı zamanda korunmasının) yerelden ziyade küresel şekilde ortaya çıktığı süreçteki politikalarıdır (İçduygu, 2014, s. 53-223). Bazı kaynaklar bu faktörlerin dışında ek olarak dördüncü ve beşinci faktörlerin varlığından bahsetmektedir. Dördüncü faktör, AB’ye uyum süreci esnasında göç hareketliliğine dair gerçekleştirilen adımlardır. Beşinci ve son faktör ise, 2011’den beri Suriye’den Türkiye’ye devam eden büyük göç hareketliliğidir (Babahanoğlu & Örselioğlu, 2016, s. 2065).

İlk faktör, Türkiye’nin 1923-1950 aralığını kapsayan süreçteki göç politikaları, ulus-devlet inşasına yönelik olarak ulusal kimlik ve aidiyet bilinci yaratma yöntemleridir. Ulusal kimlik ve aidiyet bilinci yaratma düşüncesi kapsamında Türk soyundan ve kültüründen olan göçmenleri ülkeye çekme (Babahanoğlu & Örselioğlu, 2016, s. 2065-2066) ve gayrimüslimleri ülkeden gönderme çabası ve hâkim olmuştur (İçduygu, 2014, s. 54). Buradaki gaye, yeni doğan Türkiye Cumhuriyeti’ni karmaşık yapıya sahip Osmanlı nüfusundan farklı kılarak din, dil, kültürel vb. anlamlarda daha homojen bir yapıya ulaştırmaktır (Akdoğan, 2019, s. 88). Homojen yapı da beraberinde tek kültürlülük düşüncesine vurgu yapmaktadır.

Bu noktada Osmanlı’nın göçmen politikasından nispeten farklı olan Cumhuriyet dönemi göçmen politikası, din/mezhep ortaklığına dayalı ümmet fikrinden ziyade kültür ortaklığına dayalı millet fikrine doğru yönelim göstermiştir. Yani dindaş düşüncesinden soydaşa, İslam Ümmeti düşüncesinden Türk Milleti’ne dönüşümle entegrasyon oluşturmak amaçlanmıştır (Çavuşoğlu, 2007, s. 132). Bu durumların en büyük göstergelerinden biri 1934 tarihinde çıkarılan 2510 sayılı İskân Kanunu, diğeri ise 1932 tarihinde çıkarılan 2007 sayılı Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun’dur. İskân Kanunu ile Türkiye’ye göç edebilme ayrıcalığı yalnızca Türk soyundan olanlara veya göçebelere verilmiştir. Türkiye’deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun ile ise, belirli meslek alanlarında sadece Türk olanlara çalışabilme ayrıcalığı verilmiştir (Ortadoğu Araştırmaları Merkezi [ORSAM], 2012, s. 15).

İkinci faktör, Türkiye’nin 1950-1980 aralığını kapsayan süreçteki göç politikaları, Cumhuriyetin ilk zamanlarını takip ederek ulus-devlet inşasının yerel açıdan kalıcı bir durum halini almasıdır. Bu süreçte kırdan kente büyük göçler yaşanmış

ve Türkiye hızla kentleşen bir yapıya ulaşmıştır. İlk etapta ülke nüfusu, gayrimüslimlerin ülke dışına göç etmesi ve Türk ve Müslüman olanların da ülkeye geri gelmesi ile homojen bir yapıya doğru ilerlemiştir. Bunun yanı sıra modern Türkiye tarihinde ilk defa Türk ve Müslüman kimliğine sahip olan bireyler başka ülkelere göç etmeye başlamıştır. Bu bireyler genellikle işgücü göçü gerçekleştirmiş ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere çeşitli ülkelere giderek orada göçmen işçi olarak çalışmışlardır. İlk zamanlarda belirli süreliğine geçici işçi göçü şeklinde başlayan bu göç hareketliliği ilerleyen dönemde aile birleşimi yaşanması sebebiyle kalıcı bir durum haline almıştır. Ayrıca, Türkiye bu dönemde göç veren ülke kimliğinin yanında ilerleyen zamanlarda yabancıların ilk defa Türkiye'ye göç etmesi ile göç alan bir ülke kimliğine sahip olmaya başlayan bir bölge niteliği kazanmıştır. Türkiye'nin göç alan bir devlet konumuna ulaşmasının nedenleri küreselleşmeyle birlikte elde ettiği yeni imkânları ve yakın coğrafyasında yaşanan siyasi ve ekonomik koşullardır (İçduygu, 2014, s. 55-58).

Göç veren ülke kimliğinin yanı sıra göç alan bir ülke konumuna ulaşmasıyla birlikte Türkiye'nin homojen toplum yapısından uzaklaşarak heterojen bir yapıya doğru yönelim gösterdiği söylenilebilmektedir. Çünkü yerli halkın yabancılarla birlikte yaşamaya başlaması, iki toplumun birbirleriyle etkileşim içerisine girmesine ve birbirlerine entegre olmalarına neden olmuştur. Böylece Türkiye sahip olduğu tek kültürlülük düşüncesinden uzaklaşmaya başlamıştır.

Türkiye bu dönemde NATO'ya üye olmuş, üye olduktan sonra göç politikalarını güvenliği esas alarak şekillendirmiş ve Soğuk Savaş sürecinde sınır kapılarını kapatmıştır (Babahanoğlu & Örselioğlu, 2016, s. 2066). Türkiye'nin bu süreçteki göç politikalarına yön veren önemli gelişmelerden bir diğeri Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecidir. Üyelik sürecindeki müzakerelerin gerçekleşmeye başlaması ile Türkiye'nin göç politikalarında AB'nin göç politikalarının tesiri görülmeye başlamıştır. Diğer önemli gelişme ise, Cenevre Sözleşmeleri'ni coğrafi açıdan çekinceli bir biçimde imzalamasıdır (ORSAM, 2012, s. 15-16). Türkiye, 29 Ağustos 1961'de (359 sayılı kanunla) Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni, 5 Ağustos 1968 tarihinde de 1951 Sözleşmesine Ek 1967 Protokolü'nü Resmi Gazete' de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. Bu sözleşmelerin onaylanmasının neticesi olarak Türkiye, yalnızca Avrupa'da ortaya çıkan olaylardan ötürü Avrupa Konseyi'ne üye olan ülkelere gelen bireyleri mülteci olarak ve Avrupa Konseyi'ne

üye olmayan ülkelerden gelen bireyleri ise başka bir ülkeye gönderene değin sığınmacı olarak nitelendirmiştir (Uzun, 2017, s. 88-89).

Üçüncü faktör, Türkiye'nin 1980'den sonraki göç politikaları, ulus-devlet inşasının artık küresel açıdan şekillendiği bir durum halini almıştır. Bu süreçte Türkiye'nin çevresindeki coğrafyalarda siyasi ve ekonomik değişimler yaşanması ve küreselleşmenin dünya üzerinde yeni imkânlar oluşturması, Türkiye'nin küresel göç hareketliliğinde etkin rol almasına olanak sağlamıştır. Çünkü Türkiye, benimsenen göç veren ülke kimliğinin beraberinde ilk defa yabancıların göç ettiği ve göç alan devlet kimliği kazanmaya başlayan bir bölge konumuna ulaşmıştır. Bu noktada 1980'lerden sonraki dönemin Türkiye için önemini, yabancıların Türkiye'ye yaptıkları göç ve buna istinaden gerçekleştirilen göç politikalarından bahsedilebilecek bir döneme girilmiş olduğu söylenebilmektedir (İçduygu, 2014, s. 57-58).

Ulaşım ve kitle iletişim teknolojilerinin hızla dönüşmesi hem bireylerin ulus ötesi göç hareketliliğini kolaylaştırmış hem de dünyadaki müsavatsızlıkların ve olanakların fark edilmelerine imkân sağlayarak göç etme eğilimlerini yükseltmiştir. Bu gibi durumlar neticesinde göçmenlerin bir araya gelerek oluşturdukları göçmen ağları hızla büyümüş, sınır ötesi göç hareketliliği artmış ve dünyadaki pek çok ülke göç alan ülke konumuna ulaşmıştır (Görmez, Eroğlu, & Bahçeci, 2017, s. 565).

Öteki açıdan bakıldığında ise, son dönemlerde Türkiye'nin yakın çevresinde yaşanan ekonomik dönüşümler ve siyasi çatışmalar da bireylerin Türkiye'ye çeşitli sebeplerle göç etmelerinde etkili olmuştur. Bu duruma ilk örnek Afganistan, Irak ve İran'ın yaşadıkları siyasal dönüşümlerin sebep olduğu, sığınma talebi veya transit göç ile çok sayıda bireyin Türkiye'ye göç etmesidir. İkinci örnek ise, Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da siyasal rejimlerin yıkılması sonucunda bireylerin belirli süre kendilerini idame etmek amacıyla çalışmak için Türkiye'ye göç etmesidir (İçduygu, 2014, s. 58). Çoğunlukla ekonomik, sosyal ve kamusal hizmet eksikliği nedeniyle gerçekleşen bu yeni ve büyük uluslararası göç hareketliliğinin hedefinin Avrupa ve diğer gelişmiş bölgeler olması, bu bölgelere sınır komşusu olan ülkeleri derinden etkilemiştir. Türkiye bu sebepten dolayı son 20-25 yıldır özellikle Asya ve Afrika asıllı bireyler tarafından yasa dışı yollarla transit ülke olarak kullanılmaya çalışılmıştır (Aslan & Demirhan, 2015, s. 39). Yani Türkiye'nin göç alan ülke konumuna ulaşmasında sahip olduğu stratejik konum etkisinin büyük olduğu söylenebilmektedir.

Çeşitli ülkelerden gelen göçmenlerin Türkiye'ye girmeleri, yaşamaları ve toplum içerisindeki durumları birtakım sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Çünkü Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekince ile kabul etmiştir. Bu çekince dışında yer alan ülkelere gelen bireyler sözleşme harici mülteciler şeklinde nitelendirilmiş ve bu bireyler için 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'ne değin hiçbir uygulama yapılmamıştır. Bilhassa 1980'li yıllarda İran'daki siyasal değişimden sonra Türkiye'ye gelenler sözleşme dışındaki ülkelere gelen mülteci başvurusunu yükseltince Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Türkiye arasında gerçekleşen mutabakat ile Türkiye sözleşme dışında kalan mültecilerin başvurularını da kendilerine gidecek başka bir ülke buluncaya değin geçici olarak kabul etmiştir. Bu statüden İranlılarla birlikte Afganistanlılar, Sudanlılar, Somalililer, Sri Lankalılar gibi ülkelere de birçok bireyin faydalanmak istemesi Türkiye'yi rahatsız etmiştir. Bu sebeple 1994 tarihinde İltica Yönetmeliği çıkarılmıştır (Aslan & Demirhan, 2015, s. 39-40).

Dördüncü faktör, Türkiye'nin göç politikalarının AB'ye üyelik tartışmaları doğrultusunda şekillenmesidir. Türkiye, Avrupa'daki uluslararası göç tartışmalarında “göç veren”, “göç alan” ve “göç geçiş ülkesi” nitelendirmelerinin hepsine sahip olması nedeniyle oldukça mühim bir konumda ön planda yer almaktadır. Bu doğrultuda Türkiye-AB ilişkileri içerisinde uluslararası göç meseleleri en mühim gündem maddeleri içerisinde yer almaktadır. Bu durumun Türkiye'nin mevcut göç politikalarını derinden etkilediği, uluslararası göç ve sığınma politikalarını AB odaklı geliştirme zorunluluğu getirdiği söylenebilmektedir (Erder, Gençkaya, & İçduygu, 2014, s. 300-301). Bu çerçevede Türk Hükümeti 2001 tarihinde Katılım Ortaklığı Belgesi'ni imzalamış ve 19 Mayıs 2003'te belgeyi revize etmiştir. Böylece Türkiye, Avrupa Birliği yönetmeliğinin benimsenmesi gayesiyle ulusal bir program takip etmeye başlamıştır (Aslan & Demirhan, 2015, s. 40).

Beşinci ve son faktör ise, Türkiye'nin göç politikalarının 2011'den beri Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye'ye doğru gerçekleşen büyük göç hareketliliği etrafında şekillenmesidir. Bu göç hareketliliği Türkiye'de sağlam temellendirilmiş ve güçlü teşkilatlandırılmış kamu politikalarının ihtiyacını bir kez daha vurgulamıştır. Türkiye, Suriyelilere “geçici koruma” statüsü vererek Suriyelileri kendi bünyesinde uluslararası koruma altına almıştır. Fakat onların topluma entegrasyonları,

istihdam ve iaşe maliyetleri vb. problemleri Türkiye'nin göç politikalarını ilerleyen zamanda derinden etkileyecektir. Türkiye'nin içerisinde yer aldığı coğrafyada yaşanan iç çalkantılar bölgenin daima benzer kitlesel göçler vermeye uygun bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda Türkiye'nin Suriyeli göçüne benzer deneyimleri ilerleyen zamanda tekrardan yaşama ihtimali de kuvvetlenmektedir (Tekelioğlu, Doğan, & Çelebi, 2015, s. 23).

Türkiye'nin göç alan bir ülke bu konumuna ulaşmasında ekonomik yapısının küresel ekonomi sistemi içerisinde 18. sıraya ulaşması ve bu sıralamanın ileriye yükselmesinin ümidi de etkili olmaktadır. Fakat bu noktada Türkiye'nin yalnızca ekonomik sebeplerden ötürü hedef ülke olarak tercih edildiğini söylemek eksik bir yorumlama olacaktır. Türkiye'nin yakın dönemde siyasal manada istikrarlı bir ilerleme göstermesi ile beraberinde edindiği demokratik kazanımlar, insani değerler ile tarihsel bağ gereği komşu ülkelerin yaşadığı savaş ve çatışma durumlarından ötürü oralardan gelen insanlara uyguladığı “açık kapı politikası” gibi faktörler Türkiye'yi kalabalık bir göç hareketliliği ile karşılaştırmaktadır. Hedef ülke konumunda olan Türkiye'de bu göç hareketliliklerinden ötürü modern temelli bir göç yasası ihtiyacı doğmuştur (Babahanoğlu & Örselioğlu, 2016, s. 2067).

Türkiye yoğun göç hareketliliği yaşayan bir ülke olmasına rağmen, bu noktada yıllardır hukuki ve kurumsal açığın yer aldığı, yabancılarla ilgili düzenlemelerin 1950'lere kadar gittiği aşikârdır (Eroğlu, 2015, s. 210). Bu noktada Türkiye'nin göç hareketliliği tablosunun çetrefilli bir hâl alması ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün de kısıtlı yetkilerinin olması, göç ve göçmen işlemleri üzerine çalışacak donanımlı idari bir birimin oluşturulmasını mecburi kılmıştır. Bu mecburiyet sonucunda 2011 yılında 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) taslağı oluşturulmuştur. YUKK; birtakım düzenlemeler yapıldıktan sonra 4 Nisan 2013'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) onaylanmış ve 11 Nisan 2013'te 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Gönülaçan & Çolak, 2017, s. 2320). Kanunla etkili bir iltica sistemi oluşturmak ve yönetmek, mülteci haklarını uluslararası düzeye ulaştırmak amaçlanmıştır. Ayrıca YUKK “Göç İdaresi” ve “Göç Politikaları Kurulu” gibi idari birimlerin oluşturulmasında önemli bir faktör olmuştur (Aktel & Kaygısız, 2018, s. 595).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), göçe yönelik her türlü uygulamanın belirlenmesi ve uygulanması, göç yönetmeliğinin ve idari kapasitenin geliştirilmesi, geçici koruma, düzensiz göç hareketi, insan ticareti, mağdurların korunması, Türk toplumuna uyum sorunları, yabancı dil etkinliklerinin düzenlenmesi, ilgili personelin eğitimi, atama ve görevlendirme işlemleri, proje ve politika oluşturulması, bilişim teknolojisine dair işlemlerin yürütülmesi vb. konularda işleyişin sürdürülmesi ile ilgilenmek ve bu vazifeleri gerçekleştirmekle görevlidir (Akdoğan, 2019, s. 117-118).

2.2.Ukrayna ve Göç

Sovyetler Birliği'nin dağılışından sonra 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını kazanan Ukrayna, Avrupa ile Rusya arasında yer alan transit bölge konumundadır. Bu sebeple stratejik bir konuma sahip olduğu görülmektedir. “Ukraina” sözcüğü Eski Slav dillerinde ‘sınır ülkesi’ veya ‘uç ülke’ manalarına gelmektedir (Aydınğün, 2012, s. 211). Ukrayna bölgesi iki farklı şekilde ele alınmaktadır. Birincisi, XXI. yy’ da yeni kurulan Ukrayna Devleti’nin siyasi sınırlarını içermektedir. Bu sınırlar doğusunda ve kuzeydoğusunda RF, kuzeyinde Belarus, batısında Macaristan, Slovakya ve Polonya, güneybatısında Moldova ve Romanya ile komşu; güneyinde ise Karadeniz ve Azak Denizi’nde 3783 km. kıyı şeridine ait bölgeyi ifade etmektedir. İkincisi ise, aynı dilin farklı lehçelerini barındıran ve etnik-dilsel ayrımın sınırlarını içermektedir. Bu sınırlar ise, Ukrayna’nın devlet sınırları içinde yaşayan Ukrain etnik kökenli bireylerin yaşadığı bölgeleri ifade etmektedir (Girgin, 2018, s. 34).

Ukrayna, eski Sovyetler Birliği içerisinde yer alan on beş cumhuriyet arasında RF ve Kazakistan’ın peşi sıra 603.700 km² ile yüzölçümü en fazla olan üçüncü ülkedir (Kocaeli Ticaret Odası [KOTO], 2020, s. 5). Başkenti Kiyiv’dir. Önemli şehirleri arasında Kiyiv, Harkiv, Odesa, Donetsk, Lviv, Dnipro, Luhansk yer almaktadır. Ülkede yüksek oranda şehirleşme söz konusudur (Bulut, 2016, s. 54). Nüfusun %68,4’ü kentlerde, %31,6’sı ise kırsalda yaşamını sürdürmektedir (OKA, 2014, s. 1). 1989 nüfus sayımı verilerine göre ülke nüfusu 51,4 milyon iken, 2001 nüfus sayımı verilerine göre ülke nüfusu 48,4 milyona (Aydınğün, 2012, s. 212); 2014 yılında ise 46 milyona (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı [OKA], 2014, s. 1); 2020 yılında ise 44,6 milyona (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020, s. 3) kadar gerilemiştir. Bağımsızlığın kazanılmasından sonra yaşanan ekonomik, siyasi vb. çalkantılar ülkenin sosyal yaşamını olumsuz etkilemiş ve ülkenin göç vermesine sebep olmuştur. Ukrayna, özellikle 1995 yılından itibaren göç

almaktan ziyade daha çok göç vermeye başlamıştır. Bu sebeple bağımsızlıktan sonra ülke nüfusunun negatif yönlü bir eğilim gösterdiği aşikârdır (OKA, 2014, s. 1).

19. yüzyıla değin bölgeye yönelik bir göç hareketliliği yaşanmıştır. Ruslar ve Ukraynalılar bu hareketliliği oluşturan en kalabalık gruplardır. Sovyet dönemindeki Ruslaştırma politikası ve 19-20. yy' daki sanayileşme bu noktadaki farklılığı kuvvetlendirmektedir. Sovyet döneminde yaşanan kıtlık ve İkinci Dünya Savaşı, çok sayıda köylünün Sovyet sanayi bölgelerine doğru yönelmesine sebep olmuştur. 19. yy' da Ukrayna sınırları içerisinde baş gösteren sanayileşme süreci ise, maden kaynaklarının bölgelerdeki dengesiz dağılımından ötürü bölgesel kutuplaşmalar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu karmaşaları önleyebilmek amacıyla devlet tarafından alınan tedbirlerin bir neticesi olarak, Ukraynaca resmi dil ilan edilmiştir. Böylece ülkenin güney ve doğu bölgelerinde yaşayan, Rus-Ukrain kökenli olup Rusça konuşan Ukraynalılar, -Kırım'da yaşayanlar dışında- Ukrayna kimliğini kabullenmeye başlamıştır (Girgin, 2018, s. 40).

Aslında Ukrayna bağımsız bir ülke olmasına rağmen ülke içerisinde hâlâ kimlik ve ortak tarih bilinci noksanlığından söz edilebilmektedir. Bu noksanlığın esas sebeplerinden biri bölgesel çeşitliliklerdir. Bölgesel çeşitlilikler farklı ekonomik yapı, farklı komşu ülkelerle ilişki, doğu-batı çeşitliliği, farklı bölgesel tecrübe ve en mühimi farklı etnik veyahut dini kökenden kaynaklanmaktadır. Kırım da göz önüne alındığında ülkenin 'parçalı' yapısı daha fazla ön plana çıkmaktadır (Aydıngün, 2012, s. 217). Ukrayna'nın doğu-batı ikilemi yaşamasının sebepleri arasında ülkenin şimdiki toprakları içerisinde 20. yüzyılın ortalarına değin hiçbir bağımsız ve birleşik bir ülkenin yer almayışı ve ülkenin 1991 yılında bağımsızlığını kazanması yer almaktadır. Parçalanma ve Ukrayna terimlerini saran kavramsal noksanlık kimlik ayrımının niteliklerini göstermektedir. Batı Ukraynalılar, Ukrayna milli kimliğinin esas müdafileri olarak kabul edilmektedir. Batı Ukrayna, kimlik ve dil açısından RF' den ayrı bir ülke manasındadır (Girgin, 2018, s. 39). 2014 yılında Ukrayna'nın RF ile ilişkilerinin negatif yönlü bir seyir takip etmeye başlaması bağımsız bir Ukrayna kimliğine daha fazla vurgu yapılmasında, bu kimliğin daha güçlü bir biçimde siyasallaşmasında ve ulusal bilincin kuvvetlenmesinde etken olmuştur (Aydıngün, 2020, s.1).

Ukrayna bağımsızlığını kazanmasının ardından birçok siyasi, iktisadi ve toplumsal kriz yaşamıştır. Bu krizler esnasında Sovyetler Birliği döneminden kalan

siyasal izler, ülkende yaşayan farklı etnik kökenlere sahip nüfus, bu nüfusun sahip olduğu kimlikler, tarihi birikimler ve resmi dil olan Ukraynaca' nın ülkenin her yerinde eşit düzeyde kullanılmaması Ukrayna'da ulus inşa sürecinin yavaşlamasına sebep olmuştur. Buna rağmen yeni bir tarih anlatısı oluşturmak, Ukraynaca' nın yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve farklı etnik kökene sahip ülke halkını kaynaştırmak için yoğun uğraşlar verilmiştir (Şahin, 2020, s. 93).

Ulus inşası politikasında vatandaşlık, din, tarih ve dil konuları üzerinde durulmuştur. Bağımsızlık esnasında ülkede yaşayan herkese çok etnikli yapı bir kenara bırakılarak vatandaşlık hakkı tanınmıştır. Buradaki amaç vatandaşlara toprak temelli bir anlayış benimsetmek, oluşabilecek ayrılıkçı hareketleri engellemektir. Devlet, ülkede mevcut olan bütün dinlere eşit mesafede yaklaşmış ve işleyişlerine kısıtlı düzeyde müdahale etmiştir. Buradaki amaç ulusal bütünleşmeyi oluşturabilmek amacıyla dini grup ve kurumların desteğini almaktır. Tarih anlatısı oluşturulurken “yeni bir tarih anlatısı” fikri üzerine yoğunlaşmış, Sovyetler Birliği'nin tarih anlatısı eleştirilmiş ve o dönemde arka plana atılan olaylar derinlemesine işlenmiştir. Buradaki amaç Sovyetlerden tamamen uzaklaşmaktır. Dil konusunda ise, 1989 tarihinde onaylanan dil yasasına göre resmi dil Ukraine' dir. Bu karar bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra başta Doğu Ukrayna olmak üzere bazı bölgelerde devletin halkı “Ukrayinleştirmeye çalışması” sorgulanmaya başlanmıştır. Ayrıca bu yasadan sonra devlet kurumlarında bazı resmi yazışmaların yanlış anlaşılmasından ötürü birtakım sorunlar yaşanmıştır. Bu durum halkın tepki göstermesine neden olmuş ve Rusça seçmeli ders olarak okul müfredatına eklenmiştir. Sonuç olarak ulus inşa politikasında dil konusu beklenen başarıyı gösterememiştir (Şahin, 2020, s. 100-106).

Ukrayna, sahip olduğu jeopolitik konumu itibarıyla özel bir öneme sahiptir. Bu nedenle Batı ile Rusya arasında etkinlik mücadelesi alanı halini almıştır. Ukrayna'nın bağımsızlık sonrasında giderek Batı'ya doğru bir yönelim sergilemesi, Rusya'nın yumuşak politikaları terk edip sert politikalara yönelmesine sebep olmuştur. Rusya'nın buradaki amacı yakın çevresi üzerinde Batı'nın etki alanını daraltmaktır. Bu doğrultuda gerçekleştirdiği Kırım'ın yasadışı ilhakı ve Doğu Ukrayna'daki savaş özellikle Avrupa başta olmak üzere uluslararası arenada büyük dönüşümler başlatmıştır. Fakat buradaki önemli husus, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı hibrit savaşın daha önceki yıllara dayanmasıdır. 2006 ve 2009 yıllarında yaşanan gaz tartışmaları bu noktada oldukça

önemlidir. 2004 yılında yaşanan Turuncu Devrim'e tepki olarak Rusya, 1 Ocak 2006'dan itibaren Ukrayna'dan Avrupa'ya giden boru hattındaki gaz oranına kısıtlama getirmiştir. Böylelikle hem Ukrayna'ya hem de ona destek verdiği için Avrupa'ya bir bedel ödetmek istenmiştir. Bu olay Rusya'nın daha önceki yıllarda izlediği Ukrayna'nın devletleşmesine engel olmaya yönelik politikaları hızlandırma kararı aldığını göstermektedir. Bu sayede bir yandan Ukrayna ekonomisinin zayıflatılması istenmiş diğer yandan da ayrılıkçı projeleri başlatmıştır (Aydınğün & Aydınğün, 2020, s. 417-426).

Rusya, 26 Şubat 2014 tarihinde Kırım'ı işgal etmiş ve 16 Mart'ta Kırım'da düzenlenen referandumun ardından topraklarına katmıştır. Sonrasında ise Ukrayna'nın doğusunda Donetsk ve Luhansk bölgelerinde Rusya destekli ayrılıkçı gruplar bu bölgelerde sözde Donetsk Halk Cumhuriyeti ve sözde Luhansk Halk Cumhuriyeti'ni kurduklarını ilan etmişlerdir. Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ihlal eden bu gelişmeler ve Moskova patrikhanesine bağlı Ukrayna Kilisesi'nin Rusya yanlısı bir tutum sergilemesi sonucunda Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi kaçınılmaz bir gereksinim halini almıştır. İstanbul Fener Rum Patrikhanesi 11 Ekim 2018 tarihinde çeşitli kararlar almış, bu kararlar ile Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin kurulması ve İstanbul Fener Rum Patrikhanesi'nin tanınması noktasındaki engeller kaldırılmıştır. Bu bağlamda Ukrayna'da yer alan dini kurumlar bir araya gelerek 15 Aralık 2018 tarihinde Birleşme Konseyi düzenlenmiştir. Bu konsey ile Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin kuruluşu ilan edilmiştir. Rus Ortodoks Kilisesi tarafından bu kilisenin kurulmaması için çeşitli itirazlar yapılsa da 6 Ocak 2019'da İstanbul'da bir tören gerçekleştirilmiş ve Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi'ne otosefal statü (bağımsızlık) kazandıran tomos adlı kararname imzalanmıştır (Keskin, 2020, s. 182-184).

Ukrayna kültürü, içeriğinde çeşitli izler barındırmasına rağmen kendine has bir yapıya sahiptir. Buradaki en önemli faktör Ukrayna'nın 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş olmasıdır. Sovyetler Birliği'nin etnik açıdan karmaşık bir yapı içermesine bağlı olarak Ukrayna da çokkültürlü bir yapıya sahip olmuştur. Ülke halkı Rusya ve Avrupa kültür ikilemi içerisinde kalmış ve zaman zaman kültürel etkileşimler gerçekleşmiştir. Fakat komünist rejimin sert kuralları altında yaşamaları halkın kültürel kimliklerini kendi arzulanıkları biçimde yaşayamamalarına sebep olmuştur. Ukrayna'nın kültürel kimliğini oluşturan öğeler arasında el sanatları başta olmak üzere, müzik, tiyatro, halk

dansları vb. yer almaktadır. Nakış, seramik, ahşap oymacılığı ve dokumacılık gibi alanlarda bölgesel kültürlerin izleri yansıtılmıştır. Hatta dünyaca meşhur Paskalya yumurtaları, Ukraynalı göçmenlerin dünyaya tanıttığı kültürel bir öğedir. Halk müziği ve tiyatro geçmişin izlerini taşımaktadır. Tören şarkıları ve destanlar çeşitli halk enstrümanları eşliğinde söylenmektedir (Kayaer, 2004, s. 34-35).

Ukrayna Anayasası'na göre eğitim, ülke vatandaşlarına devlet desteği altında ücretsiz olarak verilen bir haktır. Sovyetler Birliği'nin etkisi taşınarak ülkede eğitime büyük bir önem verilmektedir. Ayrıca Ukrayna, dünya nüfusuyla kıyaslandığında en yüksek eğitim seviyesine sahip ülkelerden biridir. Ülkenin okuma-yazma oranı %99,7'dir. Zorunlu eğitim altı yaşında başlayan dört yıllık temel öğretim ve sonrasında beş yıllık ortaöğretim ile toplamda dokuz yıldır. Bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra eğitim dili Ukraynaca olmuştur. Bunun yanı sıra büyük bir Rus topluluğunun hayatını sürdürdüğü Donetsk bölgesi ve güneydeki okullarda Rusça eğitim dili olarak kullanılmaktadır (Aydingün, 2012, s. 218-219).

Ukrayna'da sağlık hizmetleri ve sosyal güvenceler, eğitim hizmetleri gibi devlet desteği altında gerçekleştirilmektedir. Ülkenin Sovyetler Birliği'nden kalan sağlık hizmetleri altyapısı bağımsızlıktan sonra büyük oranda kötüye gitmiştir. Kolera, difteri gibi rahatsızlıklar tekrardan nüksetmiştir. Zaman içerisinde hastanelerde hekim ve donanım yetersizliği baş göstermiştir. Ortalama yaşam süresi kadınlarda 73 yıl, erkeklerde 62 yıldır. Sağlık hizmetlerinin yanı sıra çalışma yaşamı, sosyal hayat ve güvenceler düzenlemeye alınmıştır. Bağımsızlıktan sonra düzenlemeye alınan sosyal güvenlik sistemleri vatandaşların aldığı maaşlardan kesilen vergilere dayanmaktadır. Vatandaşlara emekli maaşı, doğum ikramiyesi, çocuk yardımı ve iş görmezlik tazminatı gibi olanaklar sağlanmaktadır (Kayaer, 2004, s. 37).

SSCB'nin parçalanmasından sonra Ukrayna ekonomisinin tekrardan düzenlenmesinde gecikme yaşanmış ve ancak 2000'li yıllardan sonra düzelmeler yapılmaya başlamıştır. Ukrayna ekonomisinin dış finans gelirlerine bağımlı olması, ülkenin küresel ekonomik krizden en fazla etkilenen ülkelerden biri olmasına sebep olmuştur. Bu durum dışarıdan gelen talebin azalmasıyla birlikte ihracat hacmini daraltmıştır. Buna bağlı olarak da vatandaşların aldığı ücretler azalmış, işsizlik oranı artış göstermiş, ülkenin para birimi (Ukrayna Grivnası) değer kaybetmiş ve bireyler özel tüketim harcamalarını kısmak zorunda kalmıştır. Ayrıca ülkede yoksulluk da ciddi bir

sorun niteliğindedir. Fakat yoksul kesime karşılık Kiyiv’ de yaşamını sürdüren küçük bir grup gelir seviyesini yükselterek ‘yeni zengin’ şeklinde adlandırılan yeni bir grup oluşturmuştur. Buradan anlaşılacağı üzere ülkede yaşayan vatandaşlar arasında gelir farkı olduğu ve bu farkın çeşitli toplumsal sorunlara neden oluşturacağı aşikârdır (OKA, 2014, s. 2-3).

2.3.Türkiye-Ukrayna Arasındaki İlişki

Ukrayna Parlamentosu, Sovyetler Birliği’nin parçalanmasından sonra 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiş ve 1 Aralık 1991 tarihinde ülke halkının %90’ı bağımsızlığı onaylamıştır (OKA, 2014, s. 6). Türkiye Cumhuriyeti (TC) ise, 16 Aralık 1991 tarihinde Ukrayna’nın bağımsızlığını tanımıştır (Vusata, 2019, s. 19).

Aslında Türkiye ile Ukrayna arasında diplomatik ilişkiler ilk olarak 2 Ocak 1992 tarihinde imzalanan Dostluk ve İşbirliği antlaşmasıyla başlamıştır. Antlaşmadan sonra Ukrayna Başbakanı Leonid Kravçuk; Ankara’daki TBMM Hükümeti’nin Ukrayna’ya resmen tanıdığını, Ukrayna’da önemli bir ticari gelişmenin sağlandığını ve Türkiye ile ticari alanda ortaklık kurulması gerektiği gibi birtakım önemli açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamaya ticaret dışında iki ülke arasında tarihten kaynaklı yakın ilişkilerin bulunduğunu, bu ilişkileri daha ileri seviyelere yükseltmek gerektiğini ve iki ülkenin de dünya barışına katkı sağlaması gerektiğini eklemiştir (Kuzma, 2018, s. 38).

Türkiye’nin Ukrayna’nın bağımsızlığını tanınmasının ardından 3 Şubat 1992’de diplomatik ilişkilere yönelik atılan ilk adım olarak TC Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin önderliğinde bir heyet Ukrayna’ya ziyaret etmiştir. Bu ziyarette başkent Kiyiv’ de Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği’nin açılması konusu görüşülmüştür. Ukrayna’nın Türkiye Büyükelçiliği ise Ocak 1993’te açılmıştır (Vusata, 2019, s. 19-20).

Türkiye ile Ukrayna arasında 3 Şubat 1992 tarihinde “Diplomatik İlişkilerin Tesisi Hakkında Protokol” imzalanmıştır. Türkiye, bölgedeki dengeyi muhafaza edebilmek gayesiyle Ukrayna ile ikili ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Ukrayna’nın yer aldığı stratejik konumu, ekonomik-ticari münasebetlerle birlikte Avrupa’nın kullandığı doğalgazın %40’ını oluşturan doğalgaz boru hattının üzerinde bulunması ülkenin önemini artırmaktadır (OKA, 2014, s. 6). Bu protokol ile ikili

arasındaki ilişkiler siyasi, askeri, ticari-ekonomik, bilim-teknik, eğitim-kültür ve spor gibi işbirliği alanlarının tamamını kapsayacak anlaşmalara dayanak oluşturacak bir şekilde 'stratejik' nitelikte gerçekleştirilmektedir (Kayaer, 2004, s. 62).

Türkiye ile Ukrayna arasındaki en önemli konu Kırım olmuştur. Çünkü Kırım'da yaşayan Kırım Tatarları, Osmanlı Devleti dönemlerinden beri Türk Dış Politikasını yakından alakadar etmektedir. Bu sebeple Kırım'la ilgili birçok konuya Türk medyasında yer verilmektedir. Ukrayna'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Rusya ile Ukrayna arasında başta Kırım olmak üzere çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmaktadır (Kuzma, 2018, s. 38). Türkiye, bu süreçlerde Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü koruması için gerekli desteği vermekte ve Rusya'nın Kırım'a uyguladığı yasadışı ilhakı tanımamaktadır. Bu doğrultuda Ukrayna'da yaşanan krize uluslararası hukuk temelinde diplomatik yollarla çözüme ulaşılmasını savunmaktadır. Kırım Tatarlarının can güvenliklerinin sağlanmasına, hak ve menfaatlerinin korunmasına büyük bir önem vermektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020).

Ukrayna ile Rusya arasındaki ilişkiler Karadeniz'e kıyısı olmasından ötürü Türkiye'yi yakından alakadar etmektedir. Ukrayna ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AK) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi kuruluşlara üye olmaları ikili ilişkilerin diplomatik konularda yakınlaşmasına etken oluşturmuştur (Kuzma, 2018, s. 43). Askeri ilişkiler, ikili ilişkilerin beraberinde NATO-Ukrayna Komisyonu, BLACKSEAFOR ve Karadeniz Uyum Harekâtı doğrultusunda gerçekleştirilmektedir (OKA, 2014, s. 7). İki ülke de silahsızlanma konusunda ortak görüşler sunmuş, silahsızlanma ve dünya barışına katkı sağlama noktasında birlikte hareket etme kararı almışlardır (Resmî Gazete, 06.03.1994, S.21869, s. 12-15). Ticari faaliyetler için ise, iki ülke arasında bir Ekonomi Komisyonu kurulması kararı alınmış ve Komisyon aracılığıyla iki ülke arasındaki ticari ilişkiler geliştirilmek istenmiştir (Resmî Gazete, 09.07.1992, S.21279, s. 3-6).

Ukrayna, ülke tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olarak 2004 yılında yaşanan Turuncu Devrim ve peşi sıra gelen Batı yanlısı iktidarın halkın taleplerini yerine getirememesi sebebiyle siyasi bir kriz yaşamıştır. Bu krizin izleri 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz sonucunda daha şiddetli boyutlara ulaşmıştır. Bu durum iktidar değişikliğine gidilmesini zorunlu hale getirmiş ve ülkede 25 Ocak ve 7 Şubat 2010 tarihlerinde seçimler düzenlenmiştir. Seçim sonucunda Devlet Başkanlığına

Viktor Yanukoviç seçilmiştir. Seçimden sonra Türkiye Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Yanukoviç arasında görüşmeler gerçekteşmiş ve Ukrayna ile Türkiye arasında Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey kurulması kararı alınmıştır (OKA, 2014, s. 7).

Başbakan Recep Tayyip ERDOĞAN, Ocak 2011’de 4 bakan ve 6 işadamiyla birlikte Ukrayna’ya ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret esnasında birçok alana yönelik olarak karşılıklı 6 anlaşma imzalanmış; Erdoğan ve Ukrayna Devlet Başkanı Yanukoviç iki ülke arasında vizelerin kaldırılması noktasında mutabakata vardıklarını açıklamıştır (Hürriyet Gazetesi, 2011). Buna ek olarak, Türkiye ve Ukrayna arasında 1 Haziran 2017 tarihi itibariyle pasaportsuz seyahat uygulaması başlatılmıştır. Bu sayede iki ülke vatandaşları karşılıklı olarak yeni tip çipli kimlik kartlarıyla seyahat edebilmekte ve karşı ülkede her 180 günlük süreç içerisinde en fazla 90 gün vizesiz kalabilmektedir (T.C. Kiev Büyükelçiliği, 2017).

Ukrayna ile Türkiye’nin eğitim sistemleri birbirlerinden oldukça farklı yapıdadır. Ukrayna’da hala Sovyetlerden kalma eğitim sisteminin izleri görülmekteyken, Türkiye’nin kendine özgü bir eğitim sistemi vardır. Ayrıca Ukrayna ve Türkiye’nin eğitimi ve yükseköğretim mezunu vatandaşlarının sayıları kıyaslandığında Türkiye’nin geride kaldığı gözlemlenmektedir. Ukrayna, yabancı öğrencilerin yoğun ilgi duyduğu ülkelerden bir tanesidir. Üniversitelerinde Orta Doğu ülkelerinden Çin’e kadar birçok lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisi eğitim görmektedir. Türkiye’deki üniversitelerin sayıca yetersiz kalmasından ve sınav sisteminden ötürü üniversitelere yerleşemeyen öğrencilerin bir kısmı da Ukrayna’daki üniversitelere yönelmektedir. Fakat Ukrayna’daki üniversitelerin çoğunun Türkiye’de denkliği yoktur. Bu sebeple orada eğitim gören öğrenciler Türkiye’de denklik alamamaları durumunda Ukrayna’da yaşayarak, çalışmak için oradaki Türk firmaları seçmektedir. Ukraynalı öğrencilerin ise çok az bir kısmı eğitim için Türkiye’yi seçmektedir. Bu durumun en önemli nedeni Ukrayna’da çok sayıda üniversite olması, Türk üniversitelerinde yabancı öğrencilere az sayıda yer verilmesi ve Türkiye’deki yaşamın pahalı olmasıdır. Yakın dönemlerde YÖK iyileştirmeler yapmış olsa da büyük bir talep söz konusu olmamıştır (Çitçi, 2016, s. 133). Yüksek Öğretim Kurulu’ndan alınan verilere göre, 2019-2020 öğretim yıllarında Türkiye’de öğretim gören Ukraynalı

öğrenci sayısı 258'si erkek, 352'si kız olmak üzere toplam 610'dur (Yüksek Öğretim Kurulu, 2021).

Aslında Ukrayna ile Türkiye arasında eğitim alanındaki işbirliği 21 Mayıs 1998'de imzalanan İşbirliği Anlaşması çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Anlaşma imzalayan taraflar Ukrayna'da Ukrayna Eğitim Bakanlığı, Türkiye'de ise Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'dur. Eğitim alanında işbirliğinde önemli olan bir diğer belge ise Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurulu ile Ukrayna Eğitim ve Bilim Bakanlığı arasında imzalanan Yüksek Öğretimde İşbirliği Mutabakat Zaptı'dır. Bu belge sonrasında 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Slav Dilleri Bölümünde Ukrayna Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı açılmıştır. Bu bölümde hem Türk hem yabancı öğrenciler eğitim görmekte ve 4 Ukraynalı öğretim görevlisi çalışmaktadır. Ayrıca iki ülkedeki üniversiteler arasındaki işbirlikleri "Mevlana", "Erasmus" ve "Erasmus +" programları kapsamında dinamik bir şekilde ilerleme göstermektedir. Örneğin Ukrayna yükseköğretim kurumlarında okuyan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenci sayısı 1 Ocak 2020 itibarıyla 3764'tür (Ukrayna Dışişleri Bakanlığı, 2020).

Ukrayna ile Türkiye arasındaki kültür ve insani alanındaki işbirliği 27 Kasım 1996 tarihinde Ukrayna Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan Kültür Alanında İşbirliği Anlaşmasına ve 22 Aralık 2011 tarihli İşbirliği Programlarına çerçevesinde yürütülmektedir. Bu alandaki işbirlikleri son dönemlerde resmi düzeye bağlı olarak yürütülenlerin yanı sıra kültür ve sanat kurumları ve doğrudan temaslar düzeyinde de gelişme göstermektedir. Türkiye'de Ukrayna kültürüne ait görsel ve güzel sanatlar, heykel, halk ve modern dansı, mutfak sanatları ve sinema gibi çeşitli sanat etkinlikleri düzenlenmektedir. Buradaki esas nokta hem Ukrayna kültürünün yaygınlaştırılması hem de Türk halkının Ukrayna sanatıyla tanışmasını sağlamaktır (Ukrayna Dışişleri Bakanlığı, 2020).

Ukrayna'nın bağımsızlığın ilan etmesinden sonraki süreçte Ukrayna ile Türkiye arasında özellikle eğitim ve kültür alanlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak bilim ve teknoloji alanlarında da önemli sonuçlar kazanılmaya başlanmıştır. Bilim ve teknoloji alanında yapılan en son işbirliği 2016-2017 yılında Ortak Stratejik Planlama Grubu kurulması gayesiyle yapılan anlaşmadır. Ortak Stratejik Planlama Grubu, Türkiye-Ukrayna işbirliğinde şuanda var olan ve gelecekteki projelere de umut verici

ortak stratejik çalışmaları kapsar. Bu alışmalar havacılık, filo yapımı, gemi yapımı, uzay sistemleri, yer sistemleri, mühendislik ve teknik ekipman gibi alanlarda yapılmaktadır (Ukrayna Dışışleri Bakanlığı, 2012).

Türkiye ile Ukrayna arasında yerel yönetimler, ticaret odaları ve yüksekokullar gibi farklı düzeylerde ilişki kurulması iki ülkenin işbirliğinde yeni alanların keşfinede olanak sağlamıştır. Kiyiv ile Ankara, Odesa ile İstanbul ve Skadovsk ile Zonguldak gibi şehirlerarasında kardeşlik bağı kurulmuştur. Donetsk ile İzmir, Kırım zerk Cumhuriyeti ile Antalya ve Rivne ile Aydın gibi iller arasında ise işbirliği yapılması noktasında mutabakata varılmıştır. Burada değinilmesi gereken önemli nokta bu şehirlerin yalnızca diplomatik ilişki kurmaya ynelmemesidir. Misalen kardeşlik bağı kuran şehirlerarasında her yıl ocuk değişim programları uygulanmaktadır. Bu sayede çocuklara farklı kültürlerle karşılaşarak yeni şeyler öğrenme olanağı sunulmaktadır. Bu değişimler Sumı ile Muğla ve Skadovsk ile Zonguldak arasında gerçekleştirilmektedir (Kayaer, 2004, s. 73-74).

Ukrayna ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki turizm alanında işbirliğinin temeli 30 Nisan 1994 tarihinde Ukrayna Hkmeti ve Türkiye Cumhuriyeti Hkmeti arasında imzalanan ilgili anlaşma çerçevesinde yürütülmektedir. Bu iş birliğinin önemli unsurları arasında iki ülkenin turizm faaliyetlerine yönelik bilgi paylaşımı, ilgili kurum ve örgütlerinin turizm fuarlarına ve borsalarına katılımı ve ortak yatırım projeleri yer almaktadır. Ayrıca Mart 2017 tarihinde iki ülke arasında imzalanan Vize Muafiyeti Sözleşmesi ülkelerin turist sayılarında artış gözlemlenmesinde etkili olmuştur. Ukraynalı turistlerin Türkiye’de en çok tercih ettiği yerler arasında İstanbul ve Akdeniz Bölgesi yer alırken, Türk turistlerin Ukrayna’da en çok tercih ettiği yerler arasında Kiyiv, Lviv, Odesa yer almaktadır. Ayrıca Ukraynalı turistler Türkiye’de Hıristiyanlığın tarihi ile ilgili yerlere, Türk turistler de Ukrayna’da Çernobil ve Ukrayna ile Osmanlı İmparatorluğu’nun ortak tarihine ışık tutan yerlere büyük ilgi göstermektedir (Ukrayna Dışışleri Bakanlığı, 2020).

Türkiye ve Ukrayna aralarında kurdukları dostluk ilişkilerini birbirleri doğal afet geçirdiği zamanlarda da göstermiştir. Ukrayna, Türkiye’de gerçekleşen 17 Ağustos (Gölcük, Sakarya) ve 12 Kasım 1999 (Düzce) depremlerinde yardım gönderen ülkeler arasında ilk sıralarda yer almıştır. Bu dönemde Krfezlilere yardım eden Ukranalı doktorlara teşekkür simgesi olarak yeni açılan bir caddeye “Ukrayna” adı verilmiştir.

Türkiye de Ukrayna'nın Zakarpattya Bölgesi'nde gerçekleşen sel felaketinde destek olmak amacıyla Ukrayna'ya çeşitli yardımlar (ilaç, kıyafet, arama kurtarma aletleri vb.) göndermiştir. Buna ek olarak Çernobil'de yer alan "Ukruttya" tesisinin kurulması için gerekli finansal destekte bulunmuştur (Kayaer, 2004, s. 74).

Türkiye ile Ukrayna arasındaki ilişkilerden yola çıkarak Türkiye'de yaşayan Ukraynalı göçmenlerin sayıları incelenmiştir. T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden 16 Temmuz 2020 tarihinde alınan verilere göre (Ukrayna Derneği, 2020);

- Türkiye'de toplam 16.416 Ukraynalı göçmen oturma izniyle yaşamaktadır. Bu göçmenlerin büyük çoğunluğu (%70'i) İstanbul (5.228 kişi), Antalya (4.792 kişi) ve Ankara'da (1.446 kişi) yaşamaktadır. Geriye kalan 4.950 Ukraynalı göçmen diğer şehirlere dağılmış durumdadır.
- Ukraynalı göçmenlerden kısa dönem ikamet izni alanların sayısı 7.839, aile ikamet izni alanların sayısı 5.438, öğrenci ikamet izni alanların sayısı 336, muhtelif sebeplerle ikamet izni alanların sayısı 2.803 kişidir.
- Türkiye'den ikamet izni alan Ukraynalı göçmenlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde; 2014 yılında 14.352, 2015 yılında 16.951, 2016 yılında 14.031, 2017 yılında 16.403 ve 2020 yılında 16.416 kişi Türkiye'den ikamet izni almıştır. Bu veriler doğrultusunda önceki yıllara kıyasla Türkiye'de yaşayan Ukraynalıların ikamet izni sayısında önemli ölçüde değişim yaşanmadığı görülmektedir.
- Türkiye'den çalışma izni alan Ukraynalı göçmenlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde; 2013 yılında 2.790, 2014 yılında 4.334, 2015 yılında 4.838, 2016 yılında 2.476 ve 2019 yılında 2.469 kişi Türkiye'den çalışma izni almıştır. Bu veriler doğrultusunda Ukraynalıların Türkiye'den son dönemlerde en çok 2015 yılında çalışma izni aldıkları görülmektedir.
- Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan verilere göre Türkiye'deki Ukraynalı göçmenlerin göç eğilimleri incelendiğinde; Türkiye'ye göç eden Ukraynalı göçmenlerin sayısı 2016 yılında 6.531, 2017 yılında 6.303, 2018 yılında 5.905 ve 2019 yılında 6.641 kişidir. Türkiye'den göç eden Ukraynalı göçmenlerin sayısı ise 2016 yılında 3.364, 2017 yılında 3.987, 2018 yılında 5.241 ve 2019 yılında 4.419 kişidir. Bu veriler doğrultusunda Ukraynalıların Türkiye'ye yönelik göçü son dönemlerde en çok 2019 yılında gerçekleşmiştir. Ayrıca

Türkiye'ye göç ettikten sonra Ukrayna'ya geri dönmeyip Türkiye'de yaşamaya devam eden göçmenlerin en yoğun olduğu yıl 2016 iken, Türkiye'ye göç ettikten sonra Ukrayna'ya geri dönen göçmenlerin yoğun olduğu yıl ise 2018 olmuştur.

3.BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcıların kültürel kimlik görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlara ve bu yanıtlar neticesinde ortaya çıkan verilerden yola çıkarak yapılan betimsel analizle elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular 2'si temel olmak üzere toplam 5 tema üzerinde gruplandırılmıştır. Temel temalar, araştırmaya katılanlar ve nitelikleri, kültür ve kimliktir. Bunlara yardımcı nitelikte olan temalar ise; Ukraynalı göçmenlerin kimliği tanımlama biçimleri, Ukraynalı göçmenlerin kültürel kimliğe dair tutumları, Ukraynalı göçmenlerin Ukrayna ile Türkiye'nin kültürlerini karşılaştırma biçimleridir. Araştırma verileri kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılan 18 Ukraynalı göçmen ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilmiştir. Görüşmeler araştırmanın pandemi sürecinde gerçekleştirilmesinden ötürü online görüntülü sistemler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

3.1.Araştırmaya Katılanlar ve Nitelikleri

Bu tema içerisinde, araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen mülakatlara katılan katılımcılar ve onların niteliklerine yer verilmiştir. Araştırmaya 18 Ukraynalı göçmen katılmıştır ve bu göçmenlere dair verilerden yararlanılarak aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 2: Katılımcılara ait demografik bilgiler

<i>Yaş</i>			
21-30	31-40	41-50	51 ve üzeri
7	6	3	2
<i>Medeni Durum</i>			
Bekâr		Evli	
9		9	
<i>Eğitim Durumu</i>			
Lise	Üniversite	Yüksek Lisans	Doktora
1	6	6	5

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının yaş dağılımları incelendiğinde 21-30 yaş aralığının (7 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla 31-40 yaş (6 kişi), 41-50 yaş (3 kişi), 51 ve üzeri yaş (2 kişi) takip etmiştir. Bu noktada araştırmadaki 18 katılımcının demografik yapıları incelendiğinde, yaş ilerledikçe nüfus yoğunluğunun azaldığı gözlemlenmiştir. 21-30 yaş aralığının çoğunluk oluşturmasındaki en büyük etken eğitimidir. Ukrayna genelinde eğitime Sovyetlerden kalma bir önem gösterilmektedir. Ayrıca Ukrayna, dünya nüfusunun en yüksek eğitim seviyesine sahip ülkelerden biridir. Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda katılımcılardan K15 *“Türkiye’de yüksek lisans okumak için Ukrayna’dan göç ettim.”* şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, katılımcılardan K18 de *“Ülkemde eğitim pahalı. O yüzden farklı bir yere gitmek istedim. İmkânları daha iyi bir yere gitmek istedim.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

İkinci olarak en yüksek yoğunluğu oluşturan 31-40 yaş aralığının çoğunluk oluşturmasında iki büyük etken vardır. Bunlardan biri evlilik yani aile birleşimi, diğeri ise ekonomiktir. Bu duruma örnek olarak katılımcılardan K4 *“Çünkü benim eşim Türk. Ukrayna’da tanıştık eşimle. Orada tanışıp eşimle birlikte Türkiye’ye geldik.”* şeklinde görüşlerini sunarken ve katılımcılardan K6 da *“İş bulamadığım için yani Türkiye’de daha güzel teklifler geldiği için göç ettim.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

En düşük yoğunluğu oluşturan 51 ve üzeri yaş grubunu oluşturan 2 kişi ise farklı görüşler sunmuşlardır. Bu katılımcılardan ilki olan K12 *“İlk eşimden ayrıldığım dönemlerde (21 yıl önce) Ukrayna’da ekonomi durumu iyi gitmedi. Bana tavsiye ettiler Türkiye’de Ukraynalı iş var diye. Ben çalışmayı kabul ettim geldim.”* şeklinde görüşünü ifade ederken, ikincisi olan K13 de *“Bu senede (2010) boşanmıştım ve hayat değişikliği istedim. Antalya’da tur aldım, eşimle tanıştıktan yarım sene sonra Türkiye’de yaşamak karar verdim.”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Aslında K12 ve K13 katılımcıları farklı etkenlerden ötürü Türkiye’ye gelmiş olsalar da ilerleyen zamanlarda ikisi de evlenerek Türkiye’ye yerleşmişlerdir.

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının medeni durum dağılımları incelendiğinde evli ve bekâr katılımcı sayılarının yarı yarıya eşit olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma yürütülürken kartopu örnekleme yöntemi ile katılımcılara ulaşılmıştır. Bu sebeple evli ve bekâr katılımcı sayılarının eşit olması tamamen rastlantısal bir durumun sonucudur. Katılımcılarla yapılan birebir görüşmelerde

bekârların büyük çoğunluğunu 21-30 yaş aralığının, evlilerin ise büyük çoğunluğunu 31-40 yaş aralığının oluşturduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca 51 ve üzeri yaş aralığında hiç bekâr olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının eğitim durumu dağılımları ele alınmadan önce, araştırma süresinde karşılaşılan büyük güçlüklerden birisinin belirtilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu güçlük, mülakat sorularının yöneltildiği bireylerle yaşanan iletişim kurma güçlüğüdür. Çünkü katılımcıların Türkçe bilmelerine rağmen yeterli kelime dağarcıkları olmaması sebebiyle mülakat soruları detaylı bir biçimde açıklanmak zorunda kalmıştır.

Bu tespit göz önüne alınarak araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının eğitim durumu dağılımları incelendiğinde, üniversite (6 kişi) ve yüksek lisans (6 kişi) mezunu olanların yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunlukları sırasıyla doktora (5 kişi) ve lise (1 kişi) mezunları takip etmiştir. Fakat her ne kadar eğitilmiş bir katılımcı kitlesiyle karşılaşıldığı sonucu gözlemlense de, daha önce de belirtildiği üzere Türkçe iletişim kurma konusunda özellikle anlama noktasında birtakım güçlükler yaşanmıştır. Hatta dil bilmemeleri sebebiyle birkaç katılımcı ile çeviri siteleri aracılığıyla mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırma esnasındaki görüşmelerde katılımcılardan K2 “*Yedi senedir buradayım. Ancak dili tamamıyla öğrenemedim. Türkçe’yi yeni yeni öğrenmeye başlıyorum.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiş ve verdiği yanıtla katılımcılar arasında örnek bir profil olmuştur.

Eğitim, Ukraynalılar için oldukça önemli bir kıstastır. Daha önce de belirtildiği üzere, ülkenin okur-yazar oranı oldukça yüksektir ve halk temel eğitimden parasız bir şekilde devlet destekli olarak yararlanmaktadır. Ülke genelinde eğitim dili olarak Ukraynaca (Ukraince) kullanılmaktadır (Aydın, 2012, s. 218). Ayrıca eğitimde yabancı dile büyük bir önem verilmektedir. Fakat dil konusunda değinilmesi gereken önemli bir husus vardır. Bazı katılımcılar Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye’de yaygın bir şekilde İngilizce konuşulduğunu duyduklarını, bu sebeple Türkçe bilmemelerine rağmen İngilizce bildikleri için cesaret göstererek Türkiye’ye geldiklerini, fakat Türkiye’ye geldikten sonra İngilizce’ nin yaygın bir şekilde kullanılmadığını gördüklerinde şaşırıldıklarını belirtmişlerdir. Araştırma esnasındaki görüşmelerde katılımcılardan K7 “*Ben üniversite okurken bizi farklı ülkeler pratik için gönderiyorlardı. Ben iki sezon Türkiye’ye geldim. Staj yaptım. Gelmeden önce bana*

demişlerdi, orada herkes İngilizce konuşuyor. Geldim ama kimse konuşmadı. Böylece ona biraz şaşırdım.” şeklinde verdiği yanıtla bu kişilere örnek niteliğindedir.

Tablo 3:Katılımcılara ait mesleki bilgiler

<i>Ukrayna'daki meslekleri</i>								
Öğretmen	Doktor	Bankacılık	Sosyolog	Psikolog	Veteriner	Tercüman	Ticaret	Çalışmıyor
6	2	1	1	1	1	1	3	2
<i>Türkiye'deki meslekleri</i>								
Ev hanımı	Öğretmen	Dernek başkanı	Ticaret	Tercüman	Öğrenci	Çalışmıyor		
3	4	2	2	1	4	2		

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının Ukrayna'daki mesleklerinin dağılımları incelendiğinde öğretmenlerin (6 kişi) ve ticaret ile uğraşanların (3 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla doktor (2 kişi), çalışmıyor (2 kişi), sosyolog (1 kişi), psikolog (1 kişi), veteriner (1 kişi), tercüman (1 kişi) ve bankacılık (1 kişi) takip etmiştir. Katılımcıların Türkiye'deki mesleklerinin dağılımı incelendiğinde ise, öğretmenlerin (4 kişi) ve öğrencilerin (4 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla ev hanımı (3 kişi), dernek başkanı (2 kişi), çalışmıyor (2 kişi), ticaret (2 kişi) ve tercüman (1 kişi) takip etmiştir.

Tablodan elde edilen sonuçlardan anlaşılacağı üzere Türkiye'de yaşayan Ukraynalıların bir kısmı kendi ülkelerindeki mesleklerini Türkiye'de icra edememektedirler. Buna örnek olarak Ukrayna'da doktor, bankacılık, sosyolog, psikolog ve veteriner mesleklerinde çalışan göçmenler verilebilmektedir. Bunun sebebi Ukrayna'daki üniversitelerin büyük çoğunluğunun Türkiye'de denkliğinin olmaması veya yeteri kadar Türkçe konuşamamalarıdır. Bu sebeple Ukrayna'da eğitimlerini tamamlamış olan Ukraynalılar Türkiye'ye geldiklerinde buradaki üniversitelerden denklik alabilmek için çalışmaktadırlar. Denklik alamamaları durumunda ise ya işsiz kalmakta ya da alternatif sektörlerle yönelim göstermektedirler. Örneğin katılımcıların bir kısmı yabancı dillerinin olmasını değerlendirerek Türkiye'de tercümanlık veya yabancı dil öğretmenliği yapmaktadırlar. Veyahut bir kısmı da Ukrayna'daki

mesleklerini Türkiye’de icra etmeyip eğitimlerine kaldıkları yerden burada devam etmektedirler.

Tablo 4:Katılımcıların yaşadıkları yerlere ait bilgiler

<i>Ukrayna’da yaşadıkları yerler</i>									
Kıyiv	Hmelnitiski	Herson	Harkiv	Lviv	Ternopil	Poltava	Zaporijya	Odesa	Çerkasi
4	1	2	2	3	1	2	1	1	1
<i>Türkiye’de yaşadıkları yerler</i>									
Ankara	İstanbul	Bursa	Kocaeli	Hatay	Samsun	Antalya	Muğla	Kırşehir	
3	5	2	1	1	1	3	1	1	

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının Ukrayna’da yaşadıkları yerlerin dağılımları incelendiğinde Kıyiv (4 kişi) ve Lviv’ in (3 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla Herson (2 kişi), Harkiv (2 kişi), Poltava (2 kişi), Zaporijya (1 kişi), Odesa (1 kişi), Çerkasi (1 kişi), Hmelnitiski (1 kişi) ve Ternopil (1 kişi) takip etmiştir. Buradan hareketle 8 katılımcının Ukrayna’nın merkezinden (Kıyiv, Poltava, Hmelnitiski, Çerkasi), 3 katılımcının Ukrayna’nın güneyinden (Herson, Odesa), 3 katılımcının Ukrayna’nın doğusundan (Harkiv, Zaporijya) ve 4 katılımcının Ukrayna’nın batısından (Lviv, Ternopil) geldiği gözlemlenmiştir. Bu katılımcıların Türkiye’de yaşadıkları yerlerin dağılımı incelendiğinde ise, İstanbul (5 kişi), Ankara (3 kişi) ve Antalya’nın (3 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu Bursa (2 kişi), Muğla (1 kişi), Kocaeli (1 kişi), Hatay (1 kişi), Samsun (1 kişi) ve Kırşehir (1 kişi) takip etmiştir. Tablodan elde edilen sonuçlardan anlaşılacağı üzere Ukraynalıların Türkiye’de yaşayan yerler çoğunlukla büyük şehirlerdir. Bunun sebebinin büyükşehirlerin eğitim, ekonomi, ulaşım gibi faktörlere erişimde avantajlı konumda olmalarıdır.

Tablo 5:Katılımcıların Türkiye’de yaşama süreleri ve Türkiye’deki Ukraynalı derneklerine üye olma durumlarına ait bilgiler

Ukraynalıların Türkiye’de yaşama süreleri				
1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16-20 yıl	21 ve üzeri
10	3	2	2	1
Türkiye’deki Ukraynalı derneklerine üye olma durumları				
Üye olanlar		Üye olmayanlar		
10		8		

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının Türkiye’de yaşama süreleri incelendiğinde 1-5 yıl aralığında Türkiye’de yaşayanların (10 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla 6-10 yıl aralığı (3 kişi), 11-15 yıl aralığı (2 kişi), 16-20 yıl aralığı (2 kişi) ve 21 ve üzeri yıl aralığı (1 kişi) takip etmiştir. Araştırmada elde edilen verilere göre, 1-5 yıl aralığında Türkiye’de yaşayan Ukraynalıların Türkiye’ye gelme sebepleri eğitim ve evlilik amaçlarıdır. 21 ve üzeri yıl aralığında Türkiye’de yaşayan Ukraynalı katılımcının Türkiye’ye gelme sebebi ise, ilk aşamada ekonomik amaçlı olup ilerleyen zamanda evlenerek Türkiye’de yaşamını devam ettirmiştir.

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının Türkiye’deki Ukraynalı derneklerine üye olma durumları incelendiğinde derneklere üye olanların (10 kişi), üye olmayanlardan (8 kişi) daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma esnasında gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılardan K17 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Bizim çocuklar hem Türk hem Ukraynalı. Ama Ukrayna kültürünü unutmamak için dernek kuruldu. Çünkü çocukların hakkı var Ukrayna dili bilmek, unutmamak. Ukrayna’da var Türk dernekleri. Onlarla iletişim kuruyoruz. Onlar da Ukrayna’da böyle şeyleri yapıyorlar. Çünkü çocuklar büyüyünce belki diplomat olabilirler. İki ülke arasında köprü kurabilirler. Bunlar önemli, küçükken öğrenecek, doğduğu zaman öğrenecek işte. Çünkü çift vatandaş oluyorlar. Belki sonra Ukrayna’ya yerleşecek. Orada da akrabaları var. Onun için Ukrayna kültürü bilmesi lazım. O ip kopmaması lazım.”

K17, dernek başkanı olarak çalışan bir katılımcıdır. Bu sebeple dernek faaliyetlerine oldukça önem vermektedir. Verdiği yanıtla Türkiye’deki Ukraynalı derneklerinin amaçlarından birinin kültürel devamlılığı koruma olduğunu ifade etmiştir. Fakat göçmenler tek başlarına etkili olamayacaklarından, bunu kurdukları dernekler aracılığıyla sağlayacaklardır. Bu noktada özellikle ikinci nesil olan çocuklar üzerinde

durulmaktadır. Çünkü kültürün devamlılık kuşaktan kuşağa aktarılarak sağlanmaktadır. Bunun için göçmen dernekleri oldukça önemli bir fırsattır.

Tablo 6: Ukraynalıların Ukrayna'dan göç etme ve göç etmek için Türkiye'yi tercih etme sebepleri

<i>Ukrayna'dan Göç Etme Nedenleri</i>				
Evlilik	Eğitim	Ekonomik	Merak	Flört
7	4	4	2	1
<i>Göç Etmek İçin Türkiye'yi Tercih Etme Sebepleri</i>				
Evlilik	Eğitim	Ekonomik	Merak	Flört
7	6	3	1	1

Bağımsızlığın kazanılmasından sonra ülke içerisinde yaşanan siyasal çalkantılar, ekonomik çalkantılar ve altyapı yetersizliği gibi faktörler sosyal yaşamın bu durumdan olumsuz etkilenmesine ve çeşitli sebeplerle ülke dışına göç verilmesine neden olmuştur. Bu nedenle araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya Ukrayna'dan göç etme sebepleri sorulmuş ve evlilik (7 kişi) sebebiyle göç edenlerin yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla eğitim (4 kişi) sebebiyle, ekonomik (4 kişi) sebeple, merak (2 kişi) sebebiyle ve flört (1 kişi) sebebiyle göç edenler takip etmiştir.

Aile birleşmeleri, göçün çekici faktörleri arasında ve uluslararası göç hareketliliğinde oldukça önemli bir konuma sahiptir. Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Ukrayna'dan en çok göç etme sebebi olarak evlilik sebebiyle göç eden katılımcılardan K2 “Evlendiğim için geldim. Eşimle internet üzerinden tanıştık, bizi tanıştırdılar. Görücü usulü diyelim. Türkiye'ye geldim, evlendik.” şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, katılımcılardan K17 de “Bu senede (2010) boşanmış ve hayat değişiklik istedim. Antalya'da tur aldım. Eşimle tanıştıktan yarım sene sonra evlendik. Türkiye'de yaşamak karar verdim.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan anlaşılacağı üzere taraflardan birinin Türkiye'de yaşamasından ötürü Türkiye diğer taraf için çekici faktör halini almıştır.

Eğitim, bireyleri dış göçe iten sebepler arasında başat faktörlerden bir tanesidir. Bireyler yaşadıkları ülkelerinin eğitim sistemlerinden memnun olmamaları, daha iyi bir yerde eğitim görmek istemeleri ve yurtdışında eğitim görmenin avantajlarından faydalanma gibi sebeplerden ötürü dış göçe yönelim sağlamaktadır. Araştırma

esnasında yapılan mülakatlarda Ukrayna'dan ikinci sırada göç etme sebeplerinden biri olan eğitim sebebiyle göç eden katılımcılardan K18 *“İlk sebebi eğitim. Ülkemde eğitim pahalı. O yüzden farklı bir yere gitmek istedim. İmkânları daha iyi bir yere gitmek istedim.”* şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, katılımcılardan K5 de *“Öğrenci göçü yaptım. Eğitimim için Ukrayna'dan ayrıldım.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Ekonomik sebepler göçün hem itici hem de çekici faktörleri arasında yer almasının yanı sıra hem iç hem de dış göçe sebep olmaktadır. Bu durum iç göçte ülke nüfusunda değişime sebep olmazken, dış göçte ülke nüfusunun negatif yönlü eğilim göstermesine sebep olmaktadır. Ülke içerisinde yaşanan savaş, kaos gibi durumlar ülke içerisindeki mevcut yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple bireyler yaşamsal faaliyetlerinin devamlılığı sağlayabilmek için göç hareketliliğine katılmaktadır. Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Ukrayna'dan ikinci sırada göç etme sebeplerinden diğeri olan ekonomik sebeplerle göç eden katılımcılardan K6 bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ukrayna'da bir müddet işim çok iyiydi. Sonra Rusya ile savaş yaşanmaya başlayınca bütün ekonomi bozuldu, biraz zor oldu. Dayanabildiğimiz kadar dayandık. Sonra ticaret için geldiğimde burada daha çok imkân olduğunu gördüm. O zaman çok şükür ben Türkçe öğrenmiş oldum, baktım ki burası benim için daha iyi.”

Katılımcılardan K5 de şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“İş ile ilgili. Ukrayna'da iş için daha az aktivite oluyor diyebilirim. Buralarda daha çok hızlı aktivite, iletişim oluyor. Ukrayna'da buradakinden daha az satış oluyordu. Türkiye'de daha çok aktivite olduğu için diyebilirim. Böylece daha çok bağlantı oluyor. Burada başkalarıyla daha kolay irtibat, iletişim kuruyorum.”

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda katılımcılardan merak sebebiyle göç eden katılımcılardan K1 *“Farklı yerleri görmeyi sevdiğim için merak ettiğim için Ukrayna'dan Türkiye'ye geldim. Evet, bunun için zamanım vardı. Ülke yakın olduğundan dolayı sadece merak ettiğim için buraya geldim.”* şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, flört sebebiyle göç eden katılımcılardan K10 *“Sevgilim için göç ettim. Başka bir nedeni yok.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Daha önce de belirtildiği üzere Türkiye uzun yıllardan beri göç etkinliği sürecinde aktif bir biçimde yer alan, hem göç alan hem de göç veren bir ülke statüsündedir. Değişik sebeplerden ötürü uluslararası göç hareketliliğine katılan birçok etnik kimliğe sahip göçmen tarafından tercih edilmektedir. Ukraynalı göçmenler de

bunlardan bir tanesidir. Uluslararası göç hareketliliğinde Türkiye'nin hedef ülke olarak tercih edilmesindeki faktörler arasında ekonomik yapısı, siyasi istikrarı, tarihsel bağı, insani değerlere verdiği önem (Babahanoğlu & Örselioğlu, 2016, s. 2067), stratejik konumu, eğitim sistemi ve aile birleşmeleri gibi faktörler yer almaktadır. Buradan hareketle araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya Ukrayna'dan göç etmek için Türkiye'yi tercih etme sebepleri sorulmuş ve evlilik (7 kişi) sebebiyle göç edenlerin yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla eğitim (6 kişi) sebebiyle, ekonomik (3 kişi) sebeple, merak (1) sebebiyle ve flört (1 kişi) sebebiyle göç edenler takip etmiştir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Ukrayna'dan göç etmek için Türkiye'yi en çok tercih etme sebeplerinden olan evlilik sebebiyle göç eden katılımcılardan K16 "*Tercih etmedim, eşimin burada kurulu bir hayatı var. Onun Ukrayna'ya alışması zor olduğunu düşündüm. Ben ona göre daha kolay alışabilirim diye düşündüm. Bir de onun işi, hayatı her şeyi burada var zaten. Oraya gelip bir daha arasın istemedim.*" şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, katılımcılardan K17 de "*Hiç düşünmemiştim. Kaderim böyle oldu. Özellikle Türkiye diye bir planım yoktu. Eşim Türk. O yüzden geldim Türkiye'ye.*" şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Ukrayna'dan göç etmek için Türkiye'yi ikinci sırada tercih etme sebeplerinden olan eğitim sebebiyle göç eden katılımcılardan K18 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

"Ben okumayı çok istedim ve benim arkadaşlarım Türkiye'yi tavsiye etti. Bazen kendi aramızda bana Türkçe konuştular. Benim hoşuma giderdi. Bir gün de bir Türk geldi. O beni Türkiye'ye davet etti. Ben de dedim "Tamam geleceğim. Türkiye'de okuyacağım. Yüksek lisans yapacağım." Bunun için ben direkt Türkiye'yi tercih ettim. Daha önce Amerika'ya falan gitmişim. Ama okumak için Türkiye'yi istedim. Türkiye'deki eğitim sistemi daha iyi. Bizim ülkemizdeki birçok şey maalesef parayla. Bu benim ikinci yüksek lisansım. Mesela ülkemde yüksek lisans yaparken çok fazla para harcıyordum eğitim için. Kitaplara ya da başka kaynaklara ulaşmak pahalıydı ve zordu. Ama bu Türkiye'de daha kolay ve ucuz."

Üçüncü sırada tercih etme sebeplerinden olan ekonomik sebeple göç eden katılımcılardan K7 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

"İşimle ilgili sebepten Türkiye'ye geldim. Ticaret yapıyorum. Ukrayna'da aile şirketimiz vardı. Ama dışardan insanlar Ukrayna'ya gelirken sıkıntı varmış. İnsanlar bizim şirket gelmek, görüşmek istiyorlar. Ama vize sıkıntısı yaşıyorlarmış. Buralarda İstanbul zaten dünyayla görüşebiliyoruz. Böylece onun için tercih ettim, buralara geldim. Burada ulaşım kolay, rahat."

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda merak sebebiyle göç eden katılımcılardan K1 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Ben AIESEC(yurtdışı staj programı) programı ile staj için buraya geldim. Gönüllü olarak çalıştım. Bu çalışmak için değil de daha çok merak ettiğim için geldim. Daha önce hiç Türkiye'ye gelmedim. Çok uzun zaman Avrupa'da yaşadım. Amerika'ya gittim. Çok gezdim. Türkiye'ye hiç gitmedim. Sadece merak ettiğim için geldim. Çok yakın Ukrayna'ya, bir buçuk saat sonra evimdeyim. Ukrayna'dan kültür farklı, dil farklı, din farklı. Çok merak ettiğim için Türkiye'ye gelmeyi tercih ettim.”

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda flört sebebiyle göç eden katılımcılardan K10 ise “*Sevgilimle Ukrayna'da tanıştık. O Türkiye'de yaşıyordu. Onun için geldim.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Tablo 7:Ukraynalıların Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında edindikleri bilgilerin göç etme kararları üzerindeki etkisi

<i>Ukraynalıların Türkiye'ye Gelmeden Önce Türkiye Hakkında Edindikleri Bilgilerin Göç Etme Kararları Üzerindeki Etkisi</i>	
Etkisi oldu	Etkisi olmadı
12	6

Gönüllü olarak göç eden bireyler göç hareketliliğine katılmadan önce menşe ülke ile hedef ülkenin sahip oldukları itici ve çekici faktörleri kıyaslamaktadırlar. Bu kıyas sonucunda göç hareketliliğine katılım sağlayıp sağlamama noktasında karar vermekte ve yaşamlarını çekici faktörleri daha fazla olan yerlerde devam ettirmektedirler. Bu doğrultuda araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya Ukraynalıların Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkında edindikleri bilgilerin göç etme kararları üzerindeki etkisi sorulmuş ve etkisi oldu (12 kişi) diyenlerin etkisi olmadı (6 kişi) diyenlerden daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Etkisi oldu diyen katılımcılardan K6 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Buraya temelli göç etmeden önce bir iki sefer ben Antalya'ya Kemer'e tatil için gelmiştim. O zaman daha 15 yaşındaydım. O dönemde Tarkan yeni popüler olmuştu. Tarkan'ın konserine gittik, şarkılarını dinledik, o atmosferi aldık. Yani hakikaten bilinçaltımda bir sıcaklık kaldı Türkiye'ye karşı, belki ondan kaynaklanıyor olabilir. Gelmeden önce o kadar çok şey bilmiyordum diye söyleyebilirim. Türkçe dilim o zaman çok azdı. Kültürü de çok bilmiyordum, geldikten sonra öğrendim. Ticaret için git-gel yaptığım zamanlarda İstanbul'un o büyüklüğü, camileri, ışıkları ve havası beni etkiledi diyebilirim.”

Etkisi oldu diyen katılımcılardan K1 de şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Genel bilgim vardı. Çok az haritaya baktım. Cumhurbaşkanı'na baktım. Ankara nerede, oraya baktım. Çünkü ben çok gezmek istiyordum. O zaman gördüm.

Ankara çok güzel bir yer. Türkiye'nin ortasında çok güzel duruyordu. (...) Gelmeden önce İstanbul'u biraz biliyordum Çünkü benim ailem İstanbul'a bazen gelip gidiyordu. Orada pazarda alışveriş yapıyorlardı. Kıyafetler alıyorlardı. Buradan alışveriş yapıp kargo ile Ukrayna'ya gönderiyorlardı. Daha sonra benim akrabalarım Ukrayna'da pazarda satıyorlardı. O zaman Tarkan'ı tanıdım.”

Etkisi olmadı diyen katılımcılardan K9 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Eşimle evlenmeden önce birkaç kez Türkiye'ye gelmişim. Biliyordum Türkiye'nin nasıl bir ülke olduğunu. Yani turistler ne kadar biliyorsa ben de o kadar bilgiye sahiptim. Çok fazla bilgim yoktu aslında. Ama nasıl yaşanır bunları tahmin ediyordum. Az çok genç yaşta geldiğim için öğrenmeye çalıştım. O zaman internet de çok yaygın değildi. Daha çok arkadaşlarım vasıtasıyla öğrendim. Aslında turist olarak gelenlerden çok da fazla bir şey öğrendim diyemem. Çünkü turist olarak gelmekle yerleşmek arasında çok büyük farklar var. Çünkü yerleştiğinizde artık turist olmuyorsunuz. İnternette yaygın olmadığı için çok fazla araştırıp bilgi edinemedim. Daha çok yaşayarak deneyimledim.”

Etkisi olmadı diyen katılımcılardan K16 da şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Gelmeden önce Türkiye konusunda bilgim sadece tarih derslerde öğrendiğim kadar. Güncel bir bilgi yoktu. Ve bu yüzden benim kararımı etkilemezdi. Sadece tam karar aldığımdan önce biraz araştırdım. Türkiye'nin bazı sosyal rahatlık ve güvenli olup olmadığı konulara baktım.”

Tablo 8: Ukraynalıların sosyal ağları kullanma sıklığı ve bu ağların Türkiye'ye göç etme kararları üzerindeki etkisi

<i>Ukraynalıların Sosyal Ağları Kullanma Sıklığı</i>		
Çok	Az	Hiç
9	7	2
<i>Sosyal Ağların Ukraynalıların Türkiye'ye Göç Etme Kararları Üzerindeki Etkileri</i>		
Etkisi oldu	Etkisi olmadı	Kararsız
4	13	1

Sosyal ağlar, en basit ifadeyle bireyler arasında sosyalleşmeyi sağlayan bağlantıların tümüne verilen addır. Eski zamanlarda sosyal ağlar denilince akla ilk olarak sosyal çevre gelmektedir. Günümüzde ise bireyler arasındaki iletişim ve etkileşimi hem kolaylaştıran hem de artıran, internetin olduğu her yerde kullanılabilen Facebook, Instagram, Twitter, MySpace ve LinkedIn gibi internet siteleri gelmektedir. Araştırma kapsamında Ukraynalı göçmenlerle rahat iletişim kurabilmek amacıyla her ikisi de kastedilmiştir. Ancak katılımcıların akıllarına yalnızca sosyal medyanın geldiği ve buna yönelik olarak soruları yanıtladıkları dikkat çekmiştir. Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcının sosyal ağları kullanma sıklığı incelendiğinde çok (9 kişi)

diyenlerin yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla az (7 kişi) diyenler ve hiç (2 kişi) diyenler takip etmiştir.

Araştırma doğrultusunda gerçekleştirilen mülakatlarda sosyal ağları kullanma sıklığını çok olarak belirten katılımcılardan K3 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Tabii ki kullanıyorum. İş için kullanıyorum. Normal sosyal paylaşım için kullanıyorum. Sosyal medyayı her gün kullanıyorum. Yani bazen iş için gerekli oluyor, tercümanlık için. Bazen de arkadaşlarımla görüşüyorum. Bazen de sosyal ağlarda haberleri takip ediyorum.”

Sosyal ağları kullanma sıklığını az olarak belirten katılımcılardan K14 “*Akraba ve arkadaşlarla yazışmalar için kullanıyorum. Haber almak için bakıyorum. Ama çok kullanmam.*” şeklinde görüşlerini bizimle paylaşmış ve son olarak hiç olarak belirten katılımcılardan K8 de “*Pek kullanmıyorum.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Sosyal ağlar; tanıdıklarla iletişim kurma isteği, fotoğraf ve video paylaşımı, fikir ve yazıları yayınlama, fikir alış verişinde bulunma gibi çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Bireylerin sosyal ağlardan göç etmek istedikleri hedef ülke hakkında edindiği bilgiler karar verme noktasında oldukça etkili bir faktördür. Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya sosyal ağlarının Türkiye’ye göç etme kararları üzerindeki etkileri sorulduğu takdirde verdikleri cevaplar incelendiğinde etkisi olmadı (13 kişi) diyenlerin yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla etkisi oldu (4 kişi) diyenler ve kararsız (1 kişi) diyenler takip etmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere Ukraynalı göçmenlerin Türkiye’ye göç etmelerinde sosyal ağlardan edindikleri bilgilerin genellikle etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Ancak bazı katılımcıların sosyal ağların Türkiye’ye göç etme kararları üzerinde etkisi olmadan gelmelerine rağmen kullandıkları sosyal medya hesaplarında Türkiye’ye dair paylaşım yaptıkları, bu sayede Türkiye’ye göç etmek isteyen tanıdıklarının Türkiye hakkında fikir edinmelerini kolaylaştırmak istedikleri tespit edilmiştir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda sosyal ağların Türkiye’ye göç etme kararları üzerinde etkisi olmadığını belirten katılımcılardan K11 “*Yok. Bir etkisi olmadı. Çünkü ben aile kurduğum için geldim.*” şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, katılımcılardan K4 de şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Sosyal medya bende etki yapmadı. Ama şimdi mesela Cumhuriyet Bayramı için çektiğim fotoğrafları sosyal medyada paylaşacağım. Her zaman sosyal

medyada paylaşmaya çalışıyorum. Buradaki faaliyetleri de paylaşıyorum. Sosyal medyada Türkiye bayrağını, Mustafa Kemal'i, İstiklal Marşı'nı ve önemli faaliyetleri paylaşıyorum. Çünkü ben istiyorum ki benim arkadaşlarım da bunları bilsin, öğrensin. Burada neler olduğundan haberdar olsunlar. Tabii ki hepsi biliyorlar buradaki bazı ünlü şeyleri, denizi ve baklavayı örnek olarak. Yani bana etki olmadı. Ama belki benim arkadaşlara olabilir diye paylaşıyorum. Gelmeden önce öğrensinler bazı şeyleri.”

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda sosyal ağların Türkiye'ye göç etme kararları üzerinde etkisi olduğunu belirten katılımcılardan K15 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Olumlu etkisi oldu. Türkiye hakkında güzel fotoğraflar gördüm. Buraya turist olarak gelen ya da benim gibi eğitim için gelen tanıdıklarım paylaşmıştı. Ben haberleri de takip ediyordum. Hepsini birlikte bakınca Türkiye'ye gelmeye karar verdim.”

Sosyal ağların Türkiye'ye göç etme kararları üzerinde etkisinin olup olmadığı noktasında kararsız olduğunu belirten katılımcılardan K7 de şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Başlangıçta çok etkisi yoktu. Sonra zaten ne zaman geldim, ne zaman kaldım buralarda biraz öyle oldu. Başlangıçta ben geldiğimde biraz düşündüm. Ukrayna'ya biraz sık sık gideyim geleyim. Nasıl istedim olmadı. Onun için biraz daha kaldım.”

Tablo 9:Ukraynalıların Türklerle ilişkilerinden memnuniyet düzeyleri ve Türkiye'de karşılaştıkları sorunlar

<i>Ukraynalıların Türklerle İlişkilerinden Memnuniyet Düzeyleri</i>			
Memnun	Memnun değil	Kararsız	
16	1	1	
<i>Ukraynalıların Türkiye'de Karşılaştıkları Sorunlar</i>			
İletişim sorunu	Hukuki sorun	Dini sorun	Sorun yaşamayan
10	3	1	4

Bireyler çeşitli faktörlerden ötürü göç hareketliliğine katılım sağlamaktadır. Hedef ülkeye ulaştıklarında göçmenlerin kolay bir biçimde entegre olabilmeleri için yerel halkla güçlü bir iletişim ve etkileşim bağı kurmaları gerekmektedir. Bu bağ sağlıklı bir şekilde kurulduğu takdirde göçmenler yerel halkla ilişkilerinden memnun olmakta, kurulmadığı takdirde ise göçmenler yerel halka ilişkilerinden memnun olmamaktadır. Memnuniyetsizlik durumu hedef ülkede karşılaştıkları çeşitli sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Bu sorunlar arasında iletişim sorunu, dini sorun, hukuki sorun vb. yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya Türklerle

ilişkilerinden memnuniyet düzeyleri sorulmuş ve verilen cevaplar incelendiğinde memnun olanların (16 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla kararsız olanlar (1 kişi) ve memnun olmayanlar (1 kişi) takip etmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar neticesinde büyük çoğunluğun Türklerle ilişkilerinden memnun oldukları gözlemlenmiştir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Türklerle ilişkilerinden memnun olduklarını belirten katılımcılardan K8 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Türklerin yaşam biçimi çok güzeldir. Her şeyden önce görenek ve geleneklerine hala saygı duyarlar. Ailece hep birlikte yaşarlar. Aileye saygı çok fazla. Büyükler çok önemli, çocuklar çok önemli. Birlik var. Birbirlerine bir şey olsa hemen yardım ediyorlar. Yardımsever, anlayışlı bir insanlar.”

Katılımcılardan K13 de şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Çok pratik ve çalışkan Türk adamlar. Türkler ihtiyarları ve hayvanları seviyorlar. Bu onlar için çok önemli. Bence önemli bir şey bu. Bir de onlarda vatanseverlik ve dürüstlük var. Hem vatanseverlik de çok yüce Türkler için.”

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Türklerle ilişkilerinden memnun olmadıklarını belirten katılımcılardan K14 “*Çatışmam olmadı. Ama sadece bir eksik var. İyi terbiye erkeklere yetmiyor. Dışarı çıkarken her zaman yabancı kadınlara laf ediyorlar. Yolda yürüyorsunuz arkanızdan size bir şeyler diyorlar.*” şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, kararsız olduğunu belirten katılımcılardan K5 de şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Birçoğu tembel insan, yavaş insan. Çoğu erkek çalışma zamanlarını bir kaç kez çay, kahve içmek ve arkadaşlarıyla konuşmak için harcıyor. Ama zeki kızlarım da var. Çok iyi İngilizce bilen, aktif yaşam tarzına sahip ve yükseköğrenim görüyor arkadaşlarım. Karakterler çok farklı olabiliyor. Değişik insanlar var genellikle.”

Araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar sorulduğu takdirde ise, verdikleri cevaplar incelendiğinde iletişim sorunu (10 kişi) yaşayanların yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla sorun yaşamayanlar (4 kişi), hukuki sorun yaşayanlar (3 kişi) ve dini sorun yaşayanlar (1 kişi) takip etmiştir.

İletişim sorunu; iletişim kuran bireylerin birbirlerini dinlememesi, sohbet esnasında yanlış kelimeler kullanılması, yanlış iletişim araçlarının tercih edilmesi,

ideoloji veya inanç farklılıklarının olması, yabancı dilin olmamasından ötürü anlamama ve birtakım karakteristik özellikler gibi sebeplerden ötürü ortaya çıkmaktadır. Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda iletişim sorunu yaşadıklarını belirten katılımcılardan K16 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Alışmam uzun sürdü, sadece ben içe kapanık insan olduğum için. Başta Rusça konuşabilen arkadaşlarım yoktu. Bazı gelenekler saçma geliyordu, mesela bebeğe sürme sürmek. Fazla burnu sokan eşimin ailesi var. Aynı evde oturmduğumuz halde böyleler. Bağımsızlık ihtiyacı hissetmek istedim. İlk geldiğimde bağımsız olamazdım. Dil bilmiyordum, gülen kadın kapı açık diye erkekler tarafından algılanması kötüydü. Ama yine inatçılık yapardım. Anlaşmazlık yaşadım.”

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda sorun yaşamadıklarını belirten katılımcılardan K8 “*Herhangi bir sorunla karşılaştığımı söyleyemem çok şükür.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Hukuki sorun, hukuk tarafından belirlenen kuralların çiğnenmesi olayıdır. Ancak mülakatlar esnasında Ukraynalı göçmenlerin yasal süreçlerin uzaması ve istenilen evrakların sayıca fazla olması gibi durumları da hukuki sorun olarak nitelendirdiği gözlemlenmiştir. Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda hukuki sorun yaşadıklarını belirten katılımcılardan K15 “*Bazı kurumlarda belgelerle ilgili sıkıntılar çıkmaktadır. Burada kalmak için izin almak gerek. Öğrenci izni olması gerek. Ben onu alırken biraz uzun zaman oldu. Çok zorlandım.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Dini sorun, en temelde bireylerin kendi inançlarına yönelik ritüelleri yerine getirememeye veya kısıtlanma durumudur. Buna ek olarak göçmenlerin yeni yaşam alanlarının dini görüşüne geçmeye zorlanması da dini sorunlara girmektedir. Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda dini sorun yaşadıklarını belirten katılımcılardan K18 ise şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Gerçekten hiç çok büyük problem olmadı. Ama din hakkında sıkıntı oldu. Mesela bu yurt biraz dinli yani dindar. Direkt kimseye Müslüman ol demedi ve orada hepsi Müslüman’dı. Yavaş yavaş yapmak istediler beni. Ben bunu anlıyordum ve ben bunu istemiyordum. O yüzden bu konu hakkında hiç konuşmak istemedim. Bir kişi benimle konuşuyordu, anlatıyordu. Sadece bu kişi düşünüyordu. Bunu istiyordu. Ama birkaç gün sonra ben ona dedim “Kusura bakma. Ben biliyorum siz ne yapmak istiyorsunuz. Ama benim ben bunu yapmayacağım.”. Böylece ben ondan nefret ediyordum.”

Tablo 10: Ukraynalıların Türkiye’de yaşamaktan memnuniyet düzeyleri ve Ukrayna’ya geri dönme hakkında düşünceleri

<i>Ukraynalıların Türkiye’de Yaşamaktan Memnuniyet Düzeyleri</i>		
Memnun	Memnun değil	Kararsız
17	0	1
<i>Ukraynalıların Ülkelerine Geri Dönme Düşünceleri</i>		
Geri dönmek isteyenler	Geri dönmek istemeyenler	Kararsız olanlar
2	12	4

Bireyler yaşadıkları yerde sahip oldukları olanakların yetersiz olması ve başka ülkelerdeki imkânların kendilerine daha çekici gelmesinden ötürü yaşadıkları yerden başka ülkelere göç etmektedir. Hedef ülkeye göç eden göçmenler istedikleri imkânlarla ulaştıkları, yaşam standartlarını yükselttikleri ve yerel halkla uyum sağlayabildikleri takdirde yeni yaşam alanlarından memnun olmaktadır. Bazı göçmenler istedikleri yaşam kalitesine erişebildikleri için göç ettikleri yeni yaşam alanlarından memnun olurken bazı göçmenler ise, istedikleri yaşam kalitesine erişememekte ve bu sebeple beklentilerini karşılayamadıkları için yeni yaşam alanlarından memnun olmamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya Türkiye’de yaşamaktan memnuniyet düzeyleri sorulduğu takdirde verdikleri cevaplar incelendiğinde memnun olanların (17 kişi), kararsız olanlardan (1 kişi) daha fazla oldukları gözlemlenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Türkiye’de yaşayan Ukraynalılar arasında Türkiye’de yaşamaktan memnun olmayan kimsenin olmayışıdır. Bu durumun Türkiye’nin yabancılara yönelik uyguladığı politikaların doğru bir yönelim izlediğinin göstergesi olduğu söylenebilmektedir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda Türkiye’de yaşamaktan memnun olduğunu belirten katılımcılardan K15 “*Evet, Türkiye’de yaşamaktan memnunum. İyi ki gelmişim. Türkiye’yi seviyorum.*” şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, katılımcılardan K13 de “*Evet Türkiye’de yaşam beğendim, memnun oldum. Bence ressamlar, sanatçı ve yaratıcı burada yaşamak için çok güzel şartlar var.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Kararsız olduğunu belirten katılımcılardan K4 ise “*Bazen memnunum, bazen değilim. İyi kötü bir sürü şey oluyor. O yüzden bazen gitmek bazen kalmak istiyorum.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Göçmenler hedef ülkede beklentilerine eriştikleri takdirde yaşamlarını orada devam ettirmekte, beklentilerine erişemedikleri takdirde ise yaşamlarını orada devam ettirmeyip bazen başka ülkelere gitmekte bazen de kendi ülkelerine geri dönmektedirler. Bazı istisnai durumlarda ise, göçmenler beklentilerine erişseler bile belirli bir süre sonra ülkelerine geri dönmek istemektedirler. Bu doğrultuda araştırmanın uygulandığı 18 katılımcıya ülkelerine geri dönme düşünceleri sorulduğu takdirde verdikleri cevaplar incelendiğinde geri dönmek istemeyenlerin (12 kişi) yoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Daha sonra bu yoğunluğu sırasıyla kararsız olanlar (4 kişi) ve geri dönmek isteyenler (2 kişi) takip etmiştir. Mülakatlarda Ukrayna'ya geri dönmek isteyen kişilerden bir tanesinin uyum sorunu yaşadığı için geri dönmek istediği; diğerinin ise eğitim için geldiği ve ailesinin eğitimi bittikten sonra geri dönmesini istediği, fakat kendisinin ilerleyen zamanlarda Türkiye'de yaşamak istediği gözlemlenmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere Türkiye'deki politikalarından veyahut Türklerden kaynaklı bir durum söz konusu değildir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda ülkelere geri dönmek istemediğini belirten katılımcılardan K11 şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Şu an düşünmüyorum. Ama böyle bir ihtimal olabilir. Eşimle önceden konuştuk deprem, savaş sebeplerden dolayı gidebiliriz. Onlar olmazsa gitmeyeceğiz. Çünkü burada evimiz var. Eşimin güzel bir işi var. Ben de mesleğim için denklik almaya çalışıyorum. Birkaç tane ders istiyorlar. Onları verince alacağım. O zaman ikimizde çalışacağız. Ekonomimiz daha güzel olacak. Ama eğer dönersek orada ben çalışabilirim sadece. Eşim orada işini kolay bulamaz. Mesleğini yapamaz. Bu onu kötü etkiler. Ben bunu istemem. Hem şu an burada her şey yolunda. Türkiye'yi seviyorum.”

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda ülkelere geri dönme konusunda kararsız olduğunu belirten katılımcılardan K7 “*Bu konuda kararsızım. İşim burada. Burada yeni bir hayat var artık benim. Geri dönmek şu an düşünmüyorum. Zaten aileyi ziyarete sık sık gidiyorum. O yüzden tamamen dönmek gerek duymuyorum.*” şeklinde görüşlerini bizimle paylaşırken, ülkelere geri dönmek istediğini belirten katılımcılardan K4 ise şu şekilde görüşlerini ifade etmiştir:

“Bazen geri dönmek düşünüyorum. Çünkü tam alışamadım. Çünkü oradaki yaşantım, arkadaşlarım, ailem, işim, örf ve adetlerim hepsi orada kaldı. Burası benim için farklı bir dünyam. Ama bizim zaten şu an çifte vatandaşlarımız var. Bir Ukrayna bir Türkiye. Her an hazırlıklıyım. Orada da yaşayabilirim, burada yaşayabilirim.”

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, K4'ün daha önce Türkiye'de yaşamaktan memnuniyet düzeyinin ne olduğu sorulduğunda "kararsız" yanıtını verirken ülkelerine geri dönme düşünceleri sorulduğunda "geri dönmek istiyorum" yanıtını vermesidir. Bu durum K4'ün evlilik sebebiyle Türkiye'ye gelmesi ve yalnızca eşinin Türk olmasından ötürü burada yaşaması ile açıklanabilmektedir. Yani Türkiye, K4 için aile birleşmesinden ötürü çekici bir faktör elde etmiştir.

3.2.Kültür ve Kimlik

3.2.1.Ukraynalı Göçmenlerin Kimliği Tanımlama Biçimleri

Kimlik, günümüz dünyasında popüler tartışma konuları arasında yer alan konulardan bir tanesidir. Birçok bilimin bu konuyla yakından ilgilenmesi, küreselleşmenin hızla yaygınlaşması sonucu ulaşım ve telekomünikasyonun hızla yaygınlaşması üzerine göç hareketliliğinin kolaylaşması, dünya üzerinde meydana gelen savaşlar, çatışmalar vb. durumlardan ötürü son dönemlerde önemle vurgulanmaya başlayan 'millet' algısı kimliğin çok farklı şekillerde algılanmasına ve açıklanmasına sebep olmuştur.

Basit manada düşünüldüğünde kimlik, bireyin özü itibariyle kendisini nasıl ifade ettiği, tanımladığıdır. Bu tanım içerisinde bireyin sahip olduğu yaş, cinsiyet, meslek gibi faktörlerle birlikte kültürel kodlar, aidiyet, toplumsallık, vatan, millet algısı gibi faktörler de yer almaktadır. Kimlik, durağanlıktan ziyade dinamik bir yapıya sahip olması sebebiyle hayat boyu inşa süreci içerisinde yer almaktadır. Yani bireyin yaşadığı her olay, katıldığı her ortam onun kimliği üzerinde etkili olmaktadır. Bu sebeple karşılaştığı her durumun bireyin farklı bir yeni kimlik denemesinde etkili olduğu söylenebilmektedir.

Buradan yola çıkarak araştırmanın uygulandığı katılımcılara "*Türkiye'den bir kişi size kim olduğunuzu sorsa kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? (Ukraynalı, Ukrayna göçmeni, Hristiyan vb.) Neden?*" şeklinde bir soru yöneltilmiş, bu soru ile onların kimliğe bakış açıları ve kimliği tanımlama biçimleri öğrenilmek istenmiştir. Katılımcılardan 15 kişi bu soruyu yanıtlarken kimlik tanımlamasında önceliği milletine vererek "*Ukraynalıyım.*" şeklinde kimliğini tanıtmaya başlamıştır. Katılımcılardan 1 kişi (K10) bu soruyu yanıtlarken kimlik tanımlamasında önceliği Türk toplumu içerisinde başka bir millettten (öteki) oluşuna vererek "*Ben yabancıyım.*" şeklinde

kimliğini tanıtmıştır. Katılımcılardan 1 kişi (K14) bu soruyu yanıtlarken kimlik tanımlamasında adı, vatandaşlığı, mesleği ve ilgi alanları gibi birçok faktörleri kullanarak *“Ona önce adımlı söyleyeceğim. Sonra vatandaşlık, meslek ve bilimsel ilgi alanları anlatırım.”* şeklinde kimliğini tanıtmıştır. Geriye kalan katılımcılardan 1 kişi (K1) ise bu soruyu yanıtlarken kimlik tanımlamasında önceliği mesleğine vererek *“Ben İngilizce öğretmeniyim diyorum. Çünkü hayatta düşünüyorum ki insanlar için en önemli şey mesleği. Çünkü her gün bu mesleği yapıyorum.”* şeklinde kimliğini tanıtmıştır.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlere kim oldukları sorulduğunda kimliklerini öncelikli olarak milli kimliklerini belirterek açıkladıkları dikkat çekmektedir. Bu noktada ilk etapta farklı bir ülkeye göç etmelerinden ötürü kendilerini Türk milletine karşı ‘öteki’ olarak algıladıkları ve bu sebeple milletlerini vurguladıkları düşünülebilmektedir. Ancak bu durum Ukrayna’nın Rusya ile girdiği savaş ortamı ve savaş dolayısıyla ayrı bir ülke olduğunu vurgulamak istemelerinden ötürü Ukraynalı göçmenler milli kimliklerini ön planda tutmaktadır. Ayrıca yalnızca 3 kişinin milleti dışındaki faktörlerle kimliğini tanımlamaya çalışması da bireysel açıdan görüş farklılıklarının yaşandığının ispatı olabilmektedir.

Araştırma esnasında yapılan mülakatlarda *“Ukraynalıyım.”* şeklinde kimliğini tanıtmaya başlayan 15 katılımcıdan 10 kişi cevabını bu şekilde sonlandırmış, geriye kalan 5 kişi ise Ukraynalı olmasının yanında kimliğine farklı faktörler de eklemiştir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse katılımcılardan K13 *“Ukraynalıyım, Hıristiyan’ım.”* şeklinde, katılımcılardan K5 de *“Ben Ukraynalıyım. Ortodoks Hıristiyan bir kızım. Vatanını seven ve nerede olurlarsa olsunlar vatandaşlarına yardım eden bir kızım.”* şeklinde görüşlerini paylaşırken kimlik tanımlamalarının içerisinde hem milli kimliklerini hem de dini kimliklerini dâhil etmişlerdir. Katılımcılardan K8 *“Ukraynalıyım derim. Milletimi her yerde söylerim. Sonra çalışkan biriyim derim.”* şeklinde görüşlerini paylaşırken kimlik tanımlamasının içerisinde hem milli kimliğini hem de karakteristik özelliğini dâhil etmiştir. Katılımcılardan K18 *“Ben Ukraynalı olduğumu söylüyorum. Milletimle gurur duyuyorum. Çekinmeden söyleyebilirim. Sonra burada bir öğrenci olduğumu söylüyorum. Farklı kültürleri, fotoğraf çekmeyi sevdiğimi söylüyorum.”* şeklinde görüşlerini paylaşırken kimlik tanımlamasının içerisinde hem milli kimliğini hem de ilgi alanlarını dâhil etmiştir. Katılımcılardan K6 ise *“Ukraynalıyım diyorum. Adımı söylüyorum. Duruma göre değişiyor tabi. Mesleğimi,*

meşgalemi sorarlarsa anlatıyorum. Dernek başkanımı diyorum. Ondan sonra anlatmaya başlıyorum.” şeklinde görüşlerini paylaşırken kimlik tanımlamasının içerisine milli kimliğini dâhil etmenin yanı sıra içerisinde bulunduğu ortamda kendisine sorulduğu biçimde yanıt verdiğini eklemiştir.

3.2.2.Ukraynalı Göçmenlerin Kültürel Kimliğe Dair Tutumları

Kültürel kimlik, bireyin yaşadığı yerin coğrafi, tarihi tecrübelerine ve kültürel kurallarına yer vermektedir. Bu da bireylerin bir topluluk oluşturmaya olanak sağlamaktadır (Gökalp, 1997, s. 12). Topluluğun varlığı ve varlığını devam ettirmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü kültürel kimlik içerdiği unsurlar aracılığıyla oluşan bir karışım niteliğindedir. Başlangıç tarihi ve oluşum sürecinin belli olması onun hem geçmişe hem bugüne hem de geleceğe ait olduğunu göstermektedir.

Kültürel kimlik bünyesinde din, dil, millet, milli sembol, örf-adet, gelenek-görenek, değer, edebiyat, tarih, musiki gibi çok çeşitli olgular taşımaktadır. Aynı kültürel kimliğe sahip olan bireyler bu olgulardan ortak zevk almaktadırlar. Fakat bireyler yaşadıkları yerden farklı bir yere göç ettikleri takdirde kendilerine yabancı olan yepyeni bir dünya ile karşılaşmaktadırlar. Çünkü göç ettikleri yerde kendilerine yabancı bir millet, yabancı bir din, yabancı bir dil, yabancı bir tarih gibi çeşitli olgular bulunmaktadır. Bu nedenle göç ettikleri yerde kendi kültürel kimliklerini muhafaza etmek ve devam ettirmek için çaba göstermek zorunda kalmaktadırlar. Buradan yola çıkarak araştırmanın uygulandığı katılımcılara kültürel kimliğe dair tutumlarına yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir.

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik soruların ilki “*Ukrayna’daki kültürel kimlik pratikleriniz nelerdir?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile Ukraynalıların kültürel kimlikleri ve bunun yanı sıra katılımcıların kültürel kimliğe bakış açıları öğrenilmek istenmiştir. Kültürel kimlik denilince akla ilk olarak sanat, müzik, spor, yemek, giyim gibi birçok unsur bir arada gelmektedir. Katılımcılardan K9 bunları şu şekilde anlatmıştır:

“Ukraynalılar biraz dışardan bakıldığında soğuk insanlar. Fakat tanıyorsanız birini çok yardımsever, koruyup kollayan bir yapıları var. Dışardan ilişki ve samimiyet kurmak zordur. Genelde soğuklar. İş için eşimde gidiyor Ukrayna’ya. O da aynı şeyi söylüyor soğuk insanlar diye. Ancak yaklaşıncaya samimi dost oluyorlar. Son derece yaratıcı insanlar. Pes etmezler. Fikirleri çok olan insanlar. Bir de daha çok kuralları olan bir ülke. Mesela spor dersek çocukluktan

başlıyor ve önem veriyorlar. Sanata, müziğe önem veriyorlar. (...) Mesela yemek konusuna gelirse Ukrayna ile iklimler farklı olduğu için sebze ve meyve çeşitliliği yok. Ukrayna'da olanın da sezonu var. Genelde et, patates, makarna yiyorlar. Bir de bulgur tarzi, karabuğday gibi besleniyorlar. Yazdan kışa konserve yapıyorlar. (...) Başka... Ukrayna'da daha fazla büyük şehir dışında yaşayanlar var. Ukrayna'da küçük yerlerde oturduğu için daha fazla hobi bahçesi, tarım yeri var. Sebze patates yetiştiriyorlar. Kendi yetiştirdiği ürünleri konserve yapıyorlar. Hem daha ucuz ve organik oluyor hem de kendilerine uğraş edinmiş oluyorlar. Buradaki hayat ile farklı bir hayat tarzları var. Kıyafet olarak da Ukrayna'da renkli giyiniyorlar. Kadınlar uzun topuklu giyiniyor. Türkiye de özellikle kışın siyah gibi koyu renk giyinirler. Orada daha renkli kıyafetler var. (...)"

Dil, kültürün en temel unsurudur. Ukrayna'nın ulus inşa döneminde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Ülkede Rusya'nın etkisinden kurtulabilmek amacıyla resmi dil olarak Ukraine ilan edilmiştir. Ancak ulus inşa politikalarında dil konusunda beklenen istikrarın sağlanamaması üzerine Rusça seçmeli ders olarak okul müfredatına eklenmiştir. Bu durum halkın birden fazla dil bilmesini zorunlu kılmış ve eğitimde yabancı dile önem verilmiştir. Katılımcılardan K17 bu durumu *"Bizim okullarda Ukraynaca, Rusça eğitim var. Bunun yanında bir de Fransızca gibi başka dil öğreniyorsun. Yani bizim oralarda güzel bir eğitim almışsan üç tane dilin var demek. Şimdi bütün eğitim Ukraynaca' ya geçti."* şeklinde açıklamıştır.

Daha önce de belirtildiği üzere kültürel kimlik geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir köprü niteliğindedir. Dolayısıyla eski kuşaklardan yeni kuşaklara aktararak devamlılığı sağlanmaktadır. Bu süreçte bazı yozlaşmalar geçirerek eski dönemlerdeki kadar aktif bir şekilde devam ettirilmeyebilmektedir. Örneğin eski kuşaklar bayramlarda bir araya gelerek birlik beraberlik sağlarken, yeni kuşaklar daha bireysel yaşamayı tercih etmektedir. Bu duruma örnek olarak K3 şu şekilde yanıt vermiştir:

"Ben biraz eski Ukrayna'dan bahsedeceğim. Yani şu ana bakarsak daha Avrupalı bir Ukrayna var. Daha genç nüfusa sahip ve eski örf adetlerini çok yerine getiremiyorlar. Açıkçası bizim de sizin gibi dini bayramlarımız, milli devlet bayramlarımız var. Daha çok dini bayramlarımız kutlanıyor. Yılbaşı bayramları kutlanıyor. Paskalya Bayramı var. Noel bayramı var. Dini bayramların yanında birtakım adetlerimiz de bulunuyor. Bunlar misafir edinme, misafirliğe gitme, birtakım eğlenceler düzenleme, bayramlaşma gibi. Günümüzdeki gençlerde bu daha farklı. Kültür konusunda eskiye oranla daha zayıflar. Eski adetlerimiz, eski insanlar gidiyor yavaş yavaş. Günümüze yansımıyor eskiler. Günümüzde gençler kafede takılmayı tercih ediyor. Evde tek başlarına takılmayı tercih ediyorlar. Eski zamanlardaki gibi çocuklar dışarıda oyun oynamıyorlar."

Ülkelerin doğusu ile batısının farklı ülkelere komşu olması ve bu durum dolayısıyla ülke sınırları içerisinde yer alan bölgelerin farklı toplumsal süreçlerden geçmesi o ülke içerisinde siyasal, kültürel vb. toplumsal dinamiklerin farklılaşmasına

sebepe olabilmektedir. Ayrıca kadın-erkek arasındaki ikili ilişkiler de ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Bu duruma örnek olarak K18 şu şekilde yanıt vermiştir:

“Bizim kültürümüz çok farklı. Mesela Batı Ukrayna'nın kültürü karışık inançlar yaşıyorlardı. O yüzden orada farklı adetler vardı. Mesela dans ederken onlar daha farklı. Ben Kuzey Ukrayna'da yaşıyorum ve Batı Ukrayna ile biz çok farklı. Mesela giyimde vışvanka diye bir gömlek var. Beyaz bir gömlek ve üzerinde farklı renklerle işlemler var. Küçük resimler oluyor. Kuzey Ukrayna ile Batı Ukrayna arasında bile vışvanka farklı olabiliyor. Eskiden pantolon gibi yapmaya çalıştılar. Ona da şalvar diyorlardı. Onlarda kırmızıydı, boldu. Erkekler için yapıldı. Kızlar için elbise gibi yapıldı. Sadece kırmızı, beyaz ve siyah renkler kullanıldı. Mesela bizim ülkemizde kadın-erkek normal bir arkadaş olabilir. Bunun haricinde Ukraynalılar çok çalışkanlar. Mesela bazı insanlar bir günde iki işte çalışabiliyorlar. Bizim ülkemizde bir kural gibi var. Kadın daha güçlü, daha çalışkan. Mesela aile için daha fazla şey yapıyor. Erkeklerde yapıyor. Evet. Ama kadınlar daha fazla çalışıyor, daha fazla para kazanıyorlar ve daha güçlüler. Evlendikten sonra erkekler daha rahat oluyorlar, daha az çalışıyorlar. Ama genellikle düzen böyle. (...)

Ukrayna'nın kültürel kimliğinde aile içerisinde kadının konumu ve sosyal yaşantıda bireysellik ön plandadır. Akrabalık ilişkileri kuvvetli değildir. Aile içerisinde kıyaslama yapıldığında kadınlara erkeklerden daha fazla sorumluluk yüklenmektedir. Ayrıca spor gündelik hayatta büyük bir yere sahiptir. Katılımcılardan K11 şu şekilde açıklamıştır:

“Ukrayna'da biraz sinirli, bağırın insanlarız. Biraz Karadenizliyiz. (...) Bundan başka hem Türkiye'de hem Ukrayna'da farklı aileler var. Farklı yetiştirme şekli var. Bu yüzden bazı ailelerde çocuklar için ailenin sözü çok önemli. Bazıları beraber yaşıyor, bazıları ayrı. (...) Benim ailemde halam, teyzem daha uzak akrabalarla ilişkisi pek sıkı değil. Konuşuyoruz, görüşebiliriz. Ama sıcak ya da sıkı diyemem. Yani daha soğuk diyebilirim. Ama yine biraz aileye bağlı. Aile yapısı aynı yani. Burada insanlar evlendikten sonra tek fark kadınlar çoğunlukla ev hanımı. Ukrayna'da ev hanımı olmak lüks bir şey. Ev hanımıysan senin kocan çok para kazanıyor demek. Ukrayna'da kadınlar evi temizler, çocuğa bakar, yemek yapar, hem de işe gider. Belki adam kadar çalışmaz. İşinde belki daha kolay bir iş yapar. Ama vakit alıcı bir şekil olur bunu diyebilirim. Başka... (...) Ukrayna'da fitness, jimnastik, dans kulüpleri daha çok var spor aktivitesi yapmak için. Ukrayna'da çok imkân var. (...) Ukrayna'da spora geldiğimde sıra beklerdim. Hangi alet boş olacak falan diye. Türkiye'de gelince birkaç kişiyi spor salonunda ve imkânlar daha az.”

Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan savaş sebebiyle ülkenin bir bölümü Rusya'nın baskısı altında yaşamaktadır. Fakat Rusya'nın baskısına rağmen bireyler Ukraynalı yönlerine yani milli kimliklerine ağırlık vermektedirler. Ülkede dini kimlikler de oldukça önemsenmekte ve halk kiliseye düzenli olarak gitmektedir. Önemli günlerde yöresel kıyafetler giyilmekte, eğitim, kültür, sanat, spor alanlarına yönelik faaliyetler yaşamın içerisinde aktif bir şekilde yer almaktadır. Bunları K7 şu şekilde anlatmıştır:

“Ukrayna'da insanlar daha çok tiyatroya gidiyor sık sık. Ya da sinemaya gidiyor. Aynı zamanda yeni kitap fuarına, sergisine gidiyorlar. Tabi bir tarafta Rusya'nın Ukrayna'da propagandası varmış. Ama insanlar Ukrayna ile ilgili şeyleri

tercih ediyorlar. Aile olarak birbirlerini seviyorlar, yardım ediyorlar. Bütün olarak bir aradalar. Anne-babalar ne zaman evde, o zaman çocuklarına aktivite yaptırıyorlar. Çocuklar okuldan sonra hep farklı aktivitelere gidiyorlar. Mesela spor bir şeye gidiyor, futbol ya da havuza gidiyorlar, ya da matematik gidiyorlar. Eğitime önem veriyorlar. Küçükken anaokulundan başlıyor. Okuma oranı yüksek. (...) Dini olarak insanlar kiliseye sürekli gidiyor. 24 saat değil ama gündüz açık. Ne zaman bir şeye ihtiyacı var bir insana ihtiyacı var oraya gidiyorlar. Daha çok Pazar günü gidiyorlar. Ukrayna'nın kendi özel kıyafet de var. Vışivanka, özel el yapımı gömlek. Bizde çok önemli. İğneden iple motif yapıyorlar kumaşa. Ne zaman bayramlar oluyor, düğünler, festivaller oluyor insanlar o zaman giyiyor. (...) Bir de bizim orada kültürde genellikle müstakil evler tercih ediyorlar. Misafir için özel oda yapılmasa da muhakkak düşünülür nerede oturtulacağı. O yüzden zengin olanlar büyük evler alıyor. Bir de Ukrayna'da misafir kültürü önemli. Çünkü birisi size misafir gelecek, o zaman sizin evi süpürmek lazım, temizlemek lazım, yemek lazım.”

Ukrayna'nın kültürel kimliğinde misafirler ve bayramlar büyük bir yere sahiptir. Misafir ağırlarken hizmetin eksiksiz olması oldukça önemlidir. Bayramlarda bir arada olup kalabalık bir şekilde kutlamalar yapılmaktadır. Dini bayramların gerektirdiği vecibelere dikkat edilmektedir. Katılımcılardan K10 bunları şu şekilde anlatmıştır:

“Sizin insanlar daha sıcak. Ama biz daha çok beraber vakit geçirmeyi seviyoruz. Bütün bayramlarda çıkıyoruz, beraber vakit geçiriyoruz. Toplanıyoruz, annemin doğum günü var evimizde misafirler çağırıyoruz. Sofralar kuruyoruz. Sofranın dolu olması lazım. Sofrada eksik varsa utanıyoruz, misafir çağırıyoruz. Bayramlarımız farklı. Sizin Ramazan Bayramı'nız var. Bizim Paskalya Bayramı'mız var. Bir ay sürüyor. Bizim oruçta hayvan yemek yasak. Yumurta, süt, peynir, et bizde yasak bu süre zarfında. Bunları yemek yasak. Gündüz yemek yiyebiliriz, sebze yiyebiliyoruz. Sadece bir ay boyunca hayvan ürünlerini tüketmiyoruz. Bir ay oruç tutuyoruz, son gün Şeker Bayramı var. Tatlı ekmek yapıyoruz. Kiliseye gidiyoruz. Bütün aile bir arada toplanıyoruz. Barbekü yapıyoruz. Sonra mezarlığa gidiyoruz. Ölen akrabalarımı da saygı duymak için onları ziyaret ediyoruz.”

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik sorulan soruların ikincisi “*Bunlardan hangilerini Türkiye’de devam ettiriyorsunuz?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların Ukrayna’da sahip oldukları kültürel kimliklerinden hangilerinin Türkiye’de de varlığını koruduğu öğrenilmek istenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılardan bazıları Ukrayna’da sahip olduğu kültürel kimliklerini Türkiye’de aleni bir biçimde devam ettirebilmekteyken, bazıları ise gizli bir biçimde devam ettirmektedir. Aleni bir biçimde devam ettirenler ailelerinin desteklerini alarak ya da diğer Ukraynalılarla da bir araya gelerek gerçekleştirmektedirler. Gizli olarak devam ettirenler ise yeni yaşam alanlarının bu kültürü istememesinden ötürü bu şekilde gerçekleştirmektedirler. Aleni bir biçimde devam ettirenlere örnek olarak K4 şu şekilde anlatmıştır:

“Ben genel olarak her şeyi yapıyorum. Ukrayna'da yaptıklarımı da burada devam ettirmeye çalışıyorum. Çünkü benim ailem Türk ve bana yardımcı oluyorlar. Mesela bugün Paskalya, hadi gidiyoruz, Paskalya yemeklerini yapacağız, kutlayacağız. Bugün Noel nasıl kutluyoruz? Bana herhangi bir engel sunmuyorlar. Bana bunları kutlamamda yardımcı oluyorlar. Genelde Ukraynalılar da beraber toplanıp yapıyorlar. Mesela Ukrayna şarkılarını toplanıp söylüyorlar, Ukrayna derslerini birlikte istiyorlar, kutlamaları birlikte yapıyorlar, yemeklerini yapıyor yiyorlar.”

Gizli bir biçimde ettirenlere örnek olarak ise K18 *“Mesela kendim yılbaşı kutlamaya devam ediyorum. Ukrayna’daki kadar büyük olmuyor. Ama yine de kutluyorum. Kırşehir küçük bir yer burada dışarda kutlayamıyorum. Ama evde kendim kutlamaya çalışıyorum.”* şeklinde anlatmıştır.

Bazı göçmenler kültürel kimliklerinin bir parçası olan dini faaliyetlerini yeni yaşam alanlarında kısıtlı ve örtük bir şekilde devam ettirmekteyken bazı göçmenler ise aleni bir şekilde dini faaliyetlerini devam ettirebilmektedir. Dini faaliyetlerini örtük bir biçimde gerçekleştirmek göçmenin dini görüşünün göç edilen yerle farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bazı göçmenlerin dini faaliyetlerini örtük bir şekilde gerçekleştirirken bazı göçmenlerin ise aleni bir şekilde gerçekleştirmesi, göçmenlerin yeni yaşam alanlarının büyük veya küçük şehir olması ile o şehirde kilisenin var olup olmamasına göre değişmektedir. Bu durumu K7 *“Mesela ne zaman biliyorum burada bir bayram, düğün bir şey olacak o zaman ben evimi temizliyorum, yemek yapıyorum. Bir de dini kutlamalarımı burada aynı şekilde devam ediyorum. Kiliseye gidip ibadet ediyorum. Dua ediyorum.”* şeklinde açıklamıştır.

Ukrayna’nın kültürel kimliğinde misafir kültürünün yeri büyüktür. Ukraynalı göçmenlerden bazıları bu kültürlerini Türkiye’de de aktif bir biçimde devam ettirmektedir. Katılımcılardan K1 bunu *“Ne zaman misafir geliyor, hazırlık yapıyorum. Türk misafirlerim varsa onların yediklerini, Ukraynalı misafirlerim varsa bizim kültürümüzdeki yemekleri yapıyorum.”* şeklinde anlatmıştır.

Göçmenler yeni yaşam alanlarında yerel halka kıyasla kendilerini öteki olarak gördükleri için milli kimliklerini daha fazla vurgulamaya başlamaktadırlar. Bu sebeple göç ettikleri yerlerde ulusal sembollerini sıkça kullanmaktadırlar. Buna örnek olarak K5 ise şu şekilde yanıt vermiştir:

“Ukrayna vatandaşları ile sadece Ukrayna dili konuşuyorum. Ulusal kıyafetler giyiyorum. Saçımda ulusal semboller olan saç tokası kullanıyorum.

Ukrayna'nın tüm ulusal ve kilise bayramlarına saygı duyuyor ve kutluyorum. Ukraynalı şarkılar söylüyorum.”

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik soruların üçüncüsü “*Sizin kültürünüzde olan ama burada kaybedilmeye başlanan kültürel değerleriniz, gelenekleriniz var mı? Varsa nelerdir?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların Ukrayna’da sahip oldukları kültürel kimliklerinden hangilerinin Türkiye’de kaybolduğu öğrenilmek istenmiştir. Kültürel kimlik, kuşaklar arasında aktarım sağlanarak yaşatıldığından kuşaklar ilerledikçe etkinliğini kaybedebilmektedir. Bu duruma örnek olarak daha önceki sorularda Ukrayna’nın kültürel kimliğinin giderek bireyselleşmeye başladığını belirten katılımcılardan K3 bu soruya da mevcut görüşünü destekler nitelikte şu şekilde yanıt vermiştir:

“Örf ve adetlerimiz şu andan gerçekleştirmek istesem dahi büyüklerim ile geride kaldı. Tek başıma gerçekleştirsem bile eski tadını alamam. Ben çocuğuma da bu örf aletleri mutlaka anlatacağım, göstereceğim. Ancak eski örf ve adetleri yerine getiremiyoruz.”

Uluslararası göç hareketliliğine katılan göçmenlerin genellikle dini kimliklerinde yozlaşmalar meydana geldiği ya da kendi içsel dünyalarında ibadet etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu durum göçmenlerin dini inançlarının yeni yaşam alanlarındaki inançtan farklı olmasından ve bu alanlarda ibadetlerini yerine getirecekleri bir yer bulamamalarından kaynaklanmaktadır. K6 bu durumu şu şekilde anlatmıştır:

“Var. Mesela burada Bodrum’da bir kilise yok. Paskalya’ da, Noel’de gidemiyoruz. Ama ben o konuda çok rahatım. Yani benim kilisem benim içimde her zaman. Camilere gidip oralarda da dua ettim. Tabi namaz kılarak değil ama kendime göre dua ettim. Tabi çok var unutulmuş. Uzun bir müddet yaşadıkten sonra unutulmuş gidiyor. Artık var olanlara odaklanıyor ve onlara odaklanıyorsun. Şuan çok fazla bir şeyin hayatımda eksik olduğunu düşünmüyorum.”

Kendi inançlarından farklı bir inanca sahip olan yerlere göç eden bireyler istemsizce kendi kültürlerindeki kalıplaşmış sözleri terk ederek yeni yaşam alanlarındaki kalıplaşmış sözleri kullanmaya başlamaktadırlar. Bu kalıplaşmış sözler o toplumun kültürünü yansıtabileceği gibi dini inancını da yansıtabilmektedir. Bu duruma örnek olarak K14 “*(...)Otomatik olarak inşallah, maşallah, Allah şükür, elhamdülillah, bismillah gibi ifadeler kullanmaya başladım.*” şeklinde yanıt vermiştir.

Dış göç hareketliliğine katılan göçmenlerden bazıları yeni yaşam alanlarına büyük oranda entegre olmaktadır. Bu duruma bağlı olarak kendi kültürlerini neredeyse terk etme derecesine gelmektedirler. Buna örnek olarak K2 “*Hiçbirini. Sadece dernekte*

eğer Ukrayna bayramları varsa onları kutluyoruz. Başka hiçbirini kutlayamıyoruz.” yanıtını vermiştir.

Göçmenler hedef ülkede herhangi bir sorun yaşamadıkları takdirde kendi kültürel kimliklerini de devam ettirmekten vazgeçmemektedirler. Türkiye’ye göç ettikten sonra hiç sorun yaşamayan göçmenlerden K1 *“Hayır, her şeyi yapıyorum. Çünkü burada öyle bir yasak yok.”* şeklinde yanıt verirken, K8 de *“Yoktur bence. İnsan istedikten sonra her şeyi yapabilir.”* yanıtını vermiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta kültürel kimliğin devamlılığının büyük ölçüde özünde bireyin arzu etmesine bağlı olmasıdır.

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik soruların dördüncüsü *“Kaybetmeye başladığınızı düşündüğünüz bu geleneklerden en çok hangisinin devam etmesini istersiniz?”* şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların Ukrayna’da sahip oldukları kültürel kimliklerinden hangilerinin Türkiye’de devam etmesini istedikleri öğrenilmek istenmiştir. Göçmenler hedef ülkeye göç ettiklerinde yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek amacıyla oranın dilini konuşmak zorunda kaldıkları için, kendi dillerini eskisi kadar aktif bir şekilde kullanmamaya başlamaktadırlar. Bu durum göçmenlerin kendi dillerinde pratiklerini kaybetmeye başlamalarına sebep olmaktadır. Katılımcılardan K9 bu durumu *“Dilim iyi olsun isterdim. Ukraynaca konuşmak isterdim. Burada daha az konuşuyoruz. Evde ailemle kaybetmedik tabi. Ama daha az konuşuyoruz.”* şeklinde açıklamıştır.

Göçmenler ile hedef ülke arasında dini ve kültürel farklılıkların olması göçmenlerin geleneksel faaliyetlerini yerine getirememesine veya getirmekte zorlanmalarına sebep olmaktadır. Bu duruma yönelik olarak K3;

“Bence bu örf ve âdet, birlikte toplanmak ve birlikte yapılan bir toplu halde yapılan bir şey olabilir. Ama Türkiye’de Hristiyan bayramlarını kutlamıyoruz. Çünkü eşimin ailesi Müslüman. Bu örf adetleri anlatabilirim. Yemeklerini pişirebilirim. Tadına da bakarlar. Ancak kültürel ve din açısından fark olduğu için devam ettiremem. Yani kutlamam.”

şekilde yanıt verirken, K6 da şu şekilde yanıt vermiştir:

“Yağan kar altında Noel kutlamaları devam etsin isterdim. Çünkü Ukrayna’da hakikaten insanlar o gün farklı kıyafetler giyinip dışarı çıkıyor, şarkılar söyleyerek evden eve gidiyor. Çok hoş oluyor. Burada da olsun isterdim. Ama kalbim parçalanıyor gibi bir şey söyleyemem.”

Bazı bireyler kültürel kimliklerine bağlı değillerdir. Bu sebeple kültürel kimliklerini kaybetmek onlar için bir önem teşkil etmemektedir. Buna örnek niteliğinde K16 *“Gerek Yok. Kaybolan kaybolsun. Çocuğuma öğretirim bilgi amaçlı. O da isterse yapar istemezse yapmaz benim gibi.”* yanıtını vermiştir.

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik soruların beşincisi *“Sizce insanlar neden bu gelenekleri ve kültürel değerleri kaybediyorlar?”* şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların geleneklerin ve kültürel değerlerin neden kaybedildiğine dair görüşleri öğrenilmek istenmiştir. Göçmenler, kültürel değerlerini kaybeden grupların başında gelmektedir. Bu durum genellikle toplumda dikkat çekmemek amacıyla aile veya çevre baskısından ötürü gerçekleşmektedir. Buna örnek olarak K11 *“İnsan bilinçli olarak bunu kaybeder. Yani kişisel sebeplerden dolayı. Ya da ailelerin, çevrenin baskısı olabilir. Ama sonuç olarak kişinin içinde olacak. Kendisi istemezse kültürünü kaybetmez. Yapmasa bile unutmaz, hep aklında tutar.”* şeklinde yanıt vermiştir. K11’in yanıtına benzer biçimde K4 de *“Aile baskısından dolayı olabilir. Türk aileler genelde Türk örf adetlerini devam ettiriyorlar. Yabancıların örf adetlerine çok fazla dikkat etmiyorlar.”* şeklinde yanıt vermiştir.

İnsanlar yaşamlarını nerede ve ne koşullarda sürdürürlerse sürdürsünler ilk olarak yaşamsal faaliyetlerini devam ettirmek zorundadırlar. Bu sebeple başka bir ülkeye göç etseler bile kültürel faaliyetlerden önce yaşamsal faaliyetler için uğraş vermektedirler. Bu durumu K2 şu şekilde anlatmıştır:

“Toplum baskısı ve hayat mücadelesi. Çünkü göçmen olarak ilk başta neyi düşünürsün? Sağlığını düşünürsün, yemeğini düşünürsün, çocukların eğitimini düşünürsün. Adetlere yani zaman kalmıyor ve buradaki topluma uyum sağlamak için mutlaka ayak uydurmak durumunda kalıyorsunuz. İlk göçmenler belki bir şekilde devam ettirebilir ancak ikinci nesil sürdürmez veya sürdürmekte zorluk çekecektir topluma bir şekilde ayak uyduracaklardır yaşadığı yere ve kültüre.”

Hedef ülkeler bazen bünyesine katılan göçmenlerin eski kültüründen soyutlanıp kendi kültürüne asimile olmalarını istemektedir. Bunu yaparken amacı toplum içerisinde tek kültürlülük düşüncesini hâkim kılmaktır. Böylelikle toplum içerisinde oluşabilecek kargaşalara engel olmak istemektedir. Bu durumu destekleyici bir şekilde K16 *“Asimilasyon sonucunda kaybediyorlar. Yeni bir yere gidince oradaki insanlara alışıyorlar. Onların kültürüne alışıyorlar. Yemeklerine, bayramlarına alışıyorlar. Sonra zamanla onların hayatlarını yaşayıp kendilerini unutuyorlar.”* şeklinde yanıt vermiştir.

Modern hayatın gerekliliklerine empoze olmak insanların hayatlarında değişimler yaşanmasına sebep olmuştur. Örneğin teknoloji yaygınlaşmış, maddiyat maneviyatın önüne geçmiş ve bireyler daha fazla kazanç sağlama çabası içerisine girmiştir. Bu duruma bağlı olarak bireyler kültürel kimliklerini arka plana atmaya başlamıştır. Katılımcılardan K3 bu durumu şu şekilde anlatmıştır:

“Daha modern olayları odaklanıyorlar. Herkes şu an yaşamak için kazancının peşinde, parasının peşinde. Açıkçası zaman ilerledikçe yeni nesil eskisi kadar örf adetlerini yerine getiremez hale geliyorlar ekonomik olaylardan dolayı. Şu an kayınvalidem de Türkiye için aynı şeyi söylüyor. O da 70 yaşında ve eski adetlerini o da özlüyor. Zaman ilerledikçe bu örf adetlerin kültürlerimizin değerlerini kaybetmeye başladık. Aslında bu bizim için çok önemli şey para ve hırs anlamına geldi. Yaşamak çok zor. Oturup konuşmak, sohbet etmek gibi aktivitelerde bulunulmuyor. Örneğin aramak yerine herkes şu anda mesaj çekiyor. Bir taraftan teknolojinin ilerlemesi ile iyi. Fakat bu taraftan da kötü açıkçası.”

Bazı insanlar üyesi oldukları toplumu sevmemektedir. Buna bağlı olarak kültürel değerlerini de benimsememektedir. Katılımcılardan K5 bu durumu “*Bu anavatanlarını gerçekten sevmedikleri anlamına gelir. Gerçekten seviyor olsalar devam ettirirlerdi. Kaybetmek gibi bir şey olmazdı.*” şeklinde anlatmıştır.

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik soruların altıncısı “*En çok vazgeçemeyeceğiniz “olmazsa olmaz” örf ve adet veya geleneğiniz var mı? Varsa, hangisidir?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların hiçbir zaman vazgeçemeyecekleri bir örf ve adet veya geleneklerinin olup olmadığı öğrenilmek istenmiştir. Katılımcılardan 10 kişi “*Böyle bir geleneğim yok*” şeklinde soruyu yanıtlamıştır. Bu yanıtta istinaden Türkiye’deki Ukraynalı göçmenlerin birçoğunun kendi geleneklerine yoğun duygularla bağlı olmadıkları ve buldukları ortama kolaylıkla uyum sağladıkları görülmektedir. Katılımcılardan geriye kalan 8 kişinin ise birbirlerinden farklı olarak vazgeçmek istemedikleri kültürler vardır.

Bazı Ukraynalı göçmenler nereye göç ederlerse etsinler Ukrayna’nın milli kimliğinden, dininden ve kültüründen vazgeçmemektedir. Örnek olarak katılımcılardan K12 “*Mesela benim Ukraynalı olduğumdan vazgeçmem. Bana biraz garip geliyor. İnsanlar dini değiştiriyor, kültürünü değiştiriyor. Ben değiştirmem. Ben hep saygı duyuyorum Türk kültürüne. Kültürümü kendi içimde taşıyorum.*” şeklinde yanıt vermiştir.

Bazı Ukraynalı göçmenler nereye göç ederlerse etsinler Ukrayna'nın yemek kültüründen vazgeçmemektedir. Daha önce bazı göçmenlerin asimilasyon sonucunda kendi ülkelerine ait yemekleri yapmamaya, bayramları kutlamamaya başladıklarını ifade eden K16 *“Yemeklerden vazgeçemiyorum. Hep yapacağım.”* diyerek kendisinin bu şekilde düşünmediğini açıklamıştır.

Bazı Ukraynalı göçmenler kültürlerinin önemli bir parçası olan yeni yıl kutlamasından vazgeçmemektedir. Buna örnek olarak K14 *“Tabii ki var. Bu yeni yıl kutlamasıdır. Arkadaşlarla bir araya gelmek, geleneksel yemekler hazırlamak, ulusal şarkılar söylemek isterim.”* yanıtını vermiştir.

Ukraynalıların kültürel kimliklerine dair tutumlarını öğrenmeye yönelik soruların yedincisi *“Kültürel pratiklerinizi yaşatmak için içerisinde olduğunuz dernekler var mı? Varsa ne tür faaliyetler yürütmektedirler?”* şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların dernek gibi çeşitli kuruluşlar aracılığıyla Türkiye’de yaşayan diğer Ukraynalılar ile bir araya gelip gelmedikleri, geliyorlarsa ne amaçla bir araya geldikleri ve ne tür faaliyetler gerçekleştirdikleri öğrenilmek istenmiştir. Bu soruda katılımcılara ait niteliklerden Türkiye’deki Ukraynalı derneklerine üye olma durumlarının hatırlatılmasında fayda görülmektedir. Yapılan mülakatlarda katılımcılardan 10 kişinin derneklere üye olduğu, geriye kalan 8 kişinin ise derneklere üye olmadıkları gözlemlenmiştir. Göçmen dernekleri, hedef ülkelerde göçmenlerin adaptasyon süreçlerini en rahat şekilde atlatabilmeleri ve yabancılaşma çekmemeleri adına sağlık, istihdam, konut gibi çeşitli alanlarda destek sağlamaktadırlar. Bu görüşü destekler nitelikte K6 şu yanıtı vermiştir:

“Biz her türlü devlet bayramlarımızı kutluyoruz. Her türlü Ukrayna vatandaşlarına yardım ediyoruz. Mesela geçen çok acil bir durum oldu. İki vatandaşımız turist için geldi, korona virüse yakalandı. İstanbul’da bir özel hastaneye yatırdılar. Fakat birkaç gün sonra ‘sizin izniniz doldu’ diyerek çıkarmak istediler. Fakat henüz iyileşmemişlerdi. Biz de büyükelçiye gittik telefon ettirdik. Sorunu bu şekilde çözdük. Mesela herhangi bir turist geldi. Telefonunu, cüzdanını kaybetti diyelim. Ona yardım ediyoruz. Ya da yeni göç eden birine ne alanda çalışabilir, nerede ev tutabilir diye yardım ediyoruz. Yani Ukraynalılara her türlü yardımı ediyoruz. Mesela bazen sadece morali bozuk oluyor ve konuşması lazım. Psikologlarımız var, destek oluyorlar. Ve en önemlisi Ukrayna ile Türkiye arasındaki o köprüyü oluşturmak için her türlü çalışıyoruz. “

Göçmen derneklerinin genellikle göçmenlerin yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesine destek olmak ve topluma adaptasyonlarını hızlı bir biçimde sağlayabilmek amacıyla kurulduğu bilirse de Türkiye’deki Ukraynalı dernekleri

çoğunlukla Rusya ile yaşanan savaştan sonra ve Ukraynalı milli kimliklerini vurgulamak gayesiyle kurulmuşlardır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'deki Ukraynalı Dernekleri'nde 'Cumartesi Okulu' adlı bir kurs açılmıştır. Bu kursta Ukraynalıların Türkiye'de doğup büyüyen çocuklarına Ukraynaca, Türkiye'ye göç eden Ukraynalılara da Türkçe dil eğitimleri verilmektedir. Ayrıca kursta Ukrayna'nın kültürü, tarihi, coğrafyası gibi konular hakkında da eğitimler verilerek Ukraynalılık bilinci yaygınlaştırılmak istenmektedir. Bu sayede iki ülkenin vatandaşı olan çocuklara kökenlerinden biri ve yaşadıkları ülke olan Türkiye'nin yanı sıra diğer kökenleri olan Ukrayna'nın da tanıtılması amacı güdülmektedir. Bu durumu K12 şu şekilde açıklamıştır:

“Türkiye'de çoğunlukla ailesi olarak geçiyor. Bayan Ukraynalı, kocası Türk. Çocuk da öyle oluyor. Doğmayan çocuklar Türk okuluna gidiyorlar, Türkçe öğreniyorlar. Bizim dernekte hafta sonu cumartesi, pazar okul açmışlar. Her şehirde okul var. Ankara, İstanbul, Antalya, İzmir, Bursa, Adana, Samsun okulları var. Çocuklar okula gidiyorlar, her şeyi öğreniyorlar. Coğrafya öğreniyorlar, Ukrayna nerede oluyor onu öğreniyorlar. Bayrak ne onu öğreniyorlar. Ukrayna dili öğreniyorlar. Çünkü bu çocuklar annesi Ukraynalı, babası Türk. İki millet vatandaşı oluyor. Bir de çok önemli onlar bilsin Ukrayna vatandaşı ya da Türk vatandaşı oluyor. Annenin dili Ukrayna dilini tamamıyla bilmek lazım. Misafir olarak Türkler geliyor. En çok biz onları anlatıyoruz. Savaş dönemi sevgiyi oluşturuyoruz. Fotoğrafla hepsini anlatıyoruz. Ne oldu? Ukrayna nasıl oldu? Ukrayna'da nasıl yaşıyorlar? Ekonomik durumu nasıl? Ukrayna'da hangi güzel şehirler var? Hangi kültür var? Neler yapıyoruz? Nasıl karşılaşıyoruz? Öyle gibi bayağı işler var. Aynı zamanda Türklerin bayramları kutluyoruz. Yanımda Türk bayrağı, Ukrayna bayrağı, büyükelçisi, konsoloslara var. Hepsi geliyor, her şehirde ilişkiyi kuruyoruz. Onlar da geliyor. Herhangi açılış oluyor, iyi karşılaşıyorlar bizi.”

Göçmen dernekleri kuruldukları ülkelerde kültürlerini devam ettirebilmek amacıyla kendi kültürlerinde yer alan bayramları kutlamaya devam etmektedir. Çünkü dini ve milli bayram etkinlikleri dayanışmayı sağlamanın en kolay ve etkili yoludur. Bu durumu K1 şu şekilde anlatmıştır:

“Beraber toplantı yapıyorlar. Kutlama için sorular soruyorlar. Beraber yemek yiyorlar. Ziyaretler gerçekleştiriyorlar. Anıtkabir'e ziyarette bulundular. Mesela Ukrayna Bayrak Günü, Millet Günü, Cumhuriyet Günü, sonra Paskalya kutluyoruz. Hep beraber büyükelçiliğe gittik. Kilisede çalışan sakallı adam Türkçe'de (papa) nasıl deniyor bilmiyorum. Biz beraber Paskalya kutladık. Her şey Ukrayna'daki gibi. Ukrayna'da Cumartesi Okulu var. Çocuklar orada kutlama yapıyorlar. Anneler, babalar günü kutlamaları yapıyor. Dans ediliyor, şarkı söyleniyor.”

Bazı göçmen dernekleri yalnızca kuruldukları ülkede yaşayan o milli kimliğin mensubu olan göçmenler arasında değil, dünya çapında o milli kimliğin mensubu olan bütün göçmenler arasında iletişim ağı kurmaktadır. Ukraynalı göçmen dernekleri de bunlardan bir tanesidir. Bu dernekler birbirleri ile iletişime geçerek önemli tarihleri

kapsamlı etkinliklerle kutlamaya ve birlikteliklerini ilelebet korumaya çalışmaktadır. Katılımcılardan K17 bu durumu şu şekilde anlatmıştır:

“Mesela Paskalya yumurtası boyuyoruz. Mesela bu geçen yıl Abu Dhabi’de düzenlendi. Bizi de davet ettiler. Yani biz farklı ülkedeki Ukraynalılarla da bir araya geliyoruz ve çok güzel şeyler yapıyoruz. Mesela başka bayramlar var, Nicolas Bayramı var. Onu kutluyoruz. O bayramda çocuklara hediyeler veriyoruz. Güzel kıyafetler giyiyorlar. Yeteneklerini gösteriyorlar. Onlara hediyeler veriyoruz. Mesela biri şarkı söylüyor, biri şiir okuyor biri dans ediyor. Mesela Bağımsızlık Günü var, onu kutluyoruz. Yani bizim için önemli olan dünyanın neresinde olursan ol bir arada olmak. Varlığımızı ancak böyle koruyabiliriz. Kendi kimliğimizi ancak böyle unutmayız.”

3.2.3.Ukraynalı Göçmenlerin Ukrayna ile Türkiye’nin Kültürlerini Karşılaştırma Biçimleri

Yaşadıkları yerden başka bir yere göç eden bireylerin yeni bir dünya düzeni ile karşılaştıkları daha önceki bölümlerde de belirtilmiştir. Bu bireyler tanıştıkları yeni dünyalarında eski yaşamlarındaki alışkanlıklarını bazen sürdürebilmekteyken bazen de sürdürememekte ve yeni hayatlarına uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Bu duruma istinaden Ukraynalı göçmenlerin kendi kültürleri ile Türk kültürünü karşılaştırmaları istenmiş ve buna yönelik birtakım sorular yöneltilmiştir.

Ukraynalıların kendi kültürleri ile Türk kültürlerini karşılaştırmalarına yönelik sorulan soruların ilki “*İki kültür arasındaki benzerlikler nelerdir?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların Ukrayna ve Türk kültürü arasında benzer gördüğü noktalar öğrenilmek istenmiştir. Ukrayna ile Türkiye arasında Kırım’ın bir dönem Osmanlı Devleti tabiiyetine geçmesinden kaynaklanan bir tarihsel bağ söz konusudur. Bu bağ ve Karadeniz’e komşu olmaları Ukraynalılar ile Türkler arasında kültürel etkileşim gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. İki toplum arasında yardımseverlik, misafirperverlik, yemek, kıyafet, dini değerlere bağlılık ve dil gibi konularda benzerlikler vardır. Katılımcılardan K8 ve K12 bu konuda çeşitli örnekler vermiştir. K8 şu şekilde anlatmıştır:

“İkimiz de misafirperverlik, yardımseverlik çok benziyor. İkimiz de millet olarak buna önem veriyoruz. Bazı gelenekler, adetler, yemeklerde bazı benzerlikler vardır. Mesela bizde şalvar denir. Yöresel bir kıyafet vardır. Sizde ona şalvar diyorlar. İkisi de aynı. Mesela bazı kelimeleri de çok yakın söylüyoruz. Buna sizdeki şalvar, kilim örnek. Belki Osmanlı’nın eskiden Kırım’ı topraklarına alması bunda etkilidir. Ortak yönlerimiz var. Mesela ikimiz de yüksek sesle konuşuruz. Sanırım bu Karadeniz’den geliyor. Mesela biz de et ve patatesi çok yeriz. İkimiz de dine bağlıyız. Yerine getiririz.”

Katılımcılardan K12 de şu şekilde örnekler vermiştir:

“Kültürü, sıcaklık davranışı, üretimde halı, işletmedeki gömlekler, elbiseler böyle kültürler, kelimeler benziyor. Neticede Türkler Osmanlı döneminde geçmişler bizim taraftan, oradan alışmışlar. Bir de bizim kültür senelerce, 100 senelerce yavaş yavaş birleşmiş. Bence böyle oldu. Yemekleri benzer var. Sebze kavrulmuş sebzeler biraz benziyor. Çörek, börek var. O da bazen Karadeniz taraflarında aynı var. Ben onu da görmüşüm. Daha fazlası herhalde insanlık, sıcakkanlılık benziyor. Onu da diyebilirim.”

Ukraynalılar ile Türkler bazı gelenekler konusunda birbirlerine benzemektedirler. Buna en temel örnek misafir kültürüdür. İki toplum da misafir ağırlamayı ve onun için hazırlıklar yapmayı çok sevmektedir. Katılımcılardan K7 bunu şu şekilde anlatmıştır:

“İnsanlar aynı yardımseverler, iyi kalpliler, açık sözlüler. Kültür olarak da misafirlere ilgi benziyor. Siz de bizim gibi biri eve gelecek o zaman evi temizliyor, süpürüyor, siliyorsunuz. Sonra güzel güzel yemekler yapıyorsunuz. Onlarla sohbet ediyorsunuz. Bir de büyüklere saygı çok önemli. Onlar iki tarafta da güzel bakılıyorlar. Çocuklar çok seviliyorlar.”

Ukrayna ve Türkiye arasında olan tarihsel bağ iki toplumun vatanseverlik konusunda da birbirlerine benzemelerine olanak sağlamıştır. Bu noktada iki toplumun da milli ve kültürel kimliklerine önem verdikleri söylenebilmektedir. Ayrıca iki toplumun kültüründe de büyüklere saygı önemli bir yer tutmaktadır. Bu durumu K5 “*Ukraynalılar ve Türklerin benzediği şey vatan sevgisidir. İkisi de vatanlarına bağlıdır, değerlerini korur. Bayramlarına önem verir. Milletlerini sever. Bir de şey var. İkisi de yaşlılarına saygılıdır. Büyüklerinin dediklerini yapar, önemser.*” şeklinde anlatmıştır.

İnsanlar içinde yaşadıkları doğal koşullara uyum sağladıkları için kültürel unsurlarının da benzerlik göstermesi normaldir. Türkiye ile Ukrayna komşu ülkelerdir ve bu sebeple birbirlerine benzerlik göstermektedirler. Benzerlik gösterdiği alanlardan bir tanesi de sanatsal faaliyetlere gösterilen ilgidir. Katılımcılardan K13 bu durumu “*İki kültür duygu ve hisleri halk müziğine yansıyor. Kültür renklerinde, sanatta benzerlikler var. Ukrayna ve Türk kültürler çağdaş performansta ortak yöntemlere sahiptir müzik ve sanatta.*” şeklinde açıklamıştır.

Birbirlerine komşu olan ülkeler karakteristik olarak da benzerlik gösterebilmektedirler. Bu özelliklere örnek olarak gösteriş merakı ve özentilik verilebilmektedir. Katılımcılardan K11 bu örnekleri şu şekilde açıklamıştır:

“İkisi de biraz gösterişli. İnsanlar gösterişi seviyor. Mesela komşumun evi daha büyükse benim daha büyük yaptırmam gerekiyor. Komşumun kızı özele giderse benim kızım daha pahalı okula gitmeli. Karadeniz ise konuşmaları bağıra bağıra. Ailemde de maalesef böyle. Birçok insanda cahillik var. İnsanlar bilmediği şeyleri de yapmaya kalkar.”

Ukraynalıların kendi kültürleri ile Türk kültürlerini karşılaştırmalarına yönelik sorulan soruların ikincisi “*İki kültür arasındaki farklılıklar nelerdir?*” şeklinde olmuştur. Her ne kadar iki toplum birbirlerine komşu da olsalar aralarında tarihsel bir bağ kurulmuş da olsa birbirlerine farklılık gösterebilmektedirler. Çünkü başat faktör olarak iki farklı devlet, iki farklı dil ve iki farklı din söz konusudur. Dolayısıyla bu soru ile katılımcıların Ukrayna ve Türk kültürü arasında farklı gördüğü noktalar öğrenilmek istenmiştir. Katılımcılardan K9 bu farklılıkları şu şekilde anlatmıştır:

“Çok zor bir konu. Aslında bakıldığında çok farklı kültürler. Bir kere büyük bir din faktörü var. Burası Müslüman bir ülke. Biz Hıristiyan bir ülkeyiz. İster istemez oradaki gelenek ve davranışlar aynı değil. Mesela yemek, bakış açıları, evlilik için bakış açısı farklı. Mesela Ukrayna’da kadınlar dominant, burada erkekler. Kararları erkekler alır, baskınlar Türkiye’de. Mesela spor dersek, Türkler bir futbol delisi. Herkes bir takımı tutuyor. Mesela eğitim açısından burası biraz farklı. Yeterli değil bence. Okuma-yazma oranı yüksek değil, bilmeyenler var. Yeni yeni oran yükseliyor. Ukrayna’da eğitim çok önemli. Kızlar mesela köylerde burada eğitilmiyor. Orada eşitler, önem veriliyor. Yemek olarak Türkiye çok çeşitli. Ukrayna ise değil. Siyaset konusunda biz komünist ülkeden gelen bir ülkeyiz. Sonradan her şey serbest olunca insanlar fazla ümitlendi. Ama boşa gitti. Bence Türkiye kendine göre belirli zorluklardan geçti. Türkiye genç bir ülke gibi görünse de Atatürk’ün kurduğu ülke gibi görünse de aslında çok çok eski bir geçmişi var tarihi var. Ukrayna’nın o kadar eski bir geçmişi yok. Yurt dışına çıkınca Türkiye’den bahsedilince evet biliniyor. Ama Ukrayna deyince “Orası neresi? Rusya mı?” derler.”

Ukrayna’da bağımsızlık ilan edildikten sonra milli kimlik bilincinin oluşması için büyük uğraşlar verilmiştir. Özellikle 2014 yılından beri Rusya ile yaşanan savaş Ukraynalılık bilincinin oluşturulması için önem taşımaktadır. Fakat savaş ortamından ötürü halk taraf tutmaya başlamış ve kimisi Ukrayna yanlısı tutum sergilerken kimisi Rusya yanlısı tutum sergilemiştir. Bu sebeple katılımcılardan K12 “*Tabii ki, herhalde var. Ukrayna’da vatan sevgisi daha az. Burada her insan ülke için, vatani için, bayrak için, toprak için daha kan verici insanlar. Ukrayna’da herkes böyle değil. Ama bu neden böyle değil? Çünkü Ukrayna ile Ruslar karışmış.*” şeklinde yanıt vererek vatanseverlik duygularının farklı olduğunu belirtmiştir.

Ukrayna ile Türkiye’nin eğitim sistemleri arasında farklılık bulunmaktadır. Eğitim sistemleri arasındaki farklılık iki toplumun yaşam şekillerini de farklılaştırmaktadır. K6 bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Kültür ve eğitim çok farklı. Çünkü bizim ister istemez Sovyet Birliği’nden etkilenen bir eğitim sistemimiz var. Yani hayat düzeni çok farklıydı. Ben Sovyet düzeni içine doğdum. Bizde herkes hem okula hem spora ya da resim okuluna gidiyordu. Herkesin bir meşgalesi vardı. Onun için bizim için mesela sırf çalışmak az, yetmiyor. Hem çalışacaksın hem bir hobin olacak. İnsan çok okumuş, çok medeni bizim orda.”

Ukrayna ve Türkiye’nin eğitim sistemleri arasındaki farklılık, sınav sistemi ve stres gibi sebeplerden ötürü iki ülkenin eğitim seviyeleri arasındaki farkın artmasına sebep olmaktadır. Ayrıca iki ülkenin evlilik süreçleri arasında da fark gözlemlenmektedir. Türkiye’de bu süreç Ukrayna’ya kıyasla daha uzun sürmektedir. Aslında bu durum Türklerin evlilik sürecine daha geleneksel yaklaşımları ve Ukraynalıların aceleci bir kişiliğe sahip olmalarından da kaynaklanabilmektedir. Katılımcılardan K1 bu durumları şu şekilde anlatmıştır:

“Okul sistemi çok farklı. Neler farklı? Türkiye’de daha stresli çocuklar, çok sınavları var. Ukrayna’da daha rahat çocuklar. Biliyorlar sadece bir sınav var ve çalışıyorlar. Türkiye’de çocuklar sürekli sınava tabi tutuluyorlar. Çok fazla stres altındalar. (...) Ya da mesela buranın kültür ne zaman insanlar evleniyorlar, Türkiye’de söz var, nişan var, nikâh var. Çok uzun süreç. Ukrayna’da söz yok, direk görüşüyorsunuz, aileler tanışıyorlar ve evleniyorsunuz. Düğün sadece var. Türkiye’de bu süreç daha fazla uzun sürüyor. Bu kötü bir şey değil, iyi bir şey. Ama sürecin daha fazla uzamasını sağlıyor. Belki Ukraynalılar işlerinin daha hızlı sürmesini, yani daha kolay çabucak ilerlemesini seviyorlar. Bu yüzden de olabilir.”

Türk toplumunda komşuluk ilişkilerine büyük önem verildiği bilinmektedir. Fakat Türklere kıyasla Ukraynalılar bu duruma daha mesafeli yaklaşmaktadırlar. Bu durum iki toplum arasındaki kültürel farklılıkların belirgin örneklerinden bir tanesidir. Katılımcılardan K3 bu farklılığı anlatırken K1’e benzer bir görüşü de ekleyerek komşuluk ilişkileri ve evlilik sürecini şu şekilde anlatmıştır:

“Başta din ve dil farklılıkları var. Kültürel özellikleri var diyelim. Adetleri farklı. Mesela Ukrayna’da onun karşı apartmanda kim oturduğunu ben bilmiyorum. Komşuluk kültürü kaybolmuş. Önceden vardı anneannemin zamanında mesela. Son yıllarda çok kayboldu. İnsanlar Türkiye’deki gibi dikkat etmiyorlar. Ukrayna’da komşuluk ilişkileri Türkiye oranla daha zayıf. Türkiye’de komşuluk çok kuvvetli. Örneğin sık sık selamlaşıyorlar. Birbirlerini tanıyorlar gidip geliyorlar. Ukrayna’da bir tabak pastayı götürsem bana “ne istiyorsun” gibisinden tuhaf bakarlar. Türkiye’de gayet normal. Hatta ertesi gün tabağı dolu geri getiriyorlar. Mesela başka... Ukrayna ve Türkiye arasında aile kurma da benzemiyor. Türkiye’de söz, nişan var. Ukrayna’da bu fazla uzun sürmüyor. Türkiye’deki gibi değil.”

Ukraynalılar ile Türklerin çocuklara yaklaşımları ve insan ilişkileri birbirlerinden farklıdır. Bu durum Ukraynalıların Türklere kıyasla hayatlarını daha fazla bireysel yaşamak istemelerinden kaynaklanabilmektedir. Katılımcılardan K2 bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Dini farklılıkları var. En başta kültürel farklılıklar var. Ama Türklere dediğim gibi çocuklar daha çok sevilir korunur ilgi görür. Ukrayna’da böyle bir şey yok. Türkler daha çok çocukları dünyanın merkezine koyarlar. Ukrayna’da direkt konuşmazlar çocuklarla. Örneğin Türkiye’de bir alışverişe gittiğimiz zaman satıcılar çocukları bir birey olarak görüp onlarla iletişime geçebilirler. Ukrayna’da böyle bir şey yok. Çok fazla dikkate almazlar. Adetlerimiz farklı, bayramlarımız farklı. Burada Ukraynalılar eğer derneklere bağlıysa sürdürebiliyorsunuz adetlerinizi de. Ancak bağlı değilseniz çok fazla sürdüremiyorsunuz. Farklı bir aileye girdiyse o aileye ayak uydurmak durumunda kalabiliyorsunuz. Ama dediğim gibi eğer bir Ukraynalı Derneği üye iseniz bu toplumda da kültürlerinizi ve adetlerinizi de devam ettirebilirsiniz mümkün. Türkler çok yardımseverler mesela. Genç birisi olsa yani şimdi benim gibi 7 sene burada yaşadım ve yeni çalışmaya başladım. Çok destekçiler. Başarılı olman için destek çıkıyorlar. Çok güler yüzlüler. Ukraynalılar bu kadar samimiyet yok. Orada mesela müdür sizinle görüşür bir daha bakmaz. Mesela burada çalışma profesyonel hayatla ilgili insanlık çizgisi de var. Buradaki insanlar da orada resmiyet.”

Ukraynalı kadınlar ile Türk kadınların bazı noktalarda düşünce yapıları birbirlerinden farklı olabilmektedir. Katılımcılardan K14 bu farklılıkları şu şekilde açıklamıştır:

“Zihniyette farklılık gösterir. Örneğin, bir Türk kızı okuldan sonra üniversiteye gitmeyi, sonra evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı hayal ediyor. Ukraynalı bir kız, üniversiteden sonra bir kariyer yapacağını hayal eder, ancak evli olup olmayacağı önemli değildir. Doğu kültüründe olduğu gibi aile her zaman önce gelir. Ve Batı toplumunda kariyer ve kendini gerçekleştirme ilk sırada yer alacak... Türkiye'nin bazı doğu illerinde insanlar hala yerde uyuyor ve yemek yiyor, bunu Ukrayna’da bulamazsınız... Bazı doğu illerinde başlık parasını ödeme geleneği hâlâ var. Ukrayna’da böyle bir şey bulamazsınız.”

Ukraynalılar ile Türkler arasında ikili ilişkilerde farklılıklar mevcuttur. Bu durum toplumlar arasında karakteristik özelliklerin farklılıklarından kaynaklanmaktadır. K11 bu durumu şu şekilde örneklendirmiştir:

“Ukrayna’da insanlar birinin bir şeyi oluyorsa insanlar karışmıyorlar. Aslında karışmaları lazım. İnsanların sadece %15’i ve %20’si yardımına gelir. Belki Sovyet Sistemi, Sovyet’te yetiştirme sisteminden kaynaklı. Ama Türkiye’de farklı bu, bambaşka. Ben tatildeyken merdivenlerden düştüm. Hatta bir restoranda tuvalete gittim. Tuvalete gelen herkes bana yardım etmek istedi. Aslında ben hiçbir şey demedim. İnsanlar bunu istemiş yaptı. Sonra merdivenlerde bir garson beni görmüş. Müşteri bile değilim, beni oturttu. Bana ilk yardımı yaptı. Bu Ukrayna’da olsa olağan üstü bir şey diyebilirim.”

Katılımcılardan K8 de şu şekilde örnek vermiştir:

“Ukraynalılar daha aceleci. Yani hep bir yere yetişmeye çalışır. Türkler ise hiçbir yere acele etmez, çok sakin biriler. Ben bu özelliği mesela Türklerden öğrenmeye çalışmaktayım. Çok acele etmek bazen yanlış yaptırıyor. Biraz sakin olmak lazım.(...)”

Kadın-erkek ilişkileri ve aile yaşantısındaki konumları ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Ukraynalılar ile Türkler arasında da bu durum gözlemlenmektedir. Ukrayna’da kadınlar fazla sorumluluk alırken, Türkiye’de erkekler daha fazla sorumluluk almaktadır. Katılımcılardan 5 yıldır Türkiye’de yaşayan K7 bunları şu şekilde açıklamıştır:

“Benzemeyen bir şey bulamıyorum. Ben çok alıştım sanırım, aynı geliyor. Sadece Türkiye’de kadınlar daha çok önemseniyorlar. Ukrayna’da kadınlar çok çalışır. Hem evde çalışır hem işte çalışır, hem çocuk bakar. Ama erkek öyle değil. Ukrayna’da erkekler az çalışır, evine gelir kendine bakar. Ama Türkiye’de erkekler ailelere bakmak için sürekli çalışır. Kadını evinde oturabilir. Evine hizmetçi tutabilir. Çocuklara bakar sadece. Erkekler kadınlar ne isterse alır. Hatta çocuklarını da bazen gezdirirler. Ukrayna’da bunu göremezsiniz. Bir de Ukrayna’da genellikle az sohbet edilir, mesafe var. Ama Türkiye’de herkes çok samimi. Burada herkes konuşur. Yabancı bile olsa “Nasılsın? Nerelisin? Nerede çalışıyorsun? Kaç yaşındasın?” bir sürü şey sorarlar.”

Ukraynalıların kendi kültürleri ile Türk kültürlerini karşılaştırmalarına yönelik sorulan soruların üçüncüsü “*Ukraynalı kültürel kimliklerinizden hangileri Türkiye’ye uyum sağlamanızda yardımcı oldu? Anlatabilir misiniz?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların Ukraynalı kültürel kimliklerinden hangilerinin Türkiye’de onlara yardımcı olduğu öğrenilmek istenmiştir.

Ukrayna ile Türkiye’nin komşu olması ve tarihsel bağları yemek kültürlerinin birbirlerinden benzemelerine olanak sağlamıştır. Böylece Ukraynalı göçmenler Türkiye’ye göç ettiklerinde ihtiyaç hiyerarşisinin ilk sırasında yer alan fizyolojik ihtiyaçlardan biri olan beslenme ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılayabilmişlerdir. Bu durumu K12 “*Yemek kültürü. Yemeklerimiz birbirine biraz benziyor. Sadece siz biraz daha baharatlı yapıyorsunuz. Biz bu kadar baharat yemeyiz.*” şeklinde açıklamıştır.

Ukrayna’nın geçmiş yıllarda sahip olduğu geleneksel yapının Türkiye’de hâlâ varlığını koruyor olması Ukraynalıların Türkiye’ye daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Katılımcılardan 12 yıldır Türkiye’de yaşayan K3 bunu şu şekilde anlatmıştır:

“Galiba Ukrayna’daki eski adetler, eski kültürler olabilir. Oradaki eski adetlerimizi Türkiye’de canlı olarak gördüm. Bu benim için daha kolay olmasını

sağladı. Yani Ukrayna'daki eski adetlerin geleneksel yapısıyla insanların birbiriyle kurduğu ilişkiyle Türkiye'nin şu anda birbirine benziyor. Evet, benzerlikler var.”

Televizyon, bireylerin göç hareketliliğine katılmalarında etkin rol alan bir kitle iletişim aracıdır. Günümüzde dizi, film vb. farklı dillere çevrilerek başka ülkelerin televizyon kanallarında yayınlanmakta ve bu sayede bireyler yabancı kültürleri öğrenmeye başlamaktadır. Türk dizilerinin Ukraynacaya çevrilerek Ukrayna televizyonlarında yayınlanması buna örnektir. Televizyon kültürü aracılığıyla Ukraynalı göçmenlerin Türkiye'yi öğrenerek gelmeleri onların daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olmuştur. Katılımcılardan K5 bunu şu şekilde açıklamıştır:

“Belki Hürrem Sultan gibi Ukraynaca'ya çeviri yapılan diziler diyebilirim. Onlar sayesinde Türk kültürünü biraz öğrenmişim. Bir de Türkiye'de iken Ukrayna kültür ve geleneklerini sergileyen tüm Ukraynalılar, kültürel kimliğimize uyum sağlamaya yardımcı oluyorlar. Yani benim gibi Ukraynalı olan insanlarla yaşamam işime yaradı. Biz birlikte hayatla mücadele ettik gibi bir şey oldu.”

Bazı göçmenler göç ettikleri yerin halkı ile kendileri arasında benzer veya zıt karakteristik bir bağ kurmakta ve bu bağ sayesinde yeni yaşam alanlarına daha kolay alışmaktadırlar. Katılımcılardan K9 benzer bir karakteristik bağ kuranlara örnektir ve şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Bence genç olmamın daha fazla yardımı oldu diye düşünüyorum. Kalmak istiyordum. Burada kalacağımı biliyordum. Bu yaştan sonra bir karar almak zor. Şuan belirli bir yaşa geldim. O zaman her şeye açtım. Öğrenmek istiyordum. Şuan için olsa düşünürdüm. Dile yakınlığım vardı. Kolay öğrendim. Zorluklara karşı pes etmedim. Türklerin de bu özelliği var. Kolay pes etmiyorlar.”

Katılımcılardan K18 ise zıt bir karakteristik bağ kuranlara örnektir. Ancak bu durumu kendi lehine çevirmeyi başarmış ve şu şekilde anlatmıştır:

“Mesela siz daha rahatsızsınız. Biz size göre her şey daha hızlı yapıyoruz. Bir sorun çıkarsa hemen düzeltmek istiyoruz. Siz daha rahat oluyorsunuz. Mesela yavaş yavaş çalışıyorsunuz. Ben bunu Kırşehir'de gördüm. Bir iş çıkınca “Tamam, tamam. Düzeltebiliriz, sıkıntı olmayacak.” derler hep. Ama yavaş yavaş olacak biliyorum ben. Bu daha kolay alıştırdı beni. Ben hızlı yaptığım için siz yapana kadar yanlış bile olsa düzeltirim o yüzden.”

Araştırmadaki katılımcıların bazılarının yeniliklere açık ve uyumlu oldukları gözlemlenmiştir. Bu sayede yeni bir dünyaya daha kolay alışabilmektedirler. Örnek olarak 26 yaşındaki K11 “*Ukraynalılar her yeni şeye alışık. Ne olursa olsun yeni insan, yemek, kültür. O yüzden farklı ülkeye gelmek daha kolay oldu. Yenilikleri severim.*” Şeklinde yanıt vermiştir.

Ukraynalıların kendi kültürleri ile Türk kültürlerini karşılaştırmalarına yönelik sorulan soruların dördüncüsü “*Ukraynalı kültürel kimliklerinizden hangilerinin Türkiye’de kaybolduğunu ya da kaybolacağını düşünüyorsunuz?*” şeklinde olmuştur. Bu soru ile katılımcıların Ukraynalı kültürel kimliklerinden hangilerinin Türkiye’de kaybolduğu ya da hangilerinden kaybolmaya razı oldukları öğrenilmek istenmiştir. Göçmenlerin kayb ettikleri kültür denilince akla ilk olarak dil ve din gelmektedir. Dilini kaybetmeye başladığını düşünen katılımcılardan K9 bu durumu şöyle anlatmıştır:

“Kiliseye giden biri değildim. Ancak burada çok az gidiyorum. Bayramları az kutluyorum. Orada buluşunca şarkıları söylüyorduk. Buradakilerle az buluşuyoruz işlerinden dolayı. Orada olsa Ukraynaca kitapları okurdum. Burada İngilizce veya Türkçe okuyorum. Dil farklı. Kitaplara ulaşmak zor. Bazen konuşurken kelimeleri bulamıyorum. Ukraynaca ne demekti, oluyorum. İlerde de dil unutmam. Tabi kaza geçirmem, sağlık sorunlarım olmadığı takdirde unutmam.”

Dini ritüellerini kaybetmeye başladığını düşünen katılımcılardan K16 da K9’a benzer bir görüş sunarak bu durumu “*Çoğu kayboldu. Ama bazı dernekler bunları canlı tutmaya yardımcı olurlar. Umudum var. Mesela dini rahatça yaşamak istiyorum. Kiliseye gitmiyorum artık. Bu yok oluyor galiba.*” şeklinde anlatmıştır.

Ukraynalılar kendi ülkelerinde karşı cinsle olan arkadaşlıklarını rahat bir şekilde devam ettirebiliyorken, Türkiye’de ise bu kültürlerini kaybetmeye başladıklarını düşündükleri görülmektedir. Bu durum Türklerin birtakım karakteristik özelliklerinden ötürü ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan K14 “*Mesela Ukrayna’da kadınlar erkeklerle bir restoranda oturabiliyorlar. Ama bu Türkiye’de kabul edilemez. Çünkü Türkiye’de hala mahalle kültürü var. Böylece gereksiz dedikodu olabiliyor.*” şeklinde bu durumu açıklamıştır.

Bazı göçmenler yeni yaşam alanlarında kültürel kimliklerinden herhangi bir şey kaybetmeden yaşamlarına devam etmektedirler. Bu duruma örnek olarak K10 “*Evden geç çıkmıyorum. Diğer bütün kültürlerimi yapıyorum.*” yanıtını vermiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1950'li yıllardan sonra Türkiye'ye ilk defa 'yabancı' olarak adlandırılan bireyler göç etmeye başlamıştır. Bu bireylerden bazıları Türkiye'yi doğrudan hedef ülke olarak görmekteyken bazıları ise, başka ülkelere gitmek amacıyla transit ülke olarak görmüştür. Bu şekilde gerçekleştirilen göç hareketlilikleriyle birlikte Türkiye, göç veren ülke kimliğinin yanında göç alan ülke ve transit ülke kimliklerini elde ederek üçlü bir konuma ulaşmıştır. Ulaştığı konumu sebebiyle mevcut göç politikalarının yetersiz kalmaya başlaması sonucunda Türkiye, uluslararası göçe yönelim noktasında göç politikalarında değişiklikler yapma yoluna gitmiştir. Bu sebeple 1980'den sonra gerçekleştirilen göç politikalarında ulus-devlet inşası artık küresel açıdan şekillenmeye başlamıştır.

Türkiye'nin bu doğrultuda ikili ilişkilerini geliştirdiği ülkelerden biri de Ukrayna'dır. Türkiye ve Ukrayna birbirlerinden tarih, siyaset, ekonomi, sosyal, kültürel vb. birçok alanda farklı olarak gelişen iki ülkedir. En büyük ortaklıkları Kırım'ın bir dönem Osmanlı Devleti tabiiyetine geçmiş olmasıdır. Bu sayede dil, kültür ve tarih alanlarında birtakım birliktelikler oluşturulmuştur. İki ülke arasında her ne kadar tarihi bir bağ söz konusu olsa da karşılıklı ilişkilerde anlayış, hoşgörü ve saygının oluşturulabilmesi için bu süreçte hem göçmenlere hem de yerel halka büyük bir görev düşmektedir.

Bu araştırmada Türkiye'de yaşayan Ukraynalıların (yabancıların) memleketlerindeki kültürel kimlik pratikleri, bu pratiklerden hangilerini Türkiye'de devam ettirebildikleri, hangilerinden hiçbir zaman vazgeçemeyecekleri, hangilerinin kaybolduğu veya ilerleyen süreçte kaybolabileceği gibi konular incelenmiştir. Ayrıca araştırmada Türkiye ile Ukrayna arasında kıyas yapılması istenmiş ve bu kıyas ile iki kültür arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmak istenmiştir. Bu sorular sonrasında katılımcılara kendi gelecekleri hakkında ne düşündükleri, memleketlerine geri dönme düşüncelerinin olup olmadığı, çocuklarının büyüdüklerinde Türkiye'de yaşamalarını isteyip istemedikleri gibi konularda sorular yöneltmiş ve katılımcıların Türkiye'de yaşamak hakkında ileriye dönük düşünceleri öğrenilmek amaçlanmıştır. Bu amaçla Türkiye'de yaşayan Ukraynalılar üzerine gerçekleştirilen alan araştırmasında elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

Türkiye yaşayan Ukraynalılar; sosyo-kültürel, eğitim ve ekonomik gibi açılardan incelendiklerinde bazı durumlarda birbirlerinden farklı, heterojen bir grup olarak bazı durumlarda ise birbirlerine benzer, homojen bir grup olarak değerlendirilebilmektedir. Türkiye’de yaşayan Ukraynalıların, Ukrayna’dan geldikleri bölgelerin birbirlerinden farklı olduğu ve Türkiye’de yaşamlarını kurduktan sonra da farklılıklar göstermeye devam ettikleri görülmektedir. Ukrayna’nın kırsal kesimlerinden gelen göçmenlerin Türkiye’de çoğunlukla büyük şehirleri tercih ettikleri neticesine varılmıştır. Bu durum bir benzerlik gibi görünse de göçmenlerin Türkiye’de yaşamayı tercih ettikleri büyük şehirlere dağılımları noktasında farklılıkları söz konusudur. Ayrıca Türkiye’deki Ukraynalıların kendi içlerinde arkadaşlık, akrabalık gibi bağlara ek olarak dernekler vasıtasıyla bir araya geldikleri ve toplumsal ilişkiler kurdukları gözlemlenmiştir. Kurulan bu birlikler Ukraynalıların Türk toplumundan sıyrılmaları gibi bir durumu doğurmamış, tersine Türk toplumuyla bir bütünleşmenin olduğu gözlemlenmiştir. Ukraynalıların Türkiye’ye gelirken Türklerle aile birliğini kurmak amaçlı gelmeleri, Türk firmalarında çalışmaları veya Türk okullarında eğitim görmeleri bu durumun ispatı niteliğini taşımaktadır.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenler eğitim seviyeleri açısından incelendiklerinde birbirlerine benzer özellikler gösteren bir grup olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum Ukrayna’nın eğitime büyük ölçüde önem vermesiyle açıklanabilmektedir. Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin yükseköğrenim görme oranlarının oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcı göçmenlerin büyük bir kısmının lisans ve yüksek lisans eğitimlerini Ukrayna’da aldıkları, bir kısmının ise yüksek lisans veya doktora eğitimi almak için Türkiye’ye göç ettikleri saptanmıştır.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenler ekonomik açıdan incelendiklerinde birbirlerinden farklı özellikler gösteren bir grup olarak değerlendirilebilmektedir. Bu göçmenlerin büyük çoğunluğunun memleketlerindeki mesleklerini Türkiye’de devam ettirmedikleri, bir kısmının ise devam ettirdikleri gözlemlenmiştir. Bu durum Ukrayna’daki üniversitelerin Türkiye’de denkliklerinin olmamasıyla açıklanabilmektedir. Bu sebeple Ukraynalıların bazılarının Türkiye’den meslekleri için denklik alabilmek için uğraştıkları bazılarının ise farklı mesleki alanlara yöneldikleri saptanmıştır. Bu duruma istinaden ekonomik göstergeler değerlendirmeye alındığında

ise, katılımcılardan dört kişinin ekonomik sebeple göç etmelerine rağmen katılımcı grubunun Türkiye'ye göç ettikten sonra yaşam standartlarında büyük değişimler yaşamadıkları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin Türklerle iş, arkadaşlık ve ailevi ilişkiler kurdukları, bu ilişkileri geliştirdikleri, Türklerle iyi anlaştıkları ve Türkiye'de yaşamaktan memnun oldukları araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte çok az sayıda Ukraynalının Türkiye'de yaşamaktan memnun olup olmama noktasında kararsız olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum Türkiye'nin yabancı göçmenlere yaklaşımının olumlu yönde ilerlemesiyle ve iki ülke arasındaki ilişkilerin iyi tutulmaya çalışılmasıyla açıklanabileceği gibi özel sebeplerden kaynaklanması dolayısıyla da açıklanabilmektedir. Dolayısıyla araştırmada elde edilen veriler, Türkiye'deki Ukraynalıların sadece kendi milletlerinden olan bireylerle değil, Türklerle de iletişim ve etkileşim kurmayı tercih ettiklerini sonucuna ulaştırmaktadır.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin Türkiye'de yaşam sürelerinin genellikle kısa ömürlü (1-5 yıl arasında) olması, son yıllarda göç etmek isteyen Ukraynalıların Türkiye'ye daha fazla rağbet ettikleri sonucuna ulaştırmaktadır. Bu noktada Ukraynalıların Türkiye'ye ne sebeple göç ettikleri oldukça önemlidir. Araştırmadan elde edilen veriler; uluslararası göç hareketliliğine katılan Ukraynalıların Türkiye'yi en çok evlilik, eğitim ve ekonomik sebeplerle tercih ettiklerini göstermektedir. Fakat bunun yanında Türkiye'ye merak ve flört amaçlarıyla göç eden Ukraynalılar da bulunmaktadır. Bu durum Ukraynalıların Türkiye'yi farklı farklı sebeplerden ötürü tercih ettiklerini göstermektedir. Ancak burada değinilmesi gereken önemli husus, Ukraynalı göçmenlerin mülakatlar esnasında özel hayatlarına dair yanıtlar verirken çekimser yaklaşmalarıdır. Bu nedenle katılımcılar açık bir şekilde ifade etmeseler bile son dönemlerde Ukrayna'dan Türkiye'ye yönelik yapılan göçlerin artış göstermesinin sebepleri arasında Ukrayna'nın doğusunda Rusya ile yaşanan savaşın etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Çünkü savaş ülke içerisinde siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik tahribata yol açmış ve halkı göç etmeye zorunlu kılmıştır. Sonuç olarak Ukraynalı göçmenler de göç etmek için komşu ülkeleri olan Türkiye'yi tercih etmiştir.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin sosyal ağları aktif bir şekilde kullandıkları, fakat bu ağların Türkiye'ye göç etme kararları üzerinde herhangi bir

etkisinin olmaması araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Araştırmada elde edilen veriler, Ukraynalıların sosyal ağları genellikle iş ve iletişim amaçlı kullandıklarını göstermektedir. Bunun yanında Türkiye'ye göç etme kararları üzerinde sosyal ağlardan edindikleri bilgilerden ziyade evlilik ve eğitim gibi şahsi sebeplerin etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin Türkiye'de en çok karşılaştıkları sorunların başında iletişim sorunlarının gelmesi araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. İletişim sorunu kapsamında değerlendirilebilecek en büyük sorun dil sorunudur. Dil sorunu, hem Ukraynalılar hem de Türkler için çift taraflı bir sorun niteliği taşımasından ötürü sosyal hayatı olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye'ye göç eden Ukraynalıların Türkçe'yi öğrenme noktasında sorun yaşadıkları ve Türkçe'yi sınırlı seviyede öğrendikleri görülmüştür. Katılımcıların Türkçe'yi Türkiye'ye geldikten sonra dil kursları veya sosyal çevreleri aracılığıyla öğrendikleri saptanmıştır.

Araştırmanın Ukrayna'dan Türkiye'ye göç eden ilk kuşağı kapsamından ötürü Ukraynalıların Türkiye'de doğan çocukları hakkında yalnızca onların belirttikleri kadar bilgiye ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılar Türkiye'de doğup büyüyen çocuklarının Türk okullarında eğitim aldıklarını ve Türkçe'yi öğrendiklerini; çeşitli dil kursları veya Türkiye'deki Ukraynalı derneklerinin açtığı 'Cumartesi Okulu' adlı kursta Ukraynaca eğitimi aldıklarını ve bu sayede Ukraynaca öğrendiklerini belirtmiştir. Sonuç olarak Türkiye'de dil sorunu yaşayan çok sayıda Ukraynalının olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin kimliği tanımlama biçimleri birbirlerine göre farklılık göstermektedir. Bazı bireyler kendilerini etnik ve kültürel bakımından tanımlarken bazı bireyler ise, sosyal konumları bakımından tanımlamaktadır. Kendisini etnik ve kültürel bakımdan yalnızca 'Ukraynalı' olarak tanımlayan göçmenlerin sayısının oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu bireylerin vatan olarak Ukrayna'yı benimsediği, köken olarak Ukraynalı millet grubuna ait hissettiği ve Ukrayna ile bağını koruduğu tespit edilmiştir. Burada Rusya ile yaşanan savaştan ötürü milli kimlik vurgusunun da yapılmak istendiği söylenilebilmektedir. Kendisini sosyal konumları bakımından tanımlayan göçmenlerin kimisi kendisini yabancı olarak tanımlarken kimisi adıyla kimisi ise mesleği ile

tanımlamaktadır. Bu tanımlama biçimleri bireylerin kimlik kavramına nasıl yaklaştıklarını ve ne yönüyle ele aldıklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin aidiyet bağlarını genellikle Ukrayna üzerinden oluşturdukları araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Burada katılımcıların bazılarının kendilerini sadece söylem noktasında Ukrayna'ya ait hissettikleri, aidiyet bağlarının kuvvetli olmadığı, Ukrayna'nın kültürünü, geleneklerini, örf-âdetini, yaşam şekillerini devam ettirmediklerini bazılarının ise; Türklerle evlenmelerinden ötürü iki taraflı bir aidiyet bağı geliştirdikleri tespit edilmiştir.

Kültürlerarası iletişim ve etkileşimde farklı etnik gruplar arası aile birleşmeleri önemli bir konumda yer almaktadır. Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin dini, etnik ve kültürel farklılıklara rağmen Türklerle evlenme fikrine olumsuz yaklaşmadıkları görülmektedir. Katılımcıların evlenirken yalnızca ikili ilişkilere önem verdiği ve çiftlerin anlaşması durumunda diğer faktörleri göz ardı edebildikleri saptanmıştır.

Kültürel kimlik pratikleri noktasında araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin bazı konularda benzer görüşler sundukları dikkat çekmektedir. Bu görüşler arasında Ukraynalıların Ukrayna'da eski dönemlere kıyasla günümüzde gelenek-görenekleri, örf-âdetleri, kültürleri daha az devam ettirmeye başladıkları; misafir kültürünü önemsedikleri, kadınların aile yaşantısında erkeklere oranla daha baskın oldukları; bireylerin ikili ilişkilere mesafeli yaklaştıkları; bireysel özgürlükleri önemsedikleri ve eğitimi ön planda tuttukları yer almaktadır. Bu kültürel kimlik pratiklerinin yanı sıra milli ve dini bayramların da önemsenerek kutlandığı gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler neticesinde, Ukraynalıların modern hayat tarzına adapte olmaya başladığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin Ukrayna'da gerçekleştirdikleri kültürel kimlik pratiklerinden bir kısmını Türkiye'de de devam ettiriyor olmaları araştırmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Katılımcıların Türkiye'de dini ve milli bayramlarını kutlamaya, misafir kültürünü önemsemeye, yöresel yemekleri yapmaya, önemli tarihlerde yöresel kıyafetleri giymeye, milli şarkılar söylemeye ve Ukraynaca konuşmaya devam ettikleri gözlemlenmiştir. Bu bilgiler ışığında

Ukraynalıların kültürel kimliklerini, milli kimliklerini ve bu kimliklere ait değerleri Türkiye’de korumaya özen gösterdikleri saptanmıştır.

Araştırmaya katılan Ukraynalı göçmenlerin Ukrayna’da gerçekleştirdikleri kültürel kimlik pratiklerinden bir kısmını Türkiye’de devam ettirmelerinin yanı sıra bir kısmını da kaybetmeye başlamaları araştırmanın başka bir önemli sonucudur. Dini kimlik pratikleri bunun en temel örneğidir. Aslında Sovyetler Birliği döneminde dine ve dini kurumlara uygulanan baskı, Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra ortadan kalkmış ve Ukrayna gibi bağımsızlığını ilan eden devletlerde dini yönden iyileşmeler yaşanmaya başlamıştır. Bu durum ulusal bütünleşmeyi sağlayabilmek amacıyla Ukrayna’nın ulus inşa sürecinde dini grup ve kurumlara hassasiyetle yaklaşmasında büyük bir etken olmuştur. İlerleyen dönemde Bağımsız Ukrayna Ortodoks Kilisesi’nin kurulması için de yoğun uğraşlar verilmiştir. Fakat Ukrayna’nın dine yönelim konusunda mevcut olan hassasiyetine rağmen katılımcıların mülakatlar esnasında dini kimliklerini ifade etme noktasında çekimser yaklaştıkları ve milli kimliklerini dini kimliklerine kıyasla daha fazla vurguladıkları gözlemlenmiştir. Çekimser yaklaşımlarındaki sebebin Ukraynalıların sahip oldukları dini kimliklerinin Türklerin dini kimliklerinden farklı olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Milli kimliklerini dini kimliklerine kıyasla daha fazla vurgulamalarındaki sebebin ise, Ukrayna’nın Rusya’ya karşı verdiği mücadeleden ötürü Ruslardan bağımsız bir biçimde milli kimliklerini ön plana çıkarma çabalarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Yani mevcut savaş ortamı Ukraynalıların kimlik türleri içerisinde milli kimliklerini en fazla görünür hale getirme çabası içerisine girmelerine sebep olmuştur.

Göçmenler göç ettikleri yerlerde kendi milletlerinden olan bireylerle çeşitli yollarla iletişim ve etkileşim kurmaktadır. Buna en temel örnek, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kendi milletlerinden bireylerle bir araya gelebilmek ve birbirlerine yardımcı olmak amacıyla kurdukları göçmen dernekleridir. Türkiye’de başta Ukraynalı Dernekleri olmak üzere çok sayıda millete ait göçmen dernekleri bulunmaktadır. Ancak Türkiye’deki Ukraynalı göçmen derneklerinin bu amacın yanı sıra esasen farklı bir kurulma sebebi vardır. Bu sebep Ukrayna’nın 2014 yılından beri Rusya ile yaşadığı savaştır. Ukraynalılar bu savaştan itibaren Rusya’ya karşı yaklaşımlarını değiştirmeye ve kendilerinin Ukraynalı olduklarını yani milli kimliklerini vurgulamaya başlamışlardır. Bu sebeple Ukrayna’dan başka ülkelere göç eden göçmenlerin son

yıllarda daha fazla dernek kurmaya yöneldikleri tespit edilmiştir. Bu durumun ispatı olabilecek en temel örnek Türkiye’de 2016 yılından önce yalnızca 1 Ukraynalı Derneği bulunurken, 2020 yılında bu sayının 16’ya yükselmesidir.

Göçmen bireylerin yerel halka kıyasla en büyük avantajı, göç ettikleri yer ile kendi memleketlerini birçok açıdan kıyaslayabiliyor olmalarıdır. Bu duruma istinaden araştırma kapsamında kültürel kimlik pratiklerine dair elde edilen veriler, Ukraynalıların Ukrayna ile Türkiye arasında büyüklere saygı, misafirperverlik ve yemek kültürü konularında benzerlik; din, çocuklara yaklaşım, evlilik ritüelleri, komşuluk ilişkileri, yardımseverlik ve vatan sevgisi konularında farklılık olduğunu göstermektedir. Buradan anlaşılacağı üzere Ukraynalılar ile Türkler arasında benzerlikten çok farklılıkların olduğu saptanmıştır.

Göçmen bireyler göç ettikleri yerin yerel halkıyla kendilerini kıyaslamalarının yanı sıra yerel halka dair çeşitli yorumlarda da bulunabilmektedir. Bu duruma istinaden araştırmada elde edilen veriler, Türklerin Ukraynalılar tarafından çocukları çok sevmelerinin, büyüklerine saygı göstermelerinin, yardımsever olmalarının ve müzik, sinema gibi alanlarda gösterdikleri başarılarının beğenildiğini; gidecekleri yerlere geç kalmalarının, işlerini zamanında yapmamalarının, tanımadıkları insanlara özel hayatlarına dair sorular sormalarının ve çok konuşmalarının eleştirildiğini göstermektedir.

Araştırma kapsamında son olarak değinilmek istenilen nokta, göçmen bireylerin geleceğine yönelik düşünceleridir. Araştırma sonuçlarına göre, Ukraynalıların büyük çoğunluğunun ülkelerine geri dönmeyi istemedikleri yani kalıcı yerleşimci oldukları saptanmıştır. Geri dönme düşüncesi, bireylerin kimlik ve aidiyet konularına yönelik önemli bir nokta olsa da Ukraynalıların büyük bir çoğunluğu Türkiye’de yaşamayı tercih etmektedir. Özellikle de Türklerle evlenen Ukraynalıların Türkiye’de kök saldığı, Ukrayna’daki sosyal çevresinden zamanla uzaklaşmaya başladığı tespit edilmiştir. Ayrıca Ukraynalıların çocuklarının hayatlarına müdahale etmedikleri, ileride Türkiye’de yaşama konusunda kararı onlara bıraktıkları, Türkiye’de yaşamak isterlerse bundan rahatsızlık duymayacakları ve çocuklarının babalarının Türk olmasından dolayı burayı vatanları olarak benimsemelerini istedikleri gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2019). *Göç sosyolojisi (3. baskı)*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akdoğan, N. (2019). Uluslararası göç kavramı çerçevesinde Türkiye'de göç yönetimi (Yayın No. 542428). [*Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*].
- Akıncı, B., Gedik, E., & Nergiz, A. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 58-83.
- Aktel, M., & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 579-604.
- Aman, F. (2012). Bronislaw Malinowski'nin kültür teorisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 135-151.
- Anderson, B. (2015). *Hayali cemaatler "milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması" (8. baskı)*. (İ. Savaşır, Çev.) Metis Yayıncılık.
- Arıkan, G., Sağır, A., & Poyraz Tacoğlu, T. (2012). Boşnak göçmenlerde göç ve kültürel kimlik ilişkisi: Fevziye Köyü örneği. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (1) Winter, 1941-1965.
- Arslan, N., & Yıldız, K. (2019). Türkiye'de uluslararası göç ve sosyo-ekonomik yardımlar: inançlar ve gerçekler. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15 (1), 241-258.
- Arslantürk, H., & Arslantürk, Z. (2013). *Uygulamalı sosyal araştırma: kavramlar teknikler metotlar bilgisayar uygulamaları SPSS (3. Baskı)*. Çamlıca Yayınları.
- Aslan, S., & Demirhan, Y. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 23-62.
- Aşkın, D. (2014). Göçmen gençlerde kültürel dönüşüm üzerine sosyolojik bir analiz: İnegöl Huzur mahallesi örneği (Yayın No. 357369). [*Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi*].

- Ateş, D. (2011). Türkiye'de kültürel kimlik farkındalığı yaratmada bir bilişim sistemi olarak sosyal ağların rolü: Manav Türkleri örneği (Yayın No. 291345). [*Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi*].
- Atılğan, D., Günay, E., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 37-60.
- Ayaz, H. (2015). Kültürel kimliklerin ifade alanı olarak Facebook'un rolü: Eskişehir'de yaşayan Karaçaylar üzerine bir inceleme (Yayın No. 407781). [*Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi*].
- Aydınğün, A. (2020). Bağımsız Ukrayna'yı Anlamak. A. Aydınğün, & İ. Aydınğün içinde, *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler* (s. 1-12). Terazi Yayıncılık.
- Aydınğün, A., & Aydınğün, İ. (2020). Yayılmacı Jeopolitikanın Amaçlanmamış Sonucu: Rusya 'Ruhu'nu Kaybediyor- 'Slava Ukrayini! Heroyam Slava!'. A. Aydınğün, & İ. Aydınğün içinde, *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler* (s. 411-440). Terazi Yayıncılık.
- Aydınğün, A., & İsmail, A. (2020). *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler*. Terazi Yayıncılık.
- Aydınğün, İ. (2012). Ne doğu ne batı, hem doğu hem batı: Avrasya'nın 'geçiş' ülkesi Ukrayna. İ. AYDINGÜN, & Ç. BALIM içinde, *Bağımsızlıklarının yirminci yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna Türk dilli halklar - Türkiye ile ilişkiler* (s. 209-307). Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Aydoğdu, H. (2004). Modern kimlikte öznenin ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 115-147.
- Babahanoğlu, V., & Örselioğlu, E. (2016). Türkiye'nin göç yönetimi ve göç politikalarının gelişimi: bir kamu politikası analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43), 2063-2072.
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış hayat*. Ayrıntı Yayınları.

- Bauman, Z. (2019). *Kimlik (3. baskı)*. (L. Ünsaldı, Dü., & M. Hazır, Çev.) Heretik Yayıncılık.
- Bayraklı, C. (2007). Dış göçün sosyo-ekonomik etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) yaşayan Bulgaristan göçmenleri örneği (Yayın No. 219871). [*Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi*] .
- Beyaz, C. (2019). Kırsal göçmenin kimlik, aidiyet ve bağlılık mücadelesi: Rizeli göçmenler üzerine bir çalışma (Yayın No. 548707). [*Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi*] .
- Bilgin, A., & Oksal, A. (2018). Kültürel kimlik ve eğitim. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2 (1), 82-90.
- Birkök, M. C. (1994). Bilgi sosyolojisi ışığında kimlik sorunu (Yayın No. 31699). [*Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi*] .
- Borlat, C. (2019). 1989 zorunlu göçü, göçmenlerin sosyal entegrasyonu: Çanakkale Şirinköy Bulgaristan göçmenleri üzerine bir araştırma (Yayın No. 581716). [*Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*] .
- Bulak, A. (2015). Göç olgusuna teorik bir bakış (Yayın No. 399592). [*Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*] .
- Bulut, R. (2016). Ekonomik ve ticari bakımdan potansiyel ülke Ukrayna. *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, 4 (43), 53-60.
- Cuche, D. (2013). *Sosyal bilimlerde kültür kavramı*. Bağlam Yayıncılık.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi (İLKE)*, Güz (17), 67-91.
- Çavuşoğlu, H. (2007). "Yugoslavya-Makedonya" topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig*, (41), 123-154.
- Çelik, K. E. (2014). Kimlikler güç dengesi ve ittifaklar: Kazakistan örneği (Yayın No. 375504). [*Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi*] .

- Çitçi, S. (2016). Türkiye ve Ukrayna (Rutenya) arasındaki kültürel ve edebi ilişkiler. *итературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки, (7)*, 129-134.
- Dalbay, R. S. (2018). "Kimlik" ve "toplumsal kimlik" kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31)*, 161-176.
- Duran, E. (2011). Turizm, kültür ve kimlik ilişkisi; turizmde toplumsal ve kültürel kimliğin sürdürülebilirliği. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (19)*, 291-313.
- Ekiz Gökmen, Ç. (2011). Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar. *Çalışma ve Toplum, 1*, 201-232.
- Erder, S., Gençkaya, Ö. F., & İçduygu, A. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. TÜBİTAK. Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- Erkayhan, Ş. (2008). 1960 sonrası Almanya'da Türk sanatçılar: göç ve kültürel kimlik (Yayın No. 227568). *[Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]*.
- Eroğlu, D. (2015). Ulusal güvenlik kaygılarından mali külfet söylemine: Türkiye'nin yeni sığınma politikaları. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (2)*, 209-226.
- Erten, R. (2015). Yabancılar Ve uluslararası koruma kanunu hakkında genel bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 19 (1)*, 3-51.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. (Ş. GÜZEL, Çev.) Kırmızı Yayıncılık.
- Girgin, E. (2018). Soğuk Savaş sonrası Ukrayna: bağımsızlıktan uluslararası rekabete (Yayın No. 530041). *[Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi]* .
- Gökalp, Z. (1997). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. Toker Yayınları.
- Göker, G. (2015). *Göç kimlik aidiyet "kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler"*. (Ş. Balcı, M. Kazaz, & S. Tiryaki, Dü) Literatürk Academia.

- Gönülaçan, A., & Çolak, Ç. D. (2017). Türkiye'de göçmen sorunları ve il göç idarelerinin etkinliği: Trabzon örneği. A. Yatkın içinde, *Uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü (bildiri kitabı)* (s. 2316-2331).
- Görmez, K., Eroğlu, H. T., & Bahçeci, H. I. (2017). Küreselleşme, göç, göç yönetimi ve Türkiye. A. YATKIN (Dü.), *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde, (s. 561-575).
- Güllüpınar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 53-85.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve kültür*. Remzi Yayıncılık.
- Güvenç, B. (1993). *Türk kimliği kültür tarihinin kaynakları*. Remzi Kitabevi.
- Harpat, K. (2013). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. Timaş Yayınları.
- Hürriyet Gazetesi. (2011, Ocak). *Hürriyet Ekonomi*. Hürriyet Gazetesi: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/ukrayna-ile-vizeler-kalkiyor-16849135> adresinden alındı
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye'de kaçak göç*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İçduygu, A. (2014). Bir siyaset ve siyasa alanı olarak uluslararası göç: son yüzyılda dünya ve Türkiye. S. Erder, Ö. F. Gençkaya, & A. İçduygu (Dü) içinde, *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere* (s. 26-76). Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- Işık, M. (2016). Balkanlar'dan Türkiye'ye son büyük göç olarak 1989 göçüne giden süreç (Yayın No. 445937). *[Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]*.
- Işık, N. (2018). Göç, kültür, kimlik üzerine sosyolojik bir analiz: Sakarya ili Küpçüler Ve Güneşler örneği (Yayın No. 509542). *[Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi]*.
- Kaplan, M. (1999). *Kültür ve dil*. Dergah Yayınları.

- Kayaer, M. (2004). Ukrayna ve Türkiye-Ukrayna ilişkileri (Yayın No. 147105). [*Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi*].
- Kekevi, S., & Kılıçoğlu, G. (2012). Uluslararası ilişkilerde kültür ve kimlik. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1183-1192.
- Keskin, S. (2020). Sovyet Sonrası Ukrayna'da Dini Canlanma ve Ortodoks Kiliseler: Ukrayna Ortodoks Kiliselerinin Birleşmesi. A. Aydıngün, & İ. Aydıngün içinde, *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler* (s. 165-206). Terazi Yayıncılık.
- Koca, S. (2010). Genel Hatlarıyla Kültür ve Sembol İlişkisi. *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi*, 12(2), 87-94.
- Kocaeli Ticaret Odası. (2020). *Ukrayna ülke raporu*. Kocaeli Ticaret Odası (KOTO). <http://koto.org.tr/images/upload/2ab86507d125450d5c702be18441bcb5.pdf> adresinden alındı
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3 (3), 163-184.
- Kumpasoğlu, B., & Yaltırık, B. (2015). Kültürel kimliğin inşası ve kültürel aracılık özelinde Hasan Rodoplu örnek olayı. *Uluslararası Hakemli Müzik Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 37-45.
- Kuzma, M. (2018). 1990'dan günümüze Türkiye-Ukrayna ilişkileri (Yayın No. 506846). [*Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi*].
- Levi-Strauss, C. (2014). *Modern dünyanın sorunları karşısında antropoloji* (2. baskı). (A. Terzi, Çev.) Metis Yayınları.
- Macionis, J. (2013). *Sosyoloji*. Nobel Yayıncılık.
- Neuman, W. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar I-II* (7. baskı). (S. Özge, Çev.) Yayınodası Yayıncılık.

- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 123-139.
- Oral, B., & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. *Türkiye Klinikleri J Public Health-Special Topics*, 3 (1), 1-8.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı. (2014). *Ukrayna ülke raporu*. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA). <https://www.oka.org.tr/assets/upload/dosyalar/ukrayna-ulke-raporu-30-98.pdf> adresinden alındı
- Ortadoğu Araştırmaları Merkezi. (2012). *Küresel göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM). Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM). <https://www.orsam.org.tr/tr/kuresel-goc-ve-avrupa-birligi-ile-turkiyenin-goc-politikalarinin-gelisimi/> adresinden alındı
- Özcan, E. (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215.
- Özmen, N. (2010). Danimarka Türk toplumunun sosyal entegrasyonu ve din (Yayın No. 273568). *[Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]*.
- Özyurt, C. (2007). *Küreselleşme sürecinde kimlik ve farklılaşma*. Açılım Kitap.
- Punch, K. F. (2014). *Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar (3. baskı)*. (D. Bayrak, H. Arslan, & Z. Akyüz, Çev.) Siyasal Kitabevi.
- Sağır, A. (2006). Türkmen kimliği ve Ruhname (Yayın No. 186679). *[Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]*.
- Somuncu, B. (2006). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde uluslararası göç politikası (Yayın No. 189712). *[Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]*.
- Sözen, E. (1991). Sosyal kimlik kavramının sosyolojik ve sosyal psikolojik bir incelemesi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (23), 93-.

- Şahin, F. K. (2020). Sovyet Sonrası Ukrayna'da Milli Kimlik ve Ulus İnşası. A. Aydıngün, & İ. Aydıngün içinde, *Sovyet Sonrası Ukrayna'da Devlet, Toplum ve Siyaset Değişen Dinamikler Dönüşen Kimlikler* (s. 93-126). Terazi Yayıncılık.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2020). *Ukrayna'da Son Durum ve İkili İlişkiler*. Ukrayna'da Son Durum ve İkili İlişkiler / T.C. Dışişleri Bakanlığı: http://www.mfa.gov.tr/ukrayna_da-son-durum-ve-ikili-iliskiler.tr.mfa adresinden alındı
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu kalkınma planı 2014-2018 Göç Özel İhtisas Komisyonu raporu*. Kalkınma Bakanlığı. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_Goc-1.pdf adresinden alındı
- T.C. Kiev Büyükelçiliği. (2017, Haziran 15). *Kimlikle Seyahat Hk. Duyuru*. Türkiye Cumhuriyeti Kiev Büyükelçiliği: <http://kiev.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/331878> adresinden alındı
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020, Temmuz 20). *COVID-19 Nedir?* T.C Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Sayfası: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> adresinden alındı
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020). *Ukrayna Ülke Profili*. Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü.
- Tanrıverdi, H. (2018). Din-Kültür İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 595-601.
- Tekelioğlu, M., Doğan, M., & Çelebi, A. (2015). Türkiye'de göç politikalarının gelişimi ve mevcut durum. *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* (s. 3-25). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.
- Tomlinson, J. (2013). *Küreselleşme ve kültür*. Ayrıntı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2020). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

- Ukrayna Derneği. (2020, Temmuz 16). *Türkiye'deki Ukraynalıların İstatistikleri*. Ukrayna: <https://www.ukr-ayna.com/uk/diaspora/statistika-ukrainciv-uturechchini/> adresinden alındı
- Ukrayna Dışışleri Bakanlığı. (2012). *Bilim ve teknoloji alanında*. Ukrayna'nın Ankara Büyükelçiliği: <https://turkey.mfa.gov.ua/tr/ukraine-tr/science> adresinden alındı
- Ukrayna Dışışleri Bakanlığı. (2020, Kasım 2). *Eğitim Alanında İşbirliği*. Ukrayna'nın Ankara Büyükelçiliği: <https://turkey.mfa.gov.ua/tr/isbirligi/egitim-alaninda-isbirligi> adresinden alındı
- Ukrayna Dışışleri Bakanlığı. (2020, Kasım 2). *Turizm Alanında İşbirliği*. Ukrayna'nın Ankara Büyükelçiliği: <https://turkey.mfa.gov.ua/tr/isbirligi/turizm-alaninda-isbirligi> adresinden alındı
- Ukrayna Dışışleri Bakanlığı. (2020, Kasım 2). *Türkiye'de Ukrayna Diasporası*. Ukrayna'nın Ankara Büyükelçiliği: <https://turkey.mfa.gov.ua/tr/isbirligi/turkiyede-ukrayna-diasporasi#:~:text=Uzmanlar%C4%B1n%20de%C4%9Ferlendirmelerine%20g%C3%B6re%2C%20T%C3%BCrkiye'de,%C3%BC%A7%20%C3%BClk e%20aras%C4%B1nda%20yer%20al%C4%B1yor.> adresinden alındı
- Ukrayna Dışışleri Bakanlığı. (2020, Kasım 2). *Ukrayna-Türkiye Kültürel ve İnsani İşbirliği*. Ukrayna'nın Ankara Büyükelçiliği: <https://turkey.mfa.gov.ua/tr/isbirligi/ukrayna-turkiye-kulturel-ve-insani-isbirligi> adresinden alındı
- Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Göç terimleri sözlüğü/uluslararası göç hukuku*. (B. Çiçekli, Dü., & L. Ç. Dnş.Ltd.Şti., Çev.) IOM Uluslararası Göç Örgütü. https://andcenter.org/wp-content/uploads/2019/11/goc_terimleri_sozlugu.pdf adresinden alındı
- Uzun, Ş. (2017). Geçmişten günümüze Türkiye'nin göç yönetimi. A. YATKIN (Dü.) içinde, *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 79-96).

- Vatandaş, C. (2001). Çokkültürlü yapıda ulusal/etnik kimlikler (Kanada örneği). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 101-115.
- Vusata, A. (2019). Ukrayna ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin analizi (Yayın No. 567437). [*Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi*].
- Yurdakul, A. (2018). Almanya'da yaşayan üçüncü nesil Türk kökenli bireylerde kimlik algısı (Yayın No. 525844). [*Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi*].
- Yüksek Öğretim Kurulu. (2021). *Uyruğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu*. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi: <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kültürel Süreçlerin Tanımı.....	27
Tablo 2: Katılımcılara ait demografik bilgiler.....	72
Tablo 3: Katılımcılara ait mesleki bilgiler.....	75
Tablo 4: Katılımcıların yaşadıkları yerlere ait bilgiler.....	76
Tablo 5: Katılımcıların Türkiye’de yaşama süreleri ve Türkiye’deki Ukraynalı derneklerine üye olma durumlarına ait bilgiler.....	77
Tablo 6: Ukraynalıların Ukrayna’dan göç etme ve göç etmek için Türkiye’yi tercih etme sebepleri.....	78
Tablo 7: Ukraynalıların Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkında edindikleri bilgilerin göç etme kararları üzerindeki etkisi.....	81
Tablo 8: Ukraynalıların sosyal ağları kullanma sıklığı ve bu ağların Türkiye’ye göç etme kararları üzerindeki etkisi.....	82
Tablo 9: Ukraynalıların Türklerle ilişkilerinden memnuniyet düzeyleri ve Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar.....	84
Tablo 10: Ukraynalıların Türkiye’de yaşamaktan memnuniyet düzeyleri ve Ukrayna’ya geri dönme hakkında düşünceleri.....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kimlik Türleri	33
-------------------------------	----

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

TÜRKİYE’DE YAŞAYAN UKRAYNALILARDA KÜLTÜREL KİMLİK PRATİKLERİ

Değerli Katılımcı,
Bu çalışma “Türkiye’de Yaşayan Ukraynalıların Kültürel Kimlik Pratikleri” üzerine bir yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Bu nedenle sizinle konuya ilişkin hazırlamış olduğumuz sorulardan hareketle görüşme gerçekleştirmek istiyoruz. Görüşme sonuçları kesinlikle gizli tutulacak ve bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Görüşme sorularına vereceğiniz içten cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Danışman: Doç. Dr. Adem SAĞIR
Yürütücü: Fatma YILMAZ

A. KİŞİSEL BİLGİLER

- Cinsiyetiniz:
- Yaşınız:
- Medeni durumunuz:
- Eğitim durumunuz:
- Ukrayna’daki mesleğiniz:
- Türkiye’deki mesleğiniz:
- Ukrayna’da yaşadığınız yer:
- Türkiye’de kaç yıldır yaşıyorsunuz:
- Türkiye’de nerede yaşıyorsunuz:
- Türkiye’deki Ukraynalı derneklerinden birine üyeliğiniz var mı?

B. ARAŞTIRMA SORULARI

1. Göç etmek için Türkiye’yi tercih etmenizdeki sebep nedir?

- Ukrayna’dan neden göç ettiniz?
- Türkiye’yi tercih etmenizdeki sebep/sebepler nelerdir?
- Türkiye’ye gelmeden önce Türkiye hakkında neler biliyordunuz? Ve bu bilgiler sizin karar almanıza nasıl etkide bulundu?

2. Sosyal ağların Türkiye’ye göç etmenizdeki etkisi nedir?

- Sosyal ağlarınızı nasıl kullanıyorsunuz?
- Bu ağların Türkiye’ye göç etmenizdeki ne gibi etkileri olmuştur?
- Sosyal ağlar üzerinden Türkiye hakkında edindiğiniz izlenimler nelerdir?
- Sosyal medya üzerinden üye olduğunuz kendi kültürünüze ait gruplar var mıdır? Bu gruplarda ne tür aktivitelere katılıyorsunuz?

3. Türklerle ilişkiniz nasıl?

- Türklerin yaşam biçimleriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?
- Türkler ile olan ilişkileriniz nasıl ve bu ilişkiden memnun musunuz?

- Türklerin en çok eleştirdiğiniz veya beğendiğiniz kültürü/davranışları nedir?
- Türkiye’de devletin size karşı uygulamaları hakkında neler düşünüyorsunuz?

4. Türk toplumuna entegre olurken neler yaşadınız?

- Türklerin size karşı yaklaşımları nasıl oldu?
- Ne tür sorunlarla karşı karşıya kaldınız? Bu sorunları paylaşmanız mümkün müdür?
- Türkiye’deki adresinizde (yeni konumunuzda) karşılaştığınız sorunlarda hangi başa çıkma stratejilerini uyguladınız?
- Türkiye’ye geldiğinizden beri herhangi bir ayrımcı eğilimle karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız bununla ilgili neler anlatabilirsiniz?
- Türklerle aile kurma ve evlilikler konusunda neler düşünüyorsunuz?

5. Türkiye’den bir kişi size kim olduğunuzu sorsa kimliğinizi nasıl tanımlarsınız? (Ukraynalı, Ukrayna göçmeni, Hıristiyan vb.) Neden?

- Biri sizden kendinizi tanıtmamanızı istediğinde hangi özelliklerinizi anlatırsınız?
- Vatan, milliyet ve toprak sizin için ne anlam ifade ediyor? Açıklayabilir misiniz?

6. Ukrayna’daki kültürel kimlik pratikleriniz neler?

- Bunlardan hangilerini Türkiye’de devam ettiriyorsunuz?
- Sizin kültürünüzde olan ama burada kaybedilmeye başlanan kültürel değerleriniz, gelenekleriniz var mı? Varsa nelerdir?
- Kaybetmeye başladığınızı düşündüğünüz bu geleneklerden en çok hangisinin devam etmesini istersiniz?
- Sizce insanlar neden bu gelenekleri ve kültürel değerleri kaybediyorlar?
- En çok vazgeçemeyeceğiniz “olmazsa olmaz” örf ve adet veya geleneğiniz var mı? Varsa, hangisidir?
- Kültürel pratiklerinizi yaşatmak için içerisinde olduğunuz dernekler var mı? Varsa ne tür faaliyetler yürütmektedirler?

7. Türk ve Ukraynalı kültürünü bir arada nasıl değerlendirebilirsiniz?

- İki kültür arasındaki benzerlikler nelerdir?
- İki kültür arasındaki farklılıklar nelerdir?
- Ukraynalı kültürel kimliklerinizden hangileri Türkiye’ye uyum sağlamanızda yardımcı oldu? Anlatabilir misiniz?
- Ukraynalı kültürel kimliklerinizden hangilerinin Türkiye’de kaybolduğunu ya da kaybolacağını düşünüyorsunuz?

8. Ukrayna’ya geri dönme düşünceniz var mı?

- Türkiye’de yaşamaktan memnun musunuz? Bu konuyla ilgili düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?
- Ukrayna geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

9. Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Türkler ile sosyal ve kültürel ilişkilerinizin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?
- Çocuklarınızın da yaşamlarını burada devam ettirmelerini ister misiniz? Bu konudaki düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?

Ek 2: Özgeçmiş

Mart 1995 doğumlu olan Fatma YILMAZ; ilk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. 2013 yılında başladığı Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji lisans programından 2018 yılında mezun olmuştur. Eylül 2018'de başladığı Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bölge Çalışmaları Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans eğitimini halen devam ettirmektedir.

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-78977401-050.02.04-51342
Konu : Etik Kurul Kararları

07.12.2020

Sayın Doç. Dr. Adem SAĞIR

İlgi : 02.11.2020 tarihli ve 45166 sayılı dilekçe.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 04/11/2020 tarih ve 2020/12- 26 sayılı kararı yazımız ekinde sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Kurul Başkanı

Ek:Etik Kurul Kararı (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: BEK45ABCA

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/karabuk-universitesi-ebys>

Adres: Karabük Üniversitesi Demir Çelik Kampüsü Merkez/Karabük

Telefon: 444 0478

e-Posta: iletisim@karabuk.edu.tr İnternet Adresi: <http://www.karabuk.edu.tr>

Kep Adresi: karabukuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Nebahat IŞIK
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

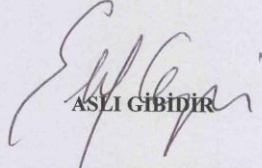
TOPLANTI TARİHİ : 04.11.2020
TOPLANTI NO : 2020/12

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 26:

02/11/2020 tarihli Doç. Dr. Adem SAĞIR'ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Adem SAĞIR danışmanlığında yürütülen "Türkiye'de Yaşayan Ukraynalılarda Kültürel Kimlik Pratikleri" konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmanın etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

ASLI GIBİDİR

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Başkanı